STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 07540

MIRELE EFROS

Jacob Gordin

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מירעלע אפרת

דיא אידישע קעניגין ליער

אַ לעבענסבילד אין 4 אַקטען

— פון —

יעקב גאָרדין

ספעציעל געשריעבען פיר

מאַדאַם ק. ליפצין

1911.

פאָלגענדע אַרטיסטען האבען אַנטהייל גענומען ביי די ערשטע
אויפפיהרונג פון דיעזע דראמא, אונטער די לייטונג פון
מאַדאַם ק. ליפצין.

פערזאָנען:

מירעלע אפרת, 50 יאָהר אַלט, ...מאַדאַם ק. ליפצין
יאָסעלע, איהר עלטערער זוהן, 20 יאָהר אַלט....מר. ד. קעסלער
דאַניע, איהר אינגערער זוהן, 18 יאָהר אַלט..מר. טאַבאַטשניקאָוו
מחלה, איהר דיענסט, 40 יאָהר אַלט..........מאַדאַם עפשטיין
ר' שלמון, איהר פריקאַזשציק, 50 יאָהר אַלט..מר. מאַשקאָוויטש
ר' נחומצע חנה דבורה'ס, איהר מחותן, 50 יאָהר אַלט,
מר. טאַרנבערג
חנה דבורה, זיין פרוי, 50 יאָהר אַלט.........מאַדאַם ווילענסקי
שיינדעלע, זייער טאָכטער, יאָסעלע'ס פרוי, 18 יאָהר אַלט,
מאַדאַם פיינמאַן
שלמה'לע, יאָסעלע'ס זוהן, 13 יאָהר אַלט....מיסס ציליע פיינמאַן
כלי־זמר, געסט, אידען, ווייבער....
אויפגעפיהרט פון בערנאַרד ווילענסקי.

ערשטער אַקט — אין סלוצק, די איבריגע דריי אַקטען אין גראָדנאָ.
צווישען ערשטען און צווייטען אַקט — דריי יאָהר. צווישען
דריטען און פיערטען — צעהן יאָהר.

Copyright 1898 by Jacob Cordin.

All rights to the play or any part thereof reserved by Ma'm K. Lipzin

(קאָפּירייט אין יאָהר 1898, ביי יעקב גאָרדין).

(אַלע אייגענטהומס־רעכטע געהערען צו מאַדאַם ק. ליפצין).

(שפּילען און דרוקען אָהן דיא ערלויבניס דער אייגענטהימערין, לויט געזעץ
שטרענג פערבאָטען).

א פּראָלאָג צו מירעלע אפרת *)

„מ י ר ע ל ע א פ ר ת" בעדארף קיין פּראָלאָג ניט
ריכטיג צו שאַטצען איהר ווערטה, איהר געוויכט,
פּונקט ווי מען דארף פאר דעם ליכטיגען טאָג ניט
קינסטליכע פלאַממען צו ווייזען זיין ליכט;
און ווי מען זעהט אָהן דעם שווימער'ס ערצעהלונג
דעם אָקעאַן'ס אונגעהויערע מאַכט,
פּונקט אזוי צייגט זיך אָהן פרעמדע עמפּפעהלונג
אונזער פערפאַסער'ס טאַלאַנט היינט ביי נאַכט.

*   *   *

באַלד וועלען אָננעהמען דאָ אויף דער ביהנע
זיינע געדאַנקען, פלייש, אָטהעם און בלוט,
און איהר וועט וויעדערזעהען יענע מדינה
וואו עס רעגיערט איבער מענשען א קנוט;
וואו חנה דבורה'ס געקליעבענע קללות
זיינען דער אָבקלאַנג פון אידישען קלאָג,
וואו די פערפאָלגונגען און די בהלות
אייביג פערגיפטען אין יאָהר יעדען טאָג;
וואו יעדע פרייע און פרעהליכע מינע,
איז אזוי לאַנג, אזוי שטרענג אונטערדריקט,
ווערט דורך א טראָפּעלע סם נור דערקוויקט;

---

*) געשריעבען צו יעקב גאָרדין'ס צעהן־יעהריגען יובילעאום, נויאָרק, נאָוועמבער, 1901.

ער, וועלכער האנדעלט מיט גאָט און זיין תורה,
לאַכט פון דעם דלות ביי זיך אין געצעלט
האנדעלט און קלייבט פאר זיין כשרה סחורה
וועקסלען אויף יענע, די בעסערע וועלט.

* * *

באלד וועט איהר האבען פאר אייערע אויגען
איהם און ר׳ שלמון׳ען, וועלכער בעהעפט
אויף זיך צו גאָט, און געהט אין זיינע וועגען,
מעהר נישט ער האלט ניט פון הימעל־געשעפט;
גלאַט איז זיין צינגעלע, שארף איז זיין מוח,
און וואו עס בעט זיך פערקנייטשט ער א פאַלב;
דאָ דיענט ער גאָט מיט זיין הארצען, זיין כוח,
דאָרטען בשתיקה — די גאָלדענע קאלב.

* * *

איהר וועט א יאָסעלע זעהען און א דאָניע,
וועלכע דער גלות אין רוסלאנד בעשאפט;
יענעם אלס שוועכליכען שטיעפקינד פון פאָניע,
דיעזען אלס ווילדלינג, אן עפעל אָהן זאפט;
ביידע מיט מוחות צודולטע, צודרעהטע,
ווינשענדיג גוטעס און טהוענדיג שלעכטס —
שפיעלט דער א קערטעל, יענער די פלייטע
און פון זיין שפיעל קומט ארויס יענער קרעכץ,
וועלכער צייט הונדערטער ביטערע יאָהרען
הערט זיך אין יעטוויעדער אידישע הויז:
ווערט אין צובראָכענע הערצער געבאָרען,
קומט דורך געשלאָסענע ליפּפּען ארויס;
יאָסעלע — דאָניע, זיי וועלען ערשיינען
ווי אונזער דיכטער פאר אונז שטעלט זיי פאָר.
רוסישע אידישע טיפּען, וואס זיינען
שטיממען אין אייביגען קלעגליכען כאָהר,

דאָרטען, וואו טורמעס די פרייהייט בעהאַלטען,
און די אמונה די ליעבע דערשטיקט,
און וואו עס וואנדלען אין מענשען־געשטאַלטען,
שדים פון גהינום צום הערשען געשיקט.

* * *

דיעזע און יאָסעלע'ס שיינדעל, אַלץ קינדער
פון א צוריסענעם לעבען אָהן טאָלק,
וועלכע עס פּאָרט דער שלימזל דער בלינדער
אין דעם צוטומעלטען אידישען פאָלק.
שיינדעלע, יאָסעלע — שטורעם און פריעדען!
האַבזוכט — געגוגזאַמקייט, ליעבע און האַס!
געטליך פעראייניגט און מענשליך געשיעדען,
וואסער און בוימאויל א פּאָאר אין א פאַס, —
ווער איז פוןביידען דער גוטער, דער שלעכטער?
ווער איז דער שולדיגער צד צווישען זיי?
ווער איז דער שולדיגער, ווער דער גערעכטער
אויב די פעראייניגטע פערבלייבען רק צוויי?
דיעזע געשטאַלטען זיי רופט אונזער דיכטער
היער אויף דער סצענע ארוים היינט ביי נאַכט,
ער, וועלכער האט אונז געוויעזען געזיכטער,
פּנים'ער, הערצער און זעעלען מיט מאַכט;
ער, וועלכער האט אונזער לעבען געשילדערט
אונזערע זיטליכקייט און אונזער פיהר
און האט די זיטטען פון אידען געמילדערט,
ער, דער פערפאַסער פון „אידישען ליער.”
ער, וועלכער האט, אום די מוחות צו בילדען
אויף'ן טהעאטער די „לוריעס” געשטעלט,
זיי אין דעם טיפּ פון א „מענשען אווילדען,”
וואונדערפאָלל אין זיין פערפינסטערטער וועלט;
ער, וועלכער האט אונז א „סאַפהאָ” געגעבען
און האט א „אידישען גלח” געמאָלט,
טריי צו דער קונסט און טרייער צום לעבען,

קינסטליכע בילדער אין רעמלאך פון גאָלד ;
ער, וועלכער האט אונז דעם „רוסישען אידען,"
עלענד אין דאָללאַר'ס מדינה געציינט,
עלענד אין פרייהייט, אין גלייכהייט פערשיעדען,
זינקענדיג טיעפער וואס העכער ער שטייגט ;
ער, וועלכער האט אונז אין צעהנדליגע דראַמען
אונזער געזעללשאפט געציינט און איהר בוי —
ער ווייזט אייך איצטער די הארץ פון א מאַמען
זיעגענדיג איבער א מעכטיגע פרוי.

* * *

און דיעזען זיעג פון א ליעבענדע מוטער
איבער זיך זעלבסט, איבער גייסט און פערשטאַנד ;
דיעזען טריאומף, וואס דער עדעלער, גוטער
מענש טראָגט ארוים איבער שטאָלץ נאָכאַנאַנד —
„מירעלע אפרת," רופט דאס דער דיכטער ;
איך לאָז דעם אורטהייל אין אייערע הענד :
גאָרדין'ס פערעהרער זיינען די ריכטער,
איצט רעדט זיין ווערק, דער פראָלאָג איז צו ענד.

מ. ווינטשעווסקי.

ערשטער אקט.

(זעהר אַ גרויסער צימער. אָנגעשטעלט פיעל קאַסטענס און טשעמאָדאַנעס. בעלי עגלות, רוסישע, טראָגען אריין נאָך קאַסטענס, קעהרען זיך אום און קומען נאָך עטליכע מאָל מיט זאַכען, וועלכע זיי טראָגען אריין אין אַ טהיר, וואָס געפינט זיך אין הינטערגרונד. מחלה געהט יעדען פריהער, ווייזט זיי וואוהין טראָגען די זאַכען און זאָגט אַללע ווײלע: שש! שש! די בעלי עגלות אָב).

מחלה: נו, דאנקען לויבען יאָסקע דעם טויבען, מיר זיינען שוין אין סלוצק. אז איך וועל איבער'פטר'ען די חתונה, וועל איך יא דאר־פען גומל בענשען. (ווישט אוים מיט א טוך די טריט פון די בעלי עגלות) טאטע פאָטער, ווי לאנג איז עס, יאָסעלע איז נאָך געווען א שנאָקעל, אומגעלאָפען אין מאטקעס — היינט האט ער שוין חתונה. זאָל גאָט געבען אין א גוטע שעה. (קוקט אין פענסטער). עס גיעסט א שלאָגס־רעגען. פון גראָדנאָ ביז סלוצק זיינען מיר געפאָהרען כיד המלך. אזוי שעהן געווען אין דרויסען, ווארעם און טרוקען. געקומען אהער — פינסטער אין גאַס. דוקא היינט דארפען אין סלוצק שוויצען די הימלען — נא דיר א מדינה... עס זאָל חלילה ניט פערשטערען די שמחה.

אי, קינדערלאך מיינע, האבען מיר עס געהאט א וועג, איך וועל קיין מאָל ניט פערגעסען. מע מעג זאָגען: אזוי ווי א קייסערטע איז מירעלע אפרת געפאָהרען אויף איהר זוהן'ס חתונה. א גאנצער צוג — פינף גרויסע בוידען, אללע געפאַקט מיט כל טוב. אין יעדע שטאָדט, וואו מע האט זיך אָבגעשטעלט, צוטהיילט דעם עולם לעקעח און בראנ־פען און געטהיילט נדבות...

שש! זי האט זיך צוגעלעגט אָברוהען. און די בחורים אונזערע שמועסען ביי זיך שטיל אין צימער. באם חתן שלאָגט זיך נעביך דאס הערצעלע. געוויס, איך וויים, איך האב אויך א מאָל חתונה גע־האט. אי! אי! איך האב געציטערט און געפלאַטערט און וואס האב איך דערפון? מיינער האט מיך אוועק געוואָרפען און איך בין שוין 15 יאָהר, ניט פיר אייך גערעדט, ניט אַהין און ניט אהער, א עגונה.... ניט קיין מויד און ניט קיין אידענע, ניט קיין אלמנה און ניט קיין גרושה... פער'שרפה'עט זאָל ער ווערען. אזא שיינע חתונה געוועזן... מירעלע האט געגעבען נדן און כלה מתנות, דער בעלבית עליו השלום איז געווען אונטערפיהרער... מחשבותן, ווי פיעל איז שוין אז דער בעלבית איז געשטאָרבען... זעקס... ניין... פופצעהן יאָהר... מירעלעס מאַן איז געשטאָרבען און מיינער איז אנטלאָפען... מירעלע אפרת איז איצט מיין מאַן, מיין משפחה, מיין הויזגעזינד... בא איהר אין שטוב אויסגעוואַקסען, בא איהר מסתמא באשעערט צו שטאַרבען... שאַ, ווער גייט עס? (שלמון קומט) גאָט איז מיט אייך, ר' שלמון, וואו זייט איהר עס געווען? זי האט אייך עטליכע מאָל גע־רופען. איהר ווייסט דאָך, זי קען אָהן איהר אויבערפריקאשציק קיין טריט טהון...

שלמון: איך בין געוועזן בא די מחותנים. אי, מחלה, די כלה איז טאַקי א פּאַרשוין... סלוצק, הא? אבער דלפנים, טאַטע זיסער, דער דלות פייפט אין אַללע ווינקעלאַך. זאָל ער שומר ומציל זיין.

מחלה: אזוי? האט אונזער מירעלע די קלוגע ניט געוואוסט מיט וועמעז זי האנדעלט?

שלמון: וואס הייסט? אדרבה, זי האט דוקא געוואָלט א אָרעם קינד און גאָר פון א שיינע משפחה. זי האט דאָך אליין געשיקט געלד אויף קליידער און פאַוועלע און זי וועט מוזען נאָך געלד געבען... דער כלה'ס טאַטע גייט שוין אהער... זיי ווילען אָפּלעקען אביינדעל פון דער רייכער מחותנסטע... פּס! יאָסעלע האט געקענט נעמען א כלה מיט 30 טויזענד ר"ב נדן. א קלייניגקייט מירעלע אפרת'ס זוהן? און איהם האט זיך געוואָלט א געבילדעטע כלה פון א גרויסע שטאָט. זי האט אבער ניט געוואָלט און אז זי זאָגט „ניין" — ווייסט דו דאָך... שש... וואס טהוט זי?

מחלה: זי האט זיך צוגעלעגט אָברוהען. זי איז עפּיס אונצור־

פריעדען. איך האב מורא, אימיצער פון אונז וועט שוין היינט האבען א שווארצען סוף.

שלמון: אפשר איז דאס נאָר דערפאר, ווייל חתן'ס צד מוז זיך בלאָזען. מחלה, מע דארף דאָ אביסעל אויפרוימען. דו ווייסט דאָך, ווי זי האט פיינט, אז עס איז אָנגעוואָרפען. (טהוט אוים זיין ראָק און שלעפט מיט מחלה'ן די קאסטענס. פון אנדער צימער מירעלע'ס שטימע: מחלה! מחלה! אהער געה!)

מחלה: (ווישט מיט'ן פארטוך איהר געזיכט) שוין, באלד! (לויפט אָב.)

שלמון: (קוקט זיך ארום) איך האב זיך ניט געריכט, איך זאָל אויפ'ן וועג קענען מאכען אזא שיינע פאָר קערבלאָך, הוצאות גרויסע: האָבער און היי פיר די פערד... אין די אכסניה'ס... אהין, אהער. זי האט דאָך ליעב אללעס מיט א ברייטע האנד — ביד רחבה... חע! חע! זי זעהט דאכט זיך אללעס און פארזעהט מאנכעס מאָל... זי האט אבער פיר אזעלכע זאכען קיין פאראיבעל ניט. זי פערגינט יעדען... (מחלה צוריק.)

מחלה: ר' שלמון, די בעלבית'טע רופט אייך.

שלמון: תיכף ומיד! (טהוט אָן דעם ראָק, פערשפיעלעט זיך, הוסט זיך אוים, ווישט אוים די פיס באם שוועל און גייט אריין.)

מחלה: אונזער מאדאם אפרת וויל טיי (עפענט די טיער אין הינ־טערגרונד) עי, יורקא! שטעל גיך דעם סאמאָוואר (נחום'צע קומט, זיינע קליידער און שיך נאס) און זעה, יורקא, דער סאמאָוואר זאָל פינקלען — דו קענסט היינט חאפען א פאָרציע (קעהרט זיך אום) אָה, אונזער מחותן, איך האב אייך דערקענט. מזל טוב אייך.

נחומצע: זאָל זיין מיט מזל. וואס איז, יורקא'ן אויך געבראכט אויף דער חתונה? מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה?

מחלה: ווי דען? אָקסאנא און יאוודאָכע אויך דאָ. דער קוטשער אנטאָן, יורקא — אלע. איהר ווייסט דאָך, אונזערע האט ליעב, עס זאָל זיין ווי אין דער היים. מע פיהרט איהר אונזער סאמאָוואר, איהר גלאָז, איהר שאָל, איהר לעפעלע, איהר גאָפעל מעסער. וואס דארפט איהר מעהר? אפילו איהר שטול האבען מיר מיטגעבראכט (ווייזט אויף א גרויסע קרעסלאָ) איהר ווילט דאָך מסתמא זעהען די מחותנת'טע? באלד (אָב).

נחומצע: דאכט זיך ניט מעהר, ווי א אידענע און פון דעסטווע־גען פיהל איך אקוראט איך זאל דארפען רעדען מיט'ן האספאדין פא־ליציימייסטער (פערשפילעט זיך, מחלה קומט צוריק).

מחלה: זי זאגט, איהר קענט מוחל זיין און קומען שפעטער.

נחומצע: וואס הייסט שפעטער? עס איז א קלייניגקייט? היינט ביי נאכט דער חתן מאל. גאט איז מיט איהר, וואס הייסט? איך מוז זי באלד זעהען, איך בעט דיר.

מחלה: ביי מיר פועלט איהר, אבער אז זי זאגט ניין, איז א שווערע הלכה. (אב.) אויף זיך די האאר געריסען, וואס איך האב דיר ניט מיטגענומען. שש! זי קומט באלד אריין...

נחומצע: איך וואלט בעסער געדארפט שיקען אהער מיין חנה דבורה — זי וואלט זיך מיט איהר גיכער אויסגע'טענה'עט. (מחלה צוריק.)

מחלה: מירעלע זאגט: אויב איהר האט ניט קיין צייט, זאלט איהר געהען געזונטערהייד.

נחומצע: וואס הייסט געהען? מענש, אידענע, עס איז נאך א סך זאכען ניט איינגעקויפט, מיר האבען פשוט ניט קיין געלד, און... און... די כלי זמר שטעהען אויפ'ן רעגען, זיי זיינען געקומען אהער שפיעלען א דאברא דזיען... א שעהנעם קבלת פנים. זאג איהר, איך בעט דיך, מענשען ווארטען, וואס הייסט?

מחלה: איך האב מורא איהר דעם קאפ דולען... זי האט עס פיינד. (אב.)

נחומצע: אט האסטו דיר א דאברא דזיען מיט א קבלת פנים. רבש"ע איך טהו א נדר, אז איך זאל דאס איבערקומען בשלום, גיעב איך דיר דרייסיג פרקים משניות. וואס איז דיר די נפקא מינא? (מחלה צוריק.)

מחלה: זי זאגט: די כלי זמר דארפען ניט שטעהען אויפ'ן רע־גען. פיהרט זיי אריין — זי קומט באלד. (רוימט.)

נחומצע: (עפענט די טהיר) קומט אריין, זייט זשע מוחל (כלי זמר אריין) זעצט אייך, די מחותן'עסטע קומט שוין אריין (מחלה גיט זיי שטופלען. זיי זעצען זיך) אהא! (חנה דבורה קומט פערסאַ־פעט) גאט אליין האט דיר געבראכט. איך האב דא אויף זיך די האאר

געריסען, וואס איך האב דיר ניט מיטגענומען. שש! קומט באַלד אריין...

מחלה: אָי, אָט דאס איז די מחותן׳עסטע? (זי שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.)

חנה דבורה: יא, וואס איז — איך געפעל דיר ניט? (צום מאַן) איך האב געוואוסט, דו ביזט א לעמעל און זי, די גראפיניע פּאָטאָצקי, וועט זיך ברעקלען. נישקשה, איך האב זיך פאר איהר ניט צו שעהמען — זאָל זי זיך מיט מיר רעכנען אין יחוס. שאַ!

מחלה: (א קוק אין טהיר) זי געהט אהער (מוזיקער פאַרבערייטען זיך. שלמון עפענט די טהיר, מוזיק שפּיעלט א טוש, זי קומט אָנגעשפּאַרט אויף א שטעקען, גראָע האָאַר און דער פּנים איז בליהענד, מחלה רוקט ארויס איהר שטוהל. מירעלע זעצט זיך פון דער זייט. מחלה שטעלט איהר א קליין ביינקעלע אונטער די פיס).

נחומצע און חנה דבורה: מזל טוב! מז"ט, מחותן׳עסטע, אין א גוטע שעה (מירעלע נייגט דעם קאָפּ, אויף איהרע ליפּען א סאַרקאַסטישער שמייכעלע).

נחומצע: ברוך השם, געקומען בשלום.

חנה דבורה: עס רעגענט היינט, מחותן׳עסטע לעבען, אז עס רעגענט, איז א סמן ברכה.

מירעלע: יא, אז עס רעגענט, איז געוויס א סמן, אז עס וועט זיין א בלאָטע. זאָלען די כלי זמר שפּיעלען.

חנה דבורה: דער חתן און אייער צווייטער זוהן זאָלען אויך אריינגעהען. עס איז א דאַבראַ דזיען פיר אללע מחותנים.

מירעלע: די יונגע מחותנים וועלען מסתמא ניט נתפעל ווערען פון אייער סלוצקער מוזיק. זיי שפּיעלען אליין פאר זיך, דער עלטערער שפּיעלט פליימע, דער צווייטער — פידעל. שפּיעלט פאר אונז אלטע לייט. שלמון, עפען די טהיר אין קיך אריין! זאָל יורקאַ און אָקסאַניאַ הערען דעם דאַבראַ דזיען פון אונזערע מחותנים... (שלמון לויפט עפענען די טהיר, מוזיק שפּיעלט „דאַבראַ דזיען".)

מחלה: זאָל גאָט געבען מיט מזל, זאָל גאָט געבען גליק אונזער יאָסעלע (וויינט).

מירעלע: וואס וויינסטו, נארר? (גלעט מחלה׳ן איבער׳ן קאָפּ) שלמון, גיעב די כלי זמר א פינף און צוואַנציגער און זאָל מען זיי דאָרט

מכבד זיין מיט לעקאח און בראנפען און געבען זיי אהיים צוקער־געבעק פאר זייערע קינדער (שלמון גיט זיי געלד).

כליזמר: (איבערראשט) פינף און צוואנציג קערבלאך! 25 רו־בעל! (פערנייגען זיך און געהען אב מיט שלמון'ען, מירעלע פער־שרייבט עטוואס אין א ביכעלע).

נחומצע: וואס דען האט איהר געמיינט? אונזער מחותן'עסטע, פערשטעהט איהר מיך, איז מירעלע אפרת. עס איז א גרויסע נפקא מינה.

מירעלע: מחלה, גיי אויך אהין! (מחלה אב) איצט וועל איך מיר ערלויבען צו פרעגען: איהר האט ניט געקענט געפינען קיין ערגערע קווארטיר פאר אונז איינצושטעהען?

נחומצע: מחותן'עסטע לעבען, עס איז כמעט די פיינסטע שטוב אין סלוצק. און אויסער דעם, עס איז א כבוד פאר'ן חתן דא איינצו־שטעהען. דער בעל הבית איז א גביר אדיר...

מירעלע: אזוי? א סלוצקער גביר אדיר? שרעקליך. איך האב געשיקט א רייטער און האב צוויי שעה געווארט אונטער'ן שטאָדט, פארוואס זייט איהר אונז ניט ארויסגעפאָהרען בעגעגענען?

נחומצע: איהר דארפט קיין פאראיבעל האבען, מחותן'עסטע לעבען. ערשטענס דער רעגען. און איך וועל זאָגען דעם אמת: דינגען א פאָר בוידע? האבען מיר פשוט ניט געהאט קיין געלד, און צופוס גיין פאסט ניט פאר אונזער משפחה. איהר פערשטעהט דאך אליין. מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינא. אָה, מיר חלש'ט דאס הארץ...

חנה דבורה: וואס דארפסטו זיך פארענטפערען אזוי? די מחותן'עסטע קען אונז. מיר זיינען טאקי איצט געבראָכען, געפאלען, אבער דעם יחוס האבען מיר ניט פערלאָרען. אזעלכע כלות ווי מיין טאָכטער, וואלגערען זיך ניט אונטער'ן אויוען. פארגעסט ניט, ר' מנחם מענדעלע איז געוועזן מיין זיידע.

מירעלע: דער זיידע מעג זיין אפילו אליין משה רבנו — איז דאס דאך ווערטה א גראָשען, ווען מען איז אליין א גאָר נישט. מחלה! (קלאפט לייכט מיט'ן שטעקען. מחלה קומט) דערלאנג איהם א גראפין בראנפען מיט א שטיק קאָרענעם לעקאח. (מחלה אָב).

חנה דבורה: איצט איז אבער קיין צייט ניט צו רעכנען זיך אין

יחוס — מען דאַרף רעדען פון וויכטיגערע זאַכען... עס איז ניטאָ וואס צו שעהמען זיך — מיר זיינען דאָ אייגענע מענשען, מחותן׳עסטע, מיר דאַרפען...

מירעלע: איך וויים, איהר דאַרפט ממתקים. איך האָב שוין גע־הערט, וואס פאַר א תכלית איהר האט געמאַכט פון מיין געלד, איהר געדענקט, וויפיעל איך האָב אייך געשיקט אויף חתונה־קליידער פאַר דער כלה... 300 רובעל האָב איך געהייסען אויסגעבען אויף וועש...

נחומצע: יאָ, זאָלט איהר געזונד זיין. אבער איך, מיין אידענע און אונזערע שרצים׳לאַך — מיר אַללע זיינען דאָך מחותנים און מיר האָבען געדאַרפט נייע בגדים׳לאַך צו דער חתונה. א חוץ דעם, ווי מיר האָבען נאָר געקריעגען די פּאָאָר גראָשען, זיינען אונז די בעלי חובות בעפאַלען, ווי הינד, להבדיל, בעפאַלען א נבלה. וואס איז די נפקא מינא? ביי אייך אין שטוב וועט איהר שוין אַליין זעהען, וואס שיינ־דעלע דאַרף. (מחלה קומט מיט בראַנפען און פערבייסען).

מירעלע: אזוי? מיין שנור, הייסט עס, וועט האָבען — ע! ווי אזוי זינגט מען דאס ליעדעלע, מחלה? „זיעבען העמדער, ווי די בע־כער, דריי מיט לאַטעס, פיער מיט לעכער...” זעהר שעהן, מחלה, וויש אוים דעם פּאָל אונטער זייערע פים... זעה נאָר, זיי האָבען אָנ־געטראָטען בלאָטע ווי אמת׳ע סלוצקער מחותנים (מחלה ווישט אוים דעם פּאָל מיט א טוך). ר׳ נחומצע חנה דבורה׳ס, איהר קענט פערביי־סען (נחומצע טרינקט און פערבייסט).

חנה דבורה: איך פערשטעה ניט, וואס האט איהר געמיינט, איך וועל אייך אָבגעבען מיין טאָכטער אומזיסט?

מירעלע: ניט אומזיסט? וויפיעל קומט אייך פאַר דער קוה מיט דער שטריק?

חנה דבורה: מיר דאַרפען בעצאָהלען אין די קלייטען און אין אַללע קראָמען. אַלץ, וואס מען דאַרף צו דער חתונה, האָבען מיר גע־נומען אויף באָרג. מען וויים, אונזער מחותן׳עסטע איז א בטוח. היינט דאַרף מען בעצאָהלען די כלי זמר, דעם חזן, די סאַרוועריקעס, דעם שמש, דער טוקערין... היינט קומט פּאַניע יאַנושעווסקי, די פּראָ־פעסערקע פון „פּאַרטאַפּליאַן”... איהר אַליין האָט דאָך געשריעבען, זי זאָל גוט אויפהערען לערנען זיך ברינקען דאַרטען ביז דער חתונה...

מחלה: (אפּאַרט) אָי, וואסערע שנאָרער די סלוצקער מיוחסים זיינען... ניט געדאַכט זאָלען זיי ווערען...

מירעלע: איך זעה שוין, מיר וועלען ביי אייך דאָ אין סלוצק ניט האָבען שוין קיין מציאה. גוט, איך וועל הייסען שלמון — געבען אייך צוויי הונדערטער. זייט איהר צופריעדען?

נחומצע: מחותן'עסטע לעבען, וואס הייסט, איהר האַנדעלט ניט א מציאה? פארגעסט ניט, אונזער שיינדעלע, זאָל געזונד זיין, איז דאָך ר' מענדעלע'ס אן אוראייניקעל. גאַנץ סלוצק האַלט זי פאר א צאַצקע. עס איז א גרויסע נפקא מינה.

מירעלע: גאַנץ סלוצק?... איך פערשטעה גאָר ניט, פאַרוואס רופט זיך אייער שטאָדט סלוצק? עס איז דאָך גאָר חעלם, אויף מיין וואָרט, חעלם...

נחומצע: חע! חע! זאָלט איהר געזונד זיין, איהר האַלט אונז פאר חעלמער נארען? מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה?

חנה דבורה: אפילו אין דער לינקער פּאה ליעגט עס מיר ניט. ווי זאָגט מען: רוף מיך נאַרר און גיעב מיר לעקאַח. איך וויל זעהען בעסער די כלה־מתנות. איהר האט צוגעזאָגט דימענטענע אויערינג־לאַך, מיט א בראָש, מיט א בראָנזשעלעט, נאָמיך אקערשט זעהען.... איהר מיינט ניט, אז איהר וועט אָבקומען מיט שיהע־פּיהע...

מחלה: האט אויף זיי קיין פּאראיבעל ניט — זיי פערשטעהען אייך ניט...

מירעלע: (שטעהט אויף) ניין, געוויס, ווי קען מען אויף זיי פאראיבעל האבען? ר' מענדעלע איז דאָך זייער זיידע געוועזען.... גענוג, דער דאָבראָ דזיען איז געענדיגט — איהר קענט געהען! (ווייזט מיט'ן שטעקען די טהיר.)

מחלה: (צו זיי שטיל) געהט בעסער געזונטערהייד, זי וועט נאָך חלילה בייז ווערען (נחומצע טרינקט אויס א גלעזעל איילענדיג און וויל געהען).

חנה דבורה: וואס הייסט געהען? נו, און געלד?

מירעלע: (קלאַפּט בייז מיט'ן שטעקען) געלד? געלד? געלד? הא? הם, שלמון וועט אייך געבען געלד. דאס וואס מרים אפרת זאָגט צו, איז אזוי ווי מזומן, פּונקט ווי דעם זיידען'ס יחוס...

נחומצע: חנה דבורה, וואס דארפסט דו זיך דאָ האַמפּערען?

די מחותן׳עסטע האט צוגעזאָגט, איז צוגעזאָגט... מהיכא תיתא, נארר, וואס איז די נפקא מינה?

חנה דבורה: (קרימטט איהם) צוגעזאָגט, איז וואס איז די נפקא מינה? איך זאָג דיר, א גרויסער גליק האט מיך געטראָפפען! וואס וועט אונז בלייבען פון די צוויי הונדערטער? נאָך דער חתונה נעהמען זיי צו אונזער שיינדעלע און אונז וועט בלייבען דער דלות. ניין! איצט פאר דער חופה קענען מיר אללעס אויספיהרען.

נחומצע: אָי! אָי! חנה דבורה, זאָל זיין גענוג. (שטיל) דו וועסט נאָך חלילה ערגער מאכען.

חנה דבורה: וואס שרעקסט דו זיך אזוי? האָסט דו אליין ניט געזאָגט: מיר מוזען ביי איהר ארויסקריעגען חאָטש... חאָטש 300 רו"ב פאר זיך — מיר זאָלען קענען מאכען א געשעפטעל? שיינדעלע אליין האט דען ניט געזאָגט: שאנעווע זיי ניט איצט? שוטה דו, אז מיר וועלען איצט ניט ארויסרייסען ביי זיי מיט געוואלד, וועט נאָך דער חופה זיין צו שפעט. מחותן׳עסטע, מיר ווילען א חוץ אללע זאכען, „ש" קערבלאך מזומען און פאר דער חופה!

נחומצע: דער פונקט איז מיר געווען שווערער פון קריעת ים סוף, אבער דאנקען גאָט אבי איבערגעקומען... די מחותן׳עסטע וויים שוין. (טרינקט בראנפען.)

מירעלע: אזוי? מזומען און פאר דער חופה? הם!..

חנה דבורה: איהר זייט טאקי א גרויסער בטוח אין גראָדנאָ, אבער געלד פאר דער חופה.

מחלה: (ברעכט די הענד) אָי, וועה איז מיר! פארוואס טהוט איהר אונז אָן אזעלכע יסורים?

מירעלע: (מיט גוטען מוטה) יסורים? חאָ! חאָ! ביזט א נארר. ווער וועט האבען יסורים? שלמון, שלמון! (קלאפט מיט׳ן שטעקען) שלמון! (שלמון קומט) זאָל מען די מינוט שפאנען די פערד און פאקען די זאכען — מיר פאָהרען שוין צוריק קיין גראָדנאָ! (אללע בלייבען ערשטוינט.)

שלמון: וואס הייסט? ווי... ווי... איך פערשטיי ניט... באלד? צוריק?

מירעלע: באלד! שוין! מיר פאָהרען צוריק. איך לאָז אָב דעם שידוך.

שלמון: האט קיין פאראיבעל ניט, די פערד האבען זיך נאָך ניט אויסגערוהט... אזא בלאָטע.

מירעלע: די פערד זאָל מען שפּאַנען שוין! (שלמון ראַש אָב) מחלה, רוף מיר אריין די קינדער! (מחלה אָב) ר' נחומצע חנה דבורה'ס, איהר האט דאָ ניט וואס צו טהון, עס איז אויס שידוך (ווייזט אויף דער טהיר).

נחומצע: מחותן'עסטע לעבען, וואס הייסט, איהר לאָזט אָב דעם שידוך? איך פערשטעה ניט... רבונו דעלמא כולה, ה...היתכן?

חנה דבורה: מחותן'עסטע לעבען, גאָט איז מיט אייך, וואס רעדט איהר דאס? עס מאכט זיך דען ניט? מחותנים — מע צו־ווערטעלט זיך.

מירעלע: איך האב זיך פיינט צו ווערטלען. (עפענט די טהיר.)

נחומצע: וואס הייסט? די תנאים זיינען ביי'ם חתן... ער איז א יתום... איהר קענט חלילה אונזער קינד אונגליקליך מאכען.

מירעלע: ער וועט באלד אָבשיקען די תנאים מיט א מחילה גמורה...

חנה דבורה: מיינט ניט, מיר וועלען שווייגען! מיר וועלען לויפען צו מענשען. איך וועל אויפרודערען די גאַנצע שטאָדט.

מירעלע: (רוהיג) לויפט צו מענשען, קעהרט איבער די שטאָדט — מיר געפעלט דער שידוך ניט און מיר פּאַהרען שוין צוריק... ע! איך האב פיינט, אז מע טענה'עט א סך — געהט געזונטערהייד!..
(חנה דבורה און נחומצע אָב) מע זאָגט, דער עפּעל פאַלט ניט ווייט פון בוים, אויף אזא בוים האט געקענט אויסוואקסען א שרעקליכער עפּעל. ניין! ניין! איך וויל ניט, איך האב חרטה. די ערשטע קריעג איז שטענדיג בעסער פון דער צווייטע. מענשען שעהמען זיך אָפּט פערשטערען א חתן מאָל און פערשטערען דאס גאַנצע לעבען... ניין! ניין!... (מחלה קומט און צינדט אָן די לאָמפּען).

מחלה: די בחורים געהען שוין אריין... אָי, מירעלע, זייט ניט בייז אויף מיר, איך מיין, מע טאָר זיך ניט מישען אין אזא זאַך. אפשר איז דאס באַשערט פון גאָט?

מירעלע: געה העלף איינפּאַקען די קליידער! (מחלה אָב) א קרומע זאַך קען ניט זיין באַשערט פון גאָט. מענשען מאַכען זיך אליין אונגליקלאָך און האבען נאָכדעם טענות צום רבש"ע. ניין, איך וויל

צו איהם קיין טענות האבען... אהא, אט זיינען מיינע מחותנים (יאסעלע און דאניע קומען.ביידע אלט־מאדיש און רייך געקליידעט) קינדער, מאכט אייך פארטיג צום וועג, מיר פאהרען באלד.

דאניע: ווער איז גערעכט, יאסעלע? איך האב געזאגט, מיר וועלען באלד פאהרען צו דער כלה... און ער זיצט א צוטראגענער און ציטערט... הענד און פים ווארפט איהם... ער וויל זי זעהען— ער שטארבט.

יאסעלע: (פערשעהמט) ניין! ניין! דאניע, הער אויף.... מאמעניו, דו פאהרסט אויך מיט אונז?...

מירעלע: נארעלע, געוויס פאהר איך אויך... אבער ניט צו דער כלה, מיר פאהרען אהיים, צוריק קיין גראדנא. (יאסעלע קוקט זי אן.)

דאניע: וואס הייסט, און די חתונה?

מירעלע: אוים מחותנים, עס וועט ניט זיין קיין חתונה.

יאסעלע: מאמעניו, עס וועט גאר ניט זיין קיין חתונה? פארוואס?

מירעלע: דערפאר ווייל מיר געפעלט ניט דער שידוך.

דאניע: אבי מיר האבען זיך געריכט און געריכט און ער, דער נארר, ציטערט...

מירעלע: געה, טהו זיך איבער באלד און פאק איין דיינע זאכען. געשווינד, נו! (דאניע אב). יאסעלע, וואס האסטו געמאכט אזא רחמנות'דיג פנים? איך האב געוואלט פאר דיר א כלה פון אן ארעמע אבער שעהנע משפחה. פון אזא משפחה דארף זיין א מיידעל א שטיל און אונשולדיג קינד. אבער נעהמען א שנור פון א הויז פון שנארער און בעטלער? ניין. איך וועל דיר זוכען א כלה, ווי דו האסט געוואלט: א געבילדעטע און פון א גרויסע שטאדט.

יאסעלע: פריהער, מאמעניו, וואלט מיך ניט געהארט, אבער איצט... איצט.

מירעלע: און וואס איז איצט? שיק איהר אב איהר בילד מיט די תנאים און א סוף. מחלה, דערלאנג מיר דארט מיין שקאטולקע און טינט און פעדער (מחלה דערלאנגט עס, יאסעלע נעהמט פון בוזים־קעשענע א בילד און בעטראכט לאנג. מירעלע זוכט אין שקאטולקע) נא, אט האסטו די תנאים:

יאסעלע: א גאנץ יאהר האב איך זי געדעפענט ניט פאר קיין

פרעמדע און איצט זיינען מיר שוין פרעמדע. (גיט אָב דאס בילד) האב אויף מיר קיין פאראיבעל ניט, מאמעניו, מיר איז אזוי שווער....

מירעלע: איך ווייס, איהר שיין פנים'על געפעלט דיר.... נישקשה, נארר, ניט לאנג וועט דיר זיין שווער. חא! חא! וואס זאָגסט דו פאָרט, מחלה, צו איהם? ער איז שוין א גאנצער מאנזביל. נעהם, שרייב איהר אָן אויף די תנאים עטליכע ווערטער (ער נעהמט די תנאים און בלייבט זיטצען ביים טיש מיט'ן פעדער אין האנד) ניין! ביזט נאָך א קינד, א שעהן פנים'על איז נאָך ניט אללעס. נו, פאר־וואס שרייבסטו ניט?

יאָסעלע: איך ווייס ניט, מאמעניו, וואס זאָל איך שרייבען...

מירעלע: שרייב (זי דיקטירט) „איך שיק אייך אָב די תנאים (ער ווישט אָב בגנבה א טרעהר און שרייבט) און בין אייך מוחל דאס, וואס איהר און אייערע עלטערען האבען מיר אונרעכט געטהאָן. איך האב צו אייך גאָר ניט און בעט אייך, איהר זאָלט מיר אויך מוחל זיין..."

יאָסעלע (מיט א ציטערענדע שטימע) און... איך בעט איהר זאָלט מיר אויך מוחל זיין (פאָלט צו מיט ביידע הענד צום טיש און צוואויינט זיך). מאמעניו, מען דארף ניט, מען דארף ניט... איך בעט דיך.

מירעלע: (זאנפט) אזוי גאָר? דו נאר, קום נאָר אהער, קום צו מיר (יאָסעלע געהט צו) נו, זאָג מיר, וואס וויינסט דו?

מחלה: מען דארף זיין שטארקער פון אייזען, מען זאָל ניט וויי־נען. (ווישט איהרע טרעהרען מיט'ן פארטוך).

יאָסעלע: איך ווייס ניט, מיין הארץ ווערט צוריסען...

מחלה: וועה איז מיר! גאָר ניט, נעהמען יונגע קינדער און צו־ברעכען זיי דאס הארץ... ביי מירעלע אפרת איז דאס א קלייניג־קייט. (מירעלע בלייבט זיטצען פערטראכט. שלמון ערשיינט).

שלמון: די פערד זיינען געשפאנט.

מירעלע: הא? שוין געשפאנט די פערד? הם! שלמון, הייס אויסשפאנען, מיר בלייבען אין סלוצק. (מחלה קושט איהרע הענד) נו, התן, קום נאָר אהער (ווישט מיט איהר טיכעל זיינע טרעהרען) זעה נאָר, וואסערע טרעהרען, אָה, דו גאררישער יונגעל (קושט איהם אין ביידע באקען) מיין קינד, איך וויל דו זאָלסט גליקלאך זיין...

(א גערויש, חנה דבורה און נחומצע קומען דערשלאָגען). אָ, זעהסט, מען דארף גאָר נאָך זיי ניט שיקען... זיי זיינען שוין דאָ.

חנה דבורה: מחותן'עסטע לעבען, וואס ווילט איהר פון אונז האבען? ווייל מיר זיינען אָרעמע לייט, מעג מען אונז פערצאַפּען דאס בלוט? געסט קלייבען זיך שוין אויפ'ן חתן מאָל, די כלה ווינט...

יאָסעלע: דו הערסט, מאַמעניו, זי וויינט... אָי, וועה איז מיר!

נחומצע: איהר זייט דאָך יא א קלוגע, אדרבה זאָגט, וואס זאָלען מיר טהון?

מירעלע: וואס זאָלט איהר טהון? הם! שלמון, די כלה מיט אללע געסט זאָל מען אהער ברענגען — די פערד זיינען זאָ ווי זאָ געשפּאנט. (שלמון אָב, און קומט באלד צוריק) ביי מיר, אָט דאָ וועט זיין די שמחה, איך וויל ניט געהען טרעטען אייער סלוצקער בלאָטע... ניין! איך געה ניט צו סלוצק, סלוצק דארף געהן צו מיר... נישקשה, אייער זיידע, זכרונו לברכה, וועט ניט פארשעהמט ווערען. איך האב געבראַכט גענוג געבעקס און געבראָטענס, נאַליווקעס און וויינען. ניט קיין חתן מאָל, א חופה וועלען מיר דאָ היינט שטעלען... חאַ! חאַ! מיר וועלען א טובה טהון דעם חתן און מאַכען עס בקיצור.

יאָסעלע: (פּאַרדעקט זיין געזיכט) וועה איז מיר, מאַמעניו, וואס רעדסטו דאס?

חנה דבורה: א נייעס! וואס הייסט דאָ גאָר, ביים חתן די חתונה?

נחומצע: היינט די חופה? חתן כלה האבען ניט געפּאַסט.

מירעלע: עס איז טאַקי זעהר גרויסע חטאים, אבער איך נעהם די עבירה אויף זיך. נישקשה, איך בין אפילו ביים השי"ת א גוטער בטוח, זאָל מען דאָ גרייטען די טישען און אללעס פּאַרטיג מאַכען... שלמון, זעה אללעס זאָל זיין, ווי עס געהער צו זיין.

נחומצע: נו, מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה? דערווייל, יאָסעלע, נאַ דיר מיין ברייטען שלום עליכם און מיין גרויסען מזל טוב (זיי צוקושען זיך).

מירעלע: יאָסעלע, געה זאָג דאָניע'ן, ער זאָל זיך ווידער אָנ־טהאָן. מחלה, קום טהו זיך אויף אָן... דו ביזט דאָך ביי מיר א מחותנ'עסטע. איך שיינק דיר מיין נייע קאָנאוסענע פּלאַטיע און מיר דערלאַנג מיין שווארצע קלייד, אנטיק מאָרע (זי מיט מחלה'ן אָב).

יאָסעלע: זי האט זעהר שטארק געוויינט? אַי, וועה... זאָגט איהר, אז מעהר ועט זי שוין קיין מאָל אין לעבען ניט דארפען ווייר־נען. (אָב.)

חנה דבורה: איצט וויים איך ערשט ניט, וואו איך בין אויף דער וועלט. זי האט מיך צוטומעלט...

שלמון: איהר פאָלגט מיך און פרעגט ניט קיין קשיות, עס וועט פאר אייך גלייכער זיין, אויב איהר וועט טהון וואס זי וויל. מיט מי־רעלע אפרת שפּיעלט מען זיך ניט אין עקשנות, געהט אהיים, אללע אונזערע בוידען זיינען שוין דאָרט ביי אייך, און איהר, מחותן, העלפט מיר גרייטען די טישען.

חנה דבורה: טאַטע זיסער, אז יא אויסשטעהען אללע משוגעת'ן, זאָל חאָטש זיין כדאי. (אָב).

שלמון: א נו, מחותן, פערקאַטשעט זיך. (ביידע טהוען אוים די רעק. זיי טראָגען אריין טישען. נחומצע זינגט א חסיד'ל. נאָכדעם קומען סאַרווערם און גרייטען אללעם צו: בראַנפען, וויין, פערבייסען.)

נחומצע: עס איז זעהר א גוטע סברה, איצט נעהמען אביסעל משקה. (קוקט אויף די גראַפינעס.)

שלמון: איהר האט צייט מיט משקה. זעהט איהר, אויב איהר וועט ניט זיין קיין שוטה, וועט איהר באלד קענען מאכען א פּאָאר קערבלאָך... איהר וועט באלד זעהען, אז ביי א פעטען טאָפּ איז גוט צו רייבען זיך... הערט, זי וועט דאָך געווים וועלען שיינקען נדבות פאר אללע חברות פון סלוצק, דארף מען שכל האבען און מאכען א גוטען צעטעל, וועלכע חברות האט איהר דאָ אין שטאָדט? (זיי זעצען זיך ביידע אין פאָרדערגרונד ביי א טישעל).

נחומצע: וועלכע חברות? בקור חולים, תלמוד תורה און הכנסת אורחים...

שלמון: (שרייבט) יא, הכנסת אורחים און גמילות חסדים.

נחומצע: גמילות חסדים? עס הויבט זיך ניט אָן. ניטאָ קיין זכר...

שלמון: זייט ניט קיין שוטה! (שרייבט) גמילות חסדים... נו?

נחומצע: אָה! איך פערשטעה די לחכימא ברמיזה... הכנסת כלה, הלוית המת...

שלמון: (שרייבט) הלוית המת און חברה חסד של אמת, און חברה קברות ישראל...

נחומצע: קבורת ישראל אויך? מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה? אם כן, שרייבט, חברה מלביש ערומים, מתיר אסורים, סומך נופלים, רופא חולים... האַ! האַ! חברה זוקף כפופים און פוקח עורים. לחיים! (ביידע טרינקען) ר' שלמון, איהר זייט א גבור, אז איהר האַלט אויס פון איהר...

שלמון: מחותן, איהר זייט, במחילה, א שוטה, אזא איידעלען מענשען ווי זי, איז שווער צו געפינען. און א קלאָרען קאָפּ מיט שכל הישר האט זי, עס איז גאָר ניט צו גלויבען, דאס זי איז ניט מעהר ווי א אידענע. (א גערויש, טפּרר!! האַ!) שאַ, ווער איז דאס צוגעפאָהרען? מחותן, קריכט אריין אין דער קאַפּאָטע (טהוען אָן גיך זייערע רעק) אהא, מע האט שוין געבראכט די כלי זמר. אהער! אהער! (כלי זמר אריין.)

נחומצע: קודם כל שטעלט אוועק די באנדורעס און איך וועל צו־ליעב אייך מאכען מיט אייך לחיים... איך בין פון די מענשען, וועל־כער איז נאה דורש און נאה מקיים... ניט איצט — שפּעטער, וואס איז די נפקא מינה? (ער טרינקט מיט זיי, שלמון מאכט פאר די כלי זמר א פּלאַטץ אין א ווינקעלע. ווידער: טפּרר! האַ!)

שלמון: אהא, נאָך א פוהר צוגעפאָהרען, מחותן, אז עס הויבט זיך אָן פאָהרען — פאָהרט זיך!

נחומצע: זאָל זיך פאָהרען מיט מזל, מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה? אהא, דער חזן מיט די משוררים, ברוכים הבאים (חזן און משוררים אריין. זיי שרייען אללע מזל טוב! מזל טוב!)

שלמון: שש! שרייט ניט אזוי!.. (נחומצע טרינקט מיט'ן חזן.)

נחומצע: איהר פארגעסט נאָר ניט, אז דאָרט איז מירעלע אפרת! (נאָך א פוהר פאָהרט צו. עס קומען אידען, ווייבער, מיידלאָך.)

שלמון: מען דארף איהר געהען זאָגען, אז געסט זיינען שוין דאָ. (הוסט זיך אוים, פערשפּילעט דעם ראָק, אָב צו מירעלע'ן אין צימער.)

נחומצע: (צו איין גאַסט) זי זאָגט: דוקא באלד דאָ די חופּה— מוז זיין אזוי. אז מען איז רייך קיין עין הרע, קען מען אללעם אוים־פיהרען. ע! וואָס איז די נפקא מינה? נעהמט אביסעל, אם אין אני לי. מי לי? (טרינקען, שלמון צוריק).

שלמון: די מחותנ'עסטע קומט באלד. שא, איך בעט אייך, האלט אייך ווי מענשען. (כלי זמר פאָרבערייטען זיך).

נחומצע: א שעהנעם, א פיינעם ויוואט אונזער מחותנ'עסטע מרת מרים תחיה (מוזיק שפּיעלט, מירעלע און מחלה קומען).

מירעלע: מזל טוב! מזל טוב! מיט מזל זאָלט איהר לעבען. (זעצט זיך אויף איהר שטוהל) די כלה איז נאָך ניטאָ? טרינקט און פערבייסט דערווייל. שלמון, האבען מיר גאָר ניט פארגעסען?

שלמון: איהר וועט דאָך געווים עטוואָס מנדר זיין אויף די היגע חברות? אָט האבען מיר מיט'ן מחותן געמאַכט א צעטעל. (דערלאַנגט איהר א צעטעל).

מירעלע: (איין קוק) חע! חע! הכנסת כלה, דאס הייסט דאָך אייגענטליך בעגראָבען. הלוית המת איז אויך צו בעגראָבען. חסד של אמת, ווידער בעגראָבען. קבורת ישראל — נאָך אמאָל בעגראָבען. מען בעגראָבט גוט דאָ אי סלוצק! חאַ! חאַ! חאַ! חאַ! שלמון, איך פער־שרייב יעדען גראָשען (צייגט איהם איהר נאָטיץ ביכעל) מילא, אז דו האָסט אביסעל גע'גנב'עט דאָרט פון הוצאות, פון היי און האָבער, למשל, האט מיך ניט געהאַרט — דו האָסט גע'גנב'עט ביי מיינע פערד. ביי די סלוצקער פערד אבער וועל איך דיר ניט ערלויבען צו גנב'ענען (צו די געסט) טרינקט, איך בעט אייך, און זייט לוסטיג.

שלמון: (שטאַמעלט) ה...האט קיין פאראיבעל ניט. איך... אי....

מירעלע: שעהם זיך ניט, נישקשה, מיר זיינען אייגענע מענשען. איך קען דיך... געה טרינק און זיי מחותן...

שלמון: זאָלט איהר געזונד זיין, וואס האב איך איך געוואָלט פרעגען? יא, דער בעל הבית דאָ וויל פערקויפען פיער טויזענד פוד פלאַקס.

מירעלע: דאָ אויפ'ן פלאַטץ קויף איך ניט, נאָר מיט'ן צושטע־לען קיין ריגא. (א בעוועגונג) אהא, זעה, ווער איז געקומען? דאכט זיך די כלה.

נחומצע: (שכור'לאַך) א שעהנעם, א פיינעם וויוואַט דער כלה מרת שיינדעל בת ר' נחום! (מוזיק שפּיעלט. שיינדעל מיט איהר מו־טער קומען, פון דער אַנדער טהיר — יאָסעלע מיט דאָניע'ן.)

מחלה: אַי! אזא יאָהר זאָל איך שוין האבען, וואס פאר א שעהנע פּאָארעלע דאס וועט זיין (זי קושט די כלה, אללע שרייען מזל טוב! מזל טוב!)

מירעלע: (בלייבט זיטצען) א נו, קום נאָר אהער צו מיר, שיינ־דעלע. (מען פיהרט זי צו) זעטץ זיך דאָ לעבען מיר... יאָסעניו... ער שעהמט זיך, נעבאַך... (יאָסעלע טרעט צו א פארשעהמטער).

דאָניע: איך בין קיין חתן ניט, דארף איך זיך ניט שעהמען. (אללע לאַכען. ער געהט צו די געסט און עסט לעקאח).

מירעלע: קוק אויף איהם... זעהסט? עס איז א אונשולדיג, א כשר קינד מיט ריינע געדאנקען און א גוט הארץ (זי איז אויפ־גערעגט).

שיינדעלע: איהר וועט זיין מיין מוטער, איהר וועט מיך לערנען וואס איהר וועט פערלאַנגען, וועל איך טהון.

מירעלע: קיין נארר ביזטו ניט, דאס זעה איך פון דיין ענטפער. נאַ, דאס קומט דיר. (קושט זי, נעהמט פון זיך אראָפּ א בראָש און אויררינג און טהוט איהר אָן. נאָכדעם צוקושט זי זיך מיט יאָסעלע'ן און מיט חנה דבורה'ן. אין דער צייט זינגט דער חזן מיט די משוררים א פריילאכס).

יאָסעלע: (שטיל צו שיינדעלע'ן) איך וואָלט אזוי געוואָלט דער געפילדער זאָל שוין גיכער פאראיבער...

שיינדעלע: יאָסעלע, מיר וועלען דאס אויך איבערקומען... איאָ עס איז בעסער, וואס עס וועט ניט זיין קיין חתן מאָל?...

יאָסעלע: איך וויים ניט... איך... אָי, איהר זייט גאָר ניט דערשראָקען.

מירעלע: נו, מחותן, איך וועל נעהמען מיט אייך אביסעלע. שלמון, גיעב מיר א גלאָז וויין. לחיים! זאָל גאָט געבען מיט גליק.... מחלה, לחיים, מחותן׳עסטע מיינע (צוקושט זיך מיט מחלה) נו, שיינ־דעלע, לחיים, איך האָף מיר וועלען זיין גוטע פריינד. איין כלל: ביי מיר אין שטוב טענה׳ט מען ניט. זעהסט מיינע זיהן? ווען זיי וועלען ביידע זיין שוין אַלטע אידען מיט בערד, וועל איך זיי צורופען און זאָגען: שטעל אוים די באַק, ר׳ איד, איך וועל דיר געבען פּעטש. (קלאַפּט לייכט מיט׳ן שטעקען) כבוד דארף מען אָבגעבען אן עלטע־רען, אבער שרעקען דארפסטו זיך ניט, איך בין ניט קיין שלעכטע.

מחלה: אָי, א שלעכטע, הלואי זאָל גאָט אזוי שלעכט זיין צו זיין פאָלק ישראל.

שלמון: אזא מזל אויף מיינע קינדער, וואס פאר א דימענטענע הארץ זי האט.

מירעלע: נו, איך מיין, מיר וועלען ניט מאַכען קיין שיהות און באַלד פיהרען די קינדער צו דער חופה.

חנה דבורה: יא, שוועסטערלאַך, מע דארף בעזעצען די כלה.

מירעלע: מען דארף ניט באַזעצען — מענשען זיינען גענוג באַזעסען. עס איז דאָ ביי אונז אידען א מנהג, זעהר א שעהנער מנהג, דערמאָנען דעם, ווער עס האט געדארפט זיין דאָ און קען ניט זיין, ווייל גאָט האט איהם צוגענומען פאר דער צייט. ער איז ניט זוכה געווען צו זעהען נחת פון זיינע קינדער.... (פארדעקט איהרע אויגען).

נחומצע: יא, יא! חזן, מאכט אן אל מלא רחמים דעם חתן׳ס פאָטער זכרונו לברכה ר׳ שלמה׳לע...

מירעלע: (טרויעריג) ניין, ניין, ניט א פרעמדער, ניט א געדונ־גענער, זיין אייגען קינד, דארף איהם דערמאָנען. יאָסעלע, איך וויל, דו זאָלסט מאַכען אן אל מלא רחמים (אללע געסט ווערען זעהר ערנסט).

יאָסעלע: איך? מאַמעניו, איך ווייס ניט, אויב איך וועל אימ־שטאַנדע זיין. (שטעלט זיך, פאַנגט אָן אָהן געזאַנג, מירעלע זאָגט איהם עטליכע מאָל אונטער) אל מלא רחמים... שוכן במרומים... המציא מנוחה על כנפי השכינה (אַללע וויינען) במעלת קדושים וטהורים... כזוהר הרקיע מזהירים את נשמת אבי מורי... (צואווויינט זיך שטאַרק, דער חזן ענדיגט מיט די משוררים).

מירעלע: (ווישט אָב די טרערען) נון, יעצט אין א גוטע שעה, צו דער חופה! צו דער חופה! אונטער'ן הימעל אויפ'ן רעגען וויל איך די חופה זאָל זיין. (לאַכט און וויינט) די מחותן'עסטע זאָגט: רעגען איז א סמן ברכה, מסתמא האט זי דאס בקבלה פון איהר זיידען.... (כלי זמר גיבען א קלאַפּ א פריילאַכס, מען געהט פּאָאַר־לאַך־ווייז, שלמון און נחומצע נעהמען זיך ארום און חנה דבורה טאַנצט פאר זיך. מחלה פיהרט מירעלע'ן).

(פאָרהאַנג.)

צווייטער אַקט.

(זעהר אַ רייך מעבלירטער זאַאַל ביי מירעלע אפרת אין הויז, אַ פּיאַנאָ. אויף דער פּיאַנאָ אַ פּיעדעל, פּיעל בלומען, ביי אַ טישעל שטעהט מירעלע'ס קרעסלאָ מיט'ן קליין בייַנקעלע, אין די לייכטער און ליוסטרעס שטעקען סטעאַרינאָווע ליכט. עס איז דונקעל, די לבנה שיינט אריין דורך'ן פענסטער. מירעלע געהט אריין, זי איז פּיעל עלטער געוואָרען. זי געהט זיך דורך עטליכע מאָל איבער'ן זאַאַל פערטראַכט. טראָגט שיך מיט אַ לייכטען סקריפּ. נאָכדעם רוקט זי צו איהר קרעסלע צום פענסטער און זעצט זיך. עס איז שטיל. עס הערט זיך ווי יאָסעלע שפּיעלט אויף דער פליוטע אַ אידישע מינאָרנע מעלאָדי. פּויזע).

מירעלע: א שעהנע נאַכט און יאָסעלע'ס מעלאָדי קלינגט אזוי אונמוטהיג. מיר ווייזט אוים, אז זיסע אונמוטהיגע טענער זיינען צוגעפּאַסט צו דעם שטילען, פערטראַכטען אָבענד, אַקוראַט ווי פרעהליכע, הילכיגע געשרייען זיינען פערבונדען מיט ליכטיגע שטראַהלען פון דער הייסער זונן. דאס ליכט ווירקט אויף אללע אונזערע חושים (פערטראַכט זיך).

מחלה: (עפענט די טהיר און זוכט זי) א גוטינקע וואָך אייך. איהר זיצט דאָ אליין גאָר אין דער פינסטער? אָי, וועה איז צו מיר און וועה איז צו מיינע יאָהרען (זיפצט).

מירעלע: פאַרוואס האָסט דו דאָ ניט אָנגעצונדען די ליכט, מחלה?

מחלה: שיינדעלע האט געזאָגט, מען דאַרף אין זאַאַל ניט אָנצינדען קיין ליכט — קיינער וועט היינט דאָ ניט זיצען. וועה איז

מיר ,איהר געדענקט פריהער, ווי פרעהלאך און לוסטיג דאָ פלעגט זיין אללע שבת צו נאכט? די קינדער פלעגען געבען קאָנצערט, איהר פלעגט מיט וועמען עס איז שפּיעלען שאך, און קיך האבען געקלאפּט די האקמעסערס. יעדער ווינקעלע האט געלעבט, זי, וויפיעל מיר זיינען אויסגעשטאנען אין די דריי יאָהר, וואס זי איז דאָ. איהר זעהט אליין ניט, וואס פון איך איז געוואָרען. (וויינט.)

מירעלע: נאָר עפּעס וויינסט דו. אויף מיין וואָרט, מחלה, מען קען מיינען דו ביזט טאקי א אידענע. הם! צינד אָן באלד אללע ליכט. (מחלה צינדט אָן די ליכט, רעדענדיג).

מחלה: איך פערשטעה ניט, פארוואס איהר גיט איהר נאָך אזוי? איהר זייט עם מירעלע אפרת?

מירעלע: ביזט א נארר, מחלה, פאר יעדע נארישקייט קריגען זיך און מאכען סקאנדאלען אין הויז? (בייז) אָה, ווען יאָסעלע זאָל זי ניט ליעבען אזוי, וואָלט איך איהר געוויעזען, ווער מירעלע אפרת איז, איך וואָלט מיט איהר פארטיג געוואָרען קורץ און גיך! (קלאפּט מיט'ן שטעקען) אבער ער גייט אוים נאָך איהר. א פערליעבטער מאן איז טויב און בלינד... ער אליין זעהט ניט און פערשטעהט גאָר ניט און איך וויל איהם ניט צוברעכען דאם הארץ און פערשטערען זיין לעבען.... מחלה, זיי זיינען יונגע קינדער, זאָל בעסער מיינם איבערגעהען.

מחלה: זי פערשטעהט עס און נעהמט זיך אלץ מעהר אריין אין די פעדערען. זי פיהרט אוים אללעס, און קריכט אויפ'ן קאָפּ. זאָגט אליין, אויף וועלכע צרות דארפען מיר דאָ איהר טאטע מיט איהר מאמע?

מירעלע: (לאכט) זיי געפעלען דיר ניט? א פנים, מחלה, דו זאָלסט זיין דער גובערנאטאָר פון גראָדנאָ, וואָלסט דו זיי משלח געווען פון דאנען. ביזט א נארר, אויב גראָדנער חכמים האבען זיך געמעגט בעגארישען אין סלוצק, מעגען סלוצקער נאררען זיך חכמענען אין גראָדנאָ. (שטעהט אויף) איך געה מאכען די באלאנסען פאר דער גאנצער וואָך און ווען שלמון וועט קומען, שיק איהם אריין צו מיר. (פריילאך) מחלה, א מענש איז שטארק ניט נאָר דערמיט, וואס ער צווינגט אן אנדערן טהון, ווי ער וויל. עס איז אויך א גבורה צווינגען זיך טהון, ווי אנאנדערער וויל. זעה בעסער, דאָ אויפ'ן טישעל ליעגט

שטויב. (זינגט געהענדיג) „גאָט פון אברהם, פון יצחק, פון יעקב, ויהי דיין פאָלק ישראל אין דיינעם ליוב, דער הייליגער שבת געהט אוועק, די וואָך זאָל אונז קומען צו מזל, צו ברכה און צו הצלחה, אמן סלה!" (אָב).

מחלה: (ווישט דעם טישעל) פון אָנפאַנג, ווען איך בין געווען נאַררישער, פלעג איך פאר איהר מורא האבען, און איצט, איך זאָל קענען, וואָלט איך איהר מיין נשמה אָבגעגעבען. זי איז מיר טהייער ווי א מוטער און ליעב ווי א קינד. אויף מיין וואָרט, אָט ווי זי איז קלוג, און שטאַרק און בעיאָהרענט, איז זי דאָך אזוי ווי א קינד. (נחומצע און חנה דבורה קוקען אריין אין טהיר).

נחומצע: זעהסט וויפיעל ליכט, ווי ביי אונז אין קלויז יום כפור. א גוטע וואָך דיר, מחלה, שיינדעלע איז ניטאָ דאָ?

חנה דבורה: וואס שטעהסט דו אויפ'ן שוועל? אין זאאָל ברענען ליכט, וועט מסתמא שיינדעלע דאָ זיין. (ביידע אריין) איך האב דיר געזאָגט, מיר זאָלען בלייבען אין די שבת'דיגע בגדים, אפשר וועלען מיר זיטצען אין האָרניצע מיט געסט? זעהסט, בין איך טאקי גערעכט.

מחלה: וואס דאַרפט איהר זשאַלעווען די בגדים, עס קאָסט אייך טהייער? איהר וועט אין אייער לעבען ניט איבערטראָגען אַללע אַלטע קליידער, וואס מירעלע אפרת וועט אייך נאָך שענקען פון איהר גאַרדעראָב. און איהר, ר' נחומצע, אויף אייך זיינען יאַסעלע'ס קאַפאָטעס, ווי אויסגעגאָסען.

חנה דבורה: א גרויסע מציאה! ווען איך בין געווען מיידעל־ווייז ביי מיין זיידען, זאָל ער האבען א ליכטיגען גן עדן, האב איך געהאַט אביסעל שעהנערע קליידער פון דיין גראַפיניאַ פּאָטאָצקי. געדענקסט, נחומצע, ווען איך בין געווען א כלה, האב איך געהאַט א זיידענעם קאַזאַקין מיט געלע קווייטען? אַי, טאַטע זיסער.

נחומצע: וואס איז די נפקא מינה? אַי, מחלה, א גלעזעלע טיי, איך שטאַרב. ניט פאר דיר געדאַכט, נאָך'ן טשאָלענט איז מיר שבות'־נאַכט שטענדיג זויער אין מויל.

מחלה: (אָפּאַרט) די טאָכטער איז געוואָרען אַן אַריסטאָקראַטקע איז ביים טאַטען פון טשאָלענט זויער אין מויל (לויט) ר' נחומצע, דאָ טרינקט מען ניט קיין טיי. געהט אין עס־צימער. דאָרט שטעהט

דער סאַמאָוואַר אויפ'ן טיש. איהר ווייסט דאָך ביי אונז ווער עס וויל קען טיי טרינקען, קען אויך בעטען עסען. דערווייל איז דאָ בעל הבית'טע מירעלע אפרת.

נחומצע: אין עס־צימער זאָגסט דו? נו, מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה? (געהט, בעגעגענט אין טהיר שלמון'ען, וועלכער טראָגט ביכער מיט שטשאָטען). אָה, ידידי ר' שלמון, א גוטע וואָך.

שלמון: א גוטע וואָך, ידידי ר' נחומצע, א גוטע וואָך, מחלה. איז מירעלע ביי זיך? מע דאַרף זיך געהען אָברעכענען פאַר דער וואָך.

חנה דבורה: גוטע חשבונות מאַכט איהר מיט איהר, ר' שלמון. נו, יא, וואס פערשטעהט זי, די אַלטע עובר בטל'ניצע? זי ווייס נאָר בלאָזען פון זיך.

מחלה: (אַפּאַרט) אויסבלאָזען זאָל דאס דיך, רבונו של עולם.

שלמון: מאַדאַם חנה דבורה, זי בלאָזט פון זיך, ווייל זי איז א גרויסער צוכט און וויל ניט דער שטויב זאָל אויף איהר פאַלען. גוטע יאָהרען, ווען מע פרעגט שוין וואס מירעלע אפרת פערשטעהט? אַלע ווייבער זאָלען אזוי פערשטעהען, וואָלט א כבוד געווען צו זיין א אידענע. אפילו אייער מאַן וואָלט זיך ניט געשעהמט, וואס מען רופט איהם: ר' נחומצע חנה דבורה'ס... (פערשפּיעלעט זיך, הוסט זיך אויס און געהט אריין צו מירעלע'ן).

חנה דבורה: דער גראַפיניעס אדיוטאַנט! פאַר יעדע קאָפּיקע, וואס ער גנב'עט ביי אונזערע קינדער, זאָל זיך איהם זעטצען, רבש"ע, א געשוויר אין האלז.

נחומצע: מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה? דו, פלונית'טע מיינע, דאַרפסט שווייגען. ר' מענדעלע'ס אייניקעל דאַרף וויסען, אז די חכמים זאָגען: כלבא בלא מתיה שבע שנים לא נבח. א הונד אין א פרעמדע שטאָדט בילט ניט זיבען יאָהר, — דו ביזט דאָך ניט לאַנג דאָ אין גראָדנאָ... שאַ! אָט געהט שיינדעלע און דו קענסט פון איהר האבען א מיאוס'ען פּסק. (שיינדעלע קומט) א גוטע וואָך דיר, שיינדעלע. (שיינדעלע ענטפערט ניט).

שיינדעלע: זעה נאָר, וואס איז דאָ פאַר אן אילומינאַציע? דאס איז אפשר צוליעב די געסט? גרויסאַרטיג. (געהט צום פענ־סטער).

מחלה: מירעלע האט געהייסען אנצינדען אללע ליכט.

שיינדעלע: אזוי? זעהר גוט. זעה נור, דאס פענסטער איז אָפען ביי נאכט. וועמעס חכמה איז דאס געווען?

מחלה: דאס האט די בעל הבית'טע געעפענט דעם פענסטער. עס איז א ווארעמע נאכט, עס וועט קיינעם, חלילה, ניט שאדען. (זי מאַכט צו דאס פענסטער).

שיינדעלע: (רוקט בייז די קרעסלאָ) קיין פּלאַטץ האט ניט די קרעסלאָ, נאָר דאָ! עס פּאַסט אַקוראט אין זאאל, א ציערונג!..

נחומצע: מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה? נאָך וואס זאָלסטו זיך קריגען מיט איהר?

שיינדעלע: ווער קריעגט זיך? מחלה, איך האב דיר שוין ניט איין מאָל געזאָגט: די אַלטע שמאַטע דארף ניט שטעהען אין זאאל. טראָג ארויס די קרעסלאָ אין עס־צימער אריין, נישקשה, עס קען שטע־הען דאָרטען.

מחלה: וואס רעדט איהר, גאָט איז מיט אייך? אויף וואס וועט זיטצען אונזער מירעלע? איהר ווייסט דאָך, זי איז צוגעוואָהנט...

שיינדעלע: אויף וואס זיטצען אנדערע? נישקשה, זי וועט זיך צוגעוואָהנען זיטצען ווי אללע מענשען. נעהם צו פון דאנען! (מחלה קען ניט אליין אויפהויבען די קרעסלאָ) טאַטע, זייַ זיך מטריח, העלף איהר ארויסשלעפּען דער שוויגער'ס עשאַפאַט.

נחומצע: אָך, בכבוד גדול, וואָס איז מיר די נפקא מינה?

מחלה: (זיפצט) אַי, וועה איז צו מיר און וועה איז צו מיינע יאָהרען (טראָגעןביידע ארויס די קרעסלאָ).

שיינדעלע: (זעטצט זיך) מע דארף זיין שטארקער פון אייזען צו וואָהנען מיט איהר אונטער איין דאַך. מאַמע, זייזשע מוחל, דער־לאַנג מיר, אַט דאָרט שטעהט א קליין ביינקעלע (חנה דבורה שטעלט דאס קליינע ביינקעל אונטער איהרע פיס. עס הערט זיך יאַסעלע'ס פלייטע).

חנה דבורה: ווער הייסט דיר זיין א נארר און ליידען פון איהר? ווער איז דאס מחויב אויסצושטעהען אללע איהרע משוגעת'ן? א קאָמאַנדיר, גראפיניע פּאַטאָצקי! שיינדעלע, איהר אדיוטאַנט שלמון איז דאָרט. מיט'ן פנקס גלייך צו איהר!... ער בע'גנב'עט און בע'גזל'ט אייך, פאַרוואָס קומט עס איהם? א ביטערע עבירה פאר

גאָט... דיינער, האב קיין פאראיבעל ניט, איז א שלימזלניק, ער זיצט ביי זיך און פייפט אויף זיין פייפעל, און שלמון גנב וועט אייך, איה״ש, אללעמען אָנפייפען. געדענק מיין וואָרט.

שיינדעלע: איך האב פיינט דעם שלמון, איך קען איהם ניט אָנקוקען. הער אוים, עס וועט ניט לאַנג דויערן, איך וועל דולדען ביז א צייט. שאַ, הער אויף, ווער געהט עס? (דאָניע קומט, אייראָפּעאיש געקליידעט) אי! ווי שעהן! דאס איז אייער נייער קאָסטיום? עס פּאַסט אייך.

חנה דבורה: תתחדש.. פערנוצט געזונטערהייט.

דאָניע: א גוטע וואָך. איאָ שעהן? וואס וועט אבער די מאַמע זאָגען, ווען זי וועט מיך דערזעהען צום ערשטען מאָל? איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, עס ציטערט אביסעל דאס הארץ.

שיינדעלע: זעה נאָר ווי א מענש האט מורא. אפנים עס איז טאָקי אמת, וואס זי האט געזאָגט, אז זי וועט אייך געבען פעטש, ווען איהר וועט זיין א איד מיט א באָרד.

דאָניע: נו, דאס וועלען מיר נאָך זעהען!

חנה דבורה: וואס איז דאָרט דער געוואלד אזוי? אז מען איז רייך, קיין בייזע אויג, מעג מען זיך יעדע זאך פערגינען. פאר א קבצן פּאַסט ניט קריכען אין די שמאָלע פּליודערען מיט די אנדערע מאָדעס, אבער ווען גאָט העלפט — אך! אָט געהט מיין שיינדעלע מיט די אייגענע האָאר און טהוט אנדערע זאכען — איך מיש מיך ניט.

שיינדעלע: איהר זעהט? אויך א פּאַנאַטישע מאַמע, ר׳ מענ־דעלע׳ס אן אייניקעל נאָך דערצו, פון דעסטוועגען טהוט זי מיר א טובה און מישט זיך ניט. פּאָלגט מיך, דאָניע, מאַכט זיך ניט וויסענדיג. זיצט, זאָל זי קומען און זעהען, זי איז דאָרט מיט׳ן גרויסען מיניסטער — ר׳ שלמון. א נארר, א נארר, דאכט זיך, דער שלמון, און פיהרט אייך אללעמען ביי דער נאָז.

דאָניע: א מענש איז דרייסיג יאָהר אין הויז, פיהרט אללע גע־שעפטען...

שיינדעלע: אזעלכע ערוואקסענע זיהן זאָלען ניט טאָרען מישען זיך אין קיין זאך. און דאס גאַנצע פערמעגען אין פרעמדע הענד. וואס? זייט איהר נאָך פּיצינקע קינדער?

חנה דבורה: גאָט זאָל מיך ניט שטראָפען פאר די רייד, גאַנץ גראָדנאָ מאַכט פון אייך חוכה וטלולא. שלמון איז אָנגעשטאָפּט מיט געלד, באָקעם זאָל דאס איהם ארויס, רבש"ע! ...

שיינדעלע: נו, דו הויבסט שוין אָן מיט דיינע קללות. ערנסט גערעדט, ביז וואַנען נאָך וועט איהר ביידע אייך לאָזען פיהרען אויפ'ן שטריקעל? מיין יאָסעלע איז א שוואַכער. איהם איז גענוג, אז מע לאָזט איהם שפּיעלען אויף זיין פליימע, אבער איהר...

חנה דבורה: עס איז אַן עולה, א גרויסע עולה. איך ווייס, דאַכט זיך, מיין זיידע ר' מענדעלע איז דאָך יא געווען קיין קליינינ־קייט. פון דעסטוועגען ווי זיינע קינדער זיינען נאָר אביסעל אונטערגע־וואַקסען, איז יעדער שוין געווען א צדיק פאר זיך. ע! מען שעהמט זיך ניט, מען נעהמט פּשוט און מען זאָגט איהר (מירעלע און שלמון אריין) מחותנ'עסטע לעבען, א גוטע וואָך אייך.

מירעלע: א גוטע וואָך. וואס איז דאס, דאָניע, אַנו, קום נאָר אהער! (דאָניע געהט צו) הם! אראָבגעוואָרפען פון זיך דעם איד און ארויפגעצויגען דעם דייטש. דו ווייסט, שלמון, מע שניידט זיך ביי אונז אין שטוב אויף אריסטאָקראַטען... מיך הארט ניט, אז דיר איז ליעב, איז מיר ניחא. אָבער פרעגען האָסטו דאָך געמעגט.

דאָניע: יעדע נארישקייט פרעגען? מע דארף דאָך אליין אויך האָטש אביסעל שכל האָבען.

שלמון: (אַפּאַרט) אויף וואס מען דארף שכל! אז אָך און אז ווער (לויט) האט א גוטע נאַכט און א גוטע וואָך, מירעלע... (וויל געהען).

מירעלע: האר אויס, שלמון, מיר וועלען שפּיעלען היינט א שאַך.

שלמון: ווי קום איך מיט מיין קאָפּ? נאָך'ן דריטען גאַנג נעהמט איהר צו ביי מיר די קעניגין. אויך מיר א שפּיעלער. (דאָניע זיצט זיך צוריק לעבען שיינדעלע'ן).

מירעלע: נישקשה, בלייב... זיץ, שלמון. (זוכט איהר קרעסלאָ) וואו איז דאס מיין שטוהל? הא? וואס איז דאס? איך בעט דיך... מחלה! מחלה! (מחלה לויפט אריין) וואו איז מיין קרעסלאָ?

מחלה: שיינדעלע האט געהייסען ארויסטראָגען אין עס־צימער.

מירעלע: טראָג עס אריין צוריק! (מחלה אָב) איך האב ליעב,

יעדע זאַך זאָל בלייבען דאָרט, וואו איך שטעל עס אוועק! (קלאַפּט לייכט מיט'ן שטעקען) אזוי, אזוי, שלמון, מען וויל אונז פריהער ארויסבעגלייטען אין עסס־צימער אריין און פון דאָרט איז שוין ניט זעהר ווייט אין קיך אריין... חא! חא!... (מחלה קאַטשעט אריין די קרעסלאָ ביז'ן טהיר, שלמון העלפט איהר שטעלען די קרעסלאָ לעבען טישעל).

שלמון: אז איהר וועט זיין אין קיך, וועט אין קיך זיין דער זאאַל... נאָך בעסער זאָלען עס מיינע שונאים ניט דערלעבען! איך אליין זאָל דאָס ניט דערלעבען צו זעהען...

שיינדעלע: איך האָב ניט געמיינט, אז פאַר אַזאַ נאַרישקייט, וואו עס זאָל שטעהען א ביינקעל, וועלען מיר זיך דאַרפען קריעגען.

מירעלע: קריעגען זיך? הם! קריעגען זיך, קריעגען זיך.... (געהט אום א פּערטראַכטע, שלמון זעצט זיך און צושטעלט די שאַך פיגורען).

שיינדעלע: מחלה, געה טראָג אריין — ביי מיר אויפ'ן טישעל ליעגט א נייע פּעסיל קאַרטען. און זאָג יאָסעלע'ן, איך רופ איהם. דאָניע, מיר וועלען מאַכען אן אָקע. (דאָניע שטעלט צו א טישעל צו איהר שטוהל. מחלה אָב).

חנה דבורה: קריעגען זיך? וואָס דאַרף מען זיך קריעגען? איז דען ניט בעסער, אז אין שטוב איז שלום? ווי זאָגט דער גוי, להבדיל, חאַטאַ פּאַקרישקאַ. (מירעלע הערט ניט וואָס מע רעדט, געהט אום פּערטיעפט. מחלה ברענגט קאַרטען).

שלמון: (שטיל) יאָ, חאַטאַ פּאַקרישקאַ... א סלוצקער רודף שלום... ר' מענדעלע'ס פּאַקרישקע (יאָסעלע קומט א פרעהליכער, געקליידעט ווי פריהער, טראָגט א בערדיל).

יאָסעלע: מאַמעניו, א גוטע וואָך. א גוטע וואָך, ר' שלמון, א גוטע וואָך. (לייגט זיין פליימע אויף דער פּיאַנאָ) מחלה, דיר, דאַכט זיך, האָב איך געזאָגט א גוטע וואָך? זעה נאָר, מאַמעניו, דאָניע איז דאָך א גאַנצער דייטש געוואָרען. האָסט מיך גערופען, שיינדעלע?

שיינדעלע: יאָ, מיר וועלען מאַכען אן אָקע... (טאַשט די קאַרטען).

מירעלע: אין קאַרטען גאָר? פע, איך האָב ניט ליעב קיין קאַר־טען ביי מיר אין הויז...

שיינדעלע: ווענמען עס געפעלט שפּיעלען שאָך — שפּיעלט שאָך, און ווענמען עס געפעלט שפּיעלען אין קאַרטען — שפּיעלט אין קאַרטען. יאָסעלע, זעטץ זיך דאָ לעבען מיר — דאָניע זאָל מיר ניט אריינקוקען אין די קאַרטען. (יאָסעלע קוקט זיך ארום) וואס זוכסטו? זעץ דיך! (יאָסעלע זעצט זיך, זי גיט קאַרטען און לייגט לעבען זיך זילבער געלד).

מירעלע: איאָ, שלמון, עס איז נאָך א גליק, וואס מען ערלויבט אונז שפּיעלען א שאָך? (זעצט זיך) מחלה! (זי זוכט ארום זיך דאס קליין ביינקעלע).

מחלה: (לויפט צו שיינדעלע׳ן. שטיל) שיינדעלע, האט קיין פּאַראיבעל ניט, איהר ביינקעלע...

שיינדעלע: (מאַכט זיך ניט הערענדיג) דאָניע, אייערע צוויי טייז שרעקען מיך ניט, אבער גאָר ניט!...

חנה דבורה: (שטיל) שיינדעל, גיעב איהר דאס ביינקעל... זאָל זי זיך ווערגען...

שיינדעלע: (מאַכט זיך ניט הערענדיג) איך גיעב דריי פּיטאַק־לאָך אויף דריי קאַרטען...

מירעלע: מחלה, אהער געה! נאָ דיר די שליסלען, ביי מיר אויבען אין קאָמאָד שטעהט די שקאַטולקע מיט די ברילִיאַנטען — ברענג עס אהער! (מחלה אָב) שלמון, פאַנג אָן. (זיי שפּיעלען. איהרע הענד ציטערען שטאַרק).

שיינדעלע: (צו דער מוטער) וואס דאַרף זי די ברילִיאַנטען אין מיטען דרינען? (לויט) יאָסעלע, וואס קוקסטו אין די קאַרטען, ווי א האָהן אין בני אדם? שפּיעל אז דו שפּיעלסט.

יאָסעלע: אָי, שיינדעלע, איך... איך... וואָס האָב איך געוואָלט זאָגען? יא, וויפיעל האָב איך פערשפּיעלט? (מחלה ברענגט די שקאַטולקע).

מירעלע: שטעל עס מיר אונטער די פּיס.

מחלה: זאָל איך דאָס ציערונג ארויסנעהמען?

מירעלע: ניין, אָט אזוי ווי עס איז, מיט די ברילִיאַנטען, דיאַמאַנטען און פּעריל שטעל עס מיר אונטער די פּיס — איך בין מרים אפרת. (מחלה שטעלט איהר די שקאַטולקע אונטער די פּיס) שלמון,

געגאנגנען... איינס... (שפּיעלט, מחלה שטעלט זיך הינטער איהר קרעסלא).

חנה דבורה: ציערונג אונטער די פיס? אַי, אַ שלאַק האָט מיך דערשלאָגען.

שיינדעלע: אַט אַזוי ווי דו זעהסט: פריש און געזונד און משוגע (לויט) יאָסעל, וואָס שווייגסטו?

יאָסעלע: שיינדעלע, איך קען ניט שפּיעלען — איך ווייס, די מאמע האָט דערפון יסורים. נאָמיר בעסער זיין גוטע קינדער און שפּיעלען די טריאָ, וואָס זי האָט ליעב. אַמאָל פלעגען מיר איהר שפּיע־לען אַלע שבת צו נאכט און איצט זיינען מיר אין שטוב, ווי שונאים, חלילה... איך בעט דיך, שיינדעלע. דאָניע, קום, דו וועסט בעניייען דעם דייטש...

שיינדעלע: איך זאָג דיר, באַלד געה איך קאָנצערטירען! מעהר געהט מיר ניט אָב.

יאָסעלע: פאָלג מיך, טהייערע, מיט גוטען קען מען מיט דער מאמע אַללעס אויספיהרען. דו וועסט זעהען, איך וועל היינט נאָך מיט איהר רעדען וועגען דעם שוועה. שיינדעלע! (דראָהעט איהר מיט'ן פינ־גער) ר' דייטש, לאָז זיך ניט בעטען (שטויסט איהם צו דער פּיאַנאָ) ווייבעלע, זיי ניט קיין שלעכטע. (פיהרט זי ביי דער האנד) מאמעניו, דו ווילסט, מיר זאָלען דיר שפּיעלען דיין געליעבטען קאָנצערט?

מירעלע: איך ווייס ניט ווי אנדערע פערשטעהען, איך מיין, שפּיעלען אַ טריאָ איז פיעל שעהנער, ווי שפּיעלען אין קאָרטען. ע! שלמון, דו שפּיעלסט דאָך היינט בעסער ווי אַללע מאָל!..

שלמון: איהר ווילט אייך ניט מודה זיין, אז איהר שפּיעלט היינט ערגער ווי אַלע מאָל. וואו זיינען די איינפאַלע, די בעריהמטע געגנג? ניין, אייערע געדאנקען זיינען איצט ניט ביים שאך, איך פיהל עס.

מחלה: זעהט, ר' שלמון, ווי איהרע הענד ציטערען. אַי, וועה איז מיר (קעהרט זיך אָב און ווישט אָב אַ טרעהר מיט'ן פארטוך).

חנה דבורה: אַז מע זינגט אַ אידישע זאַך — פערשטעה איך, אָבער אַז זיי הויבען אָן... ווי אַיוי רופט זיך דאָס? אַ תרועה? מיט אַ שברים מיט אַ תקיעה... נום איך בעסער געהען זעהען, וואָס טהוט מיין נחומצע חנה דבורה'ס (אָב, זיי שפּיעלען אַ טריאָ. מירעלע הערט זיך צו. שפּאַרט אונטער דעם קאָפּ מיט איין האנד).

מירעלע: פיהלסט דו ניט אמאָל, שלמון, אז מוזיק איז אקוראט ווי א זאָלב, ווי א באַלזאַם צו די וואונדען פון הארצען?

שלמון: איהר דארפט אויף מיר קיין פאראיבעל ניט האבען. איך פערשטעה זעהר וועניג אין די זאכען. שאַך! (געהט מיט א פיגור. נחומצע און חנה דבורה צוריק).

נחומצע: א גוט וואָך, מחותן'עסטע, שיינדעלע, איך האָב גע־טרונקען טהעע מיט שמאנד און פערביסען מיט א מאָדנעם קיכעל. די העמד צו פערקויפען פון זיך, אבי א נגיד צו זיין. יאָסעלע, דו האָסט דאָך מסתמא א גוטען פאפיראָס?

יאָסעלע: (עפענט זיין פּאַרטסיגאר) יא, שווער, ערשטער סאָרט, דיובעק... (דאָניע נעהמט אויך א פּאַפּיראָס, ער שפּיעלט מיט שיינדע־לע'ן אין „66").

נחומצע: ווי אזוי זאָגסט דו? דער דיבוק?... דיובעק... א גוי פערגינט זיך צו געבען א נאָמען (פעררויכערט און ווארפט אויפ'ן פּאָל).

מירעלע: ר' נחומצע חנה דבורה'ס, אויף יעדען טיש שטעהען אש־קעסטלאך. מען דארף ניט ווארפען קיין שמוץ ארום זיך.

חנה דבורה: נחומצע, זיי טאקי ניט קיין חזיר.

נחומצע: מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה?

שיינדעלע: נישקשה, טאטע, עס איז ניט זעהר קיין גרויסער אונגליק. עס איז דען ניטאָ ווער עס זאָל אויפרוימען? מחלה, מעגסט זיך אויך מטריח זיין. (מחלה נעהמט א בערשטעל און רוימט אויף).

יאָסעלע: מאמעניו, דו בייזערסט זיך אויפ'ן שווער און איך האָב דיך ערשט געוואָלט בעטען א טובה פון זייגעט וועגען. ער זיצט דאָ אין גראָדנאָ אָהן א בעשעפטיגונג, פאר וואס זאָל ער ניט האבען א שטעלע? איך מיין ניט, חלילה, אויף ר' שלמון'ס פּלאַטץ...

דאָניע: זעה נאָר, ווי ער האָט מורא פאר ר' שלמון'ען. ער דיענט ביי אונז און...

מירעלע: שטיל, דו! שלמון איז אן עלטערער מענש און דו דארפסט דרך ארץ האָבען.

דאָניע: ער איז טאקע אן עלטערער מענש, אָבער אז ער בע־גנב'עט אונז, דאס וויים די גאַנצע שטאָדט, עס איז שוין צייט...

(מירעלע קלאפט מיט'ן שטעקען, דאניע ווערט אנשוויגען. שלמון שטעהט אויף).

שלמון: איך בין העכער דרייסיג יאהר דא אין שטוב און האב נאך אזא אומ'כבוד ניט געהאט. אייער פאטער, עליו השלום, האט מיך ניט בעליידיגט. מירעלע אפרת האט מיר ניט געזאגט אזעלכע ווערטער... דאניע, איך האב אייך און יאסעלע'ן אויף די הענד געטראגען, ווען איהר זייט נאך געווען קליינע קינדער און איהר רופט מיך גנב... אויף דער עלטער דערלעבט...

יאסעלע: אי, וועה איז מיר, ר' שלמון. זאל מיך גאט שטראפען, אויב איך האב אייך חלילה געוואלט בעליידיגען. דאניע, מעגסט זיך שעהמען... ביזט פריהער גאר אן אנדערער געווען... ווער לערנט דאס דיך הלכות דרך ארץ?...

מחלה: (א קוק אויף שיינדעלע'ן) ער האט שוין א גוטען רבי'ן, אז אך און וועה...

שלמון: איך לייקען ניט אב, חלילה... מירעלע, ווייס פון יעדע קאפיקע... אמת, אז עס האט זיך געמאכט צו פערדיענען ביי דער זייט, אבער, חלילה, אייך בע'גנב'ענען?... איך שטעה חלילה, קיינעם ניט אויפ'ן וועג... איך דארף ניט דיענען איך בין אן אלטער מאן און דאנקען גאט, פריהער און נאכדעם מירעלע'ן, איך בין פערזארגט אויף דער עלטער... איך האב זיך דא געהאלטען נאר דערפאר, ווייל מיר איז געווען שווער צו פערלאזען מירעלע'ן אליין... זי איז צוגעוואהנט צו מיר... ניט יעדער פערשטעהט זי... איך געה, מירעלע, האט א גוטע נאכט און זייט געזונד.

מירעלע: געה געזונדערהייד, שלמון.(שלמון אב).

שיינדעלע: א גנב א וצדקתך.

מירעלע: יא, ער איז א גנב! און ווער פון אייך איז ניט קיין גנב? נחום חנה דבורה'ס אויף זיין ארט וועט ניט גנב'ענען? פיהרען א געשעפט וועט ער קיין שכל האבען, אבער גנב'ענען וועט ער זיך גיך אויסלערנען... שלמון האט גענומען דארט, וואו איך האב איהם ערלויבט צו נעהמען. א מענש דיענט אב דרייסיג יאהר ביי די אפרת'עס אין הויז, דארף ער אויף דער עלטער זיין אן עושר. אזוי פערשטעה איך. ביי א גוטע געלעגענהייט היים איך אריינטראגען א טהייל קאפיטאל און ער פערדיענט אפט שעהנע עטליכע הונדערטער. פאר וואס ניט?

ער איז אַן אָרענטליכער מאַן, אַ פלייסיגער אַרבייטער, ער איז אונ־זער טרייעסטער פריינד און זאָ לאַנג איך לעב פיהרט ער אַללע אונ־זערע געשעפטען! (קלאַפּט מיט'ן שטעקען) ער און ניט אַן אַנדערער!

שיינדעלע: יאַ, נו, ער און איהר! און ווען ווערלען אייערע זיהן עפּעס האָבען צו זאָגען? זיי דאַרפען זיך ניט צוגעוואָהנען צום גע־שעפט? וואָס מיינט איהר, אַ מענש לעבט עוויג?!...

מירעלע: אַ זאָרג דיך ניט — איך וועל ניט לעבען עוויג.

מחלה: אָי, וועה איז צו מיר און וועה איז צו מיינע יאָהרען...

שיינדעלע: וואָס דאַרף דאָ מחלה? פאַרוואָס ביזט דו ניט אין קיך?

מירעלע: זי וועט זיין אין קיך, ווען איך וועל איהר הייסען זיין דאָרטען.

חנה דבורה: גראַפיניע פּאָטאָצקי מיט איהרע אַדיוטאַנטען...

נחומצע: מחותנ'עסטע, די חכמים זאָגען: לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות און איהר...

שיינדעלע: מאַמע, זיי זשע מוחל, געה אריין אַהין! דו, טאַטע, אויך! (עפענט די טהיר).

נחומצע: מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? (נחומצע און חנה דבורה אָב).

שיינדעלע: שוויגער, אַז עס איז שוין יאָ געקומען צו רייד, וויל איך, איהר זאָלט ווייסען, וואָס מיר אַלע פיהלען דאָ אין שטוב... איהר זייט אַן אַלטער מענש, עס איז שוין צייט, איהר זאָלט אייך אָברוהען. און אַ חוץ אַללע זאַכען, דעם אמת געזאָגט, אין אייערע הענד איז דאָס גאַנצע פערמעגען און מיר זיינען ניט זיכער מיט'ן לעבען. אייך קען אַמאָל איינפאַלען אַ... אַ קאַפּריז, אימיצער זאָגט אייך אַ חניפה'לע, אָדער מאַכט אייך אַ חן'דעלע און איהר שמייסט געלד אין דער בלאָטע. מאַנכעס מאָל ווייסט איהר שוין אליין, וואָס איהר טהוט... איך ווייס! אַ שקאַטולקע מיט ציערונג אונטער די פיס. 500 רובעל אויף תלמוד תורה. אדרבה, זאָגט אליין, איז נאָך ניט צייט, אייערע קינדער זאָלען אָנהויבען אָטהעמען פריי?

מירעלע: ניין! עס איז נאָך ניט צייט!

דאָניע: מיין ניט, מאַמאַ, אַז מיר ווערלען זיך עוויג לאָזען פיה־רען אויפ'ן שטריקעל!

יאָסעלע: אָי, וועה איז מיר, הערט אויף, איך בעט אייך. מאַ־מעניו, מיין ניט, אַז מיר ווילען דיר חלילה אָנטהון יסורים... ווען שיינ־דעלע זאָל מיך נאָר וועלען פאָלגען....

שיינדעלע: יאָ, איך זאָל דיך פאָלגען, וועט ווערען פון אונז אַ תכלית. שוויגער, ווי איך זעה, ווילט איהר ניט ארויסלאָזען די ליי־צעם פון אייערע הענד... טהוט אייך, ווי איהר פערשטעהט, אָבער איך וויל דאָ ניט בלייבען, טהיילט אונז אָב.

יאָסעלע: יאָ, מאַמעניו, וואָס זאָל מען טהון? מיר וועט זעהר שווער זיין אוועקגעהען פון דיר. איין גאָט וויים דעם אמת... אָבער וואָס זאָל איך טהון, אַז שיינדעלע קען פאָרט מיט דיר ניט לעבען בשלום און אָהן איהר וועל איך ניט קענען לעבען...

מירעלע: אָבטהיילען? ניין! דער גרעסטער אונגליק פאַר מענ־שען איז, וואָס יעדער וויל זיך אָבטהיילען פאַר זיך אין איינעם דאַרף מען לעבען, אין איינעם.

שיינדעלע: עס איז שוין צייט איך זאָל זיין אליין פאַר זיך אַ בעל הבית׳טע. עס איז גענוג פאַר מיר, וואָס איך האָב ביז מיין חתונה גע־האַט אַ חנה דבורה אויף מיין קאָפּ... איך וויל איצט ניט קיין אַנדערע חנה דבורה׳ס איבער זיך, איך וויל זיין פריי. אַן ארעמענס בעל מלאכה׳ס ווייב איז גליקליכער פון מיר, זי טהוט ביי זיך אין שטוב וואָס זי פערלאַנגט און קיינער זאָגט איהר ניט קיין דעות — און איך דאַרף זיין פערקויפט? ניין! גיט בעסער אָב מיט גוטען, וואָס יאָסע־לע׳ן איז איבערגעבליבען פון זיין פאָטער בירושה. דער שווער האָט איבערגעלאָזט אַ פערמעגען — עס איז ניט אייערס.

דאָניע: יא! יא! עס איז שוין לאַנג צייט צו וויסען, וויפיעל איז אונז געבליבען. קיינער וויים ניט פון קיין חשבון.

יאָסעלע: שיינדעל, איך בעט דיר, זיי ניט אזא שלעכטע. קום, לאָז זיין היינט גענוג, ווען עס איז אַן אַנדערס מאָל, וועלען מיר נאָך דערפון רעדען. שיינדעלע, דו געהסט?

מירעלע: ניין! עס איז נאָך ניט גענוג, יאָסעלע. זי איז גערעכט, איהר זייט ניט קיין קליינינקע און עס איז צייט, איהר זאָלט אַללעס וויסען (געהט זיך דורך פערטראַכט) מיט 18 יאָהר צוריק איז אייער

פּאָטער געשטאָרבען... איהר זייט געבליבען ברעקעלאַך קינדער . . .
(זי ווערט אנשוויגען).

מחלה: מירעלע, ערלויבט מיר בעסער אוועקגעהן פון דאנען (ווײנט, אב).

מירעלע: איך בין דאן נאָך ניט אַלט געווען און פיעלע פיינע און רייכע מענשען האָבען זיך צו מיר גע׳שדכנ׳ט. איך האָב ניט גע־וואָלט אפילו הערען דערפון. איך האָב געדענקט, אַן אלמנה דארף ניט חתונה האָבען, איז זי געווען גליקליך, דארף זי פערשטעהען, אַז צוויי מאָל טרעפט זיך ניט איין גליק. איז זי געווען אונגליקליך — נאָך וואָס זאָל זי זיך נאָך אמאָל בענאררעשען צו ריזיקירען מיט איהר פרייהייט און קריגען א צרה? ווער רעדט נאָך, ווען עס בלייבען קליי־נע קינדערלאַך!... איך האָב געהאַט צוויי קינדער און האָב מיך בעשלאָסען, נאָר לעבען צוליעב זיי, פרעהען זיך מיט זייער פרייד און בעגניגנען זיך מיט זייער גליק... איך... אָבער גענוג, איך וויים, אייך אינטערעסירט די מוטער זעהר וועניג... איהר ווילט בעסער וויסען, וויפיעל עס איז אייך געבליבען פון פאָטער. איך וועל אייך ווייזען די ביכער. קיין מענש אין דער וועלט, אויסער שלמון, וויים פון דעם סוד: אייער פאָטער איז געשטאָרבען פון יסורים און שאנדע, ווייל ער האָט געמוזט באַנקראָטירען...

אַללע: באַנקראָטירען?

מירעלע: יא! 60 טויזענד רובעל איז ער געבליבען שולדיג, ווען ער איז געשטאָרבען, — דאָס איז אייער ירושה... הם! איך האָב ניט געשלאָפען טעג און נעכט, האָבען געזעהען צו רעטען זיין נאָמען, האָב געטהאָן אַללעס, אַז דאָס הויז פון שלמה׳לע אפרת זאָל זיך פיה־רען ווי פריהער... איך האָב איבערצייגט די מאַנזביללען, ווי דום זיי זיינען. ווען זיי מיינען, אַז אַ פרוי איז אַ שוואכע בעשעפענים און קען נאָר זיין אַ דיענסט און אַ ווייב... אַללע זיינע שולדען האָב איך בעצאָהלט, אַ רובעל פאר אַ רובעל און דערפאר איז איצט מיין קרעדיט אונבעגרענעצט... אייך האָב איך ערצויגען ווי עס פאַסט פאר אפרת׳עס קינדער, מיט לעהרערס, מיט מוזיק פראָפעסאָרען, מיט אַללע וואויל־טאָגען. וואָס איך האָב געליטען, האָט קיינער ניט געוואוסט, וויפיעל מאָל מיין הארץ האָט זיך בעגאָסען מיט בלוט, האָט קיינער ניט בע־

מערקט... איך האָט קיין זאַך געפעהלט... געווים, איצט איז אונזער פערמעגען גרוים, אָבער דאָס אַלעס געהערט מיר!... יאָסעלע, דאָס וואָס דיר איז געבליבען פון דיין פאָטער קענסטו נעהמען און קענסט מיט דיין באַשערטע געהען. אויך דו, דניאל, קענסט זיך אָבטהיילען. איהר זייט געררכט. עס איז צייט איהר זאָלט לעבען מיט אייער איי־גענעם שכל.

שיינדעלע: אזוי גאָר? הייסט עס, איך האָב חתונה געהאַט פאַר אַ קבצן, וועלכען מען קען מאָרגען מיט זיין ווייב און קינדר ארויס־וואַרפען אויף דער גאַס אָהן אַ גראָשען געלד? פאַרוואָס האָט איהר עס מיר פריהער ניט געזאָגט? שעהמען זאָלט איהר אייך!

יאָסעלע: שיינדעלע, איך בעט דיך, זיי ניט אזוי שלעכט. מאַמע־ניו, איך האָב ניט געוואוסט, דאָס איך פערמאָג גאָר ניט. אָבער דאָך, איך האָב געזאָגט, איך וויל זיך אָבטהיילען צוליעב שיינדעלע׳ן און איך טהייל זיך אָב.

שיינדעלע: ער טהיילט זיך אָב! איך זאָג דיר! אַזאַ געמיינ־הייט — אָבנאַררען גאָר! שעהמט אייך, איהר אַלטע ליגנערקע!

יאָסעלע: (אויסער זיך) וואָס האָסט דו געזאָגט? (גיט זי אַ ריס ביים האַנד) איך וועל פון דיר אַ תל מאַכען. מיט וועמען רעדסט דו דאָס? שטיל, אויב דו ווילסט פון דאַנען אַוועק אַ לעבעדיגע, שטיל, זאָג איך!..

שיינדעלע: (וויינט) יאַ, איצט וועל איך שוין זיין שטיל... איך וועל שוין זיין שטיל, וועה איז צו מיר און וועה איז צו מיינע יונגע יאָהרען.

מירעלע: געהט ארויס פון דאַנען! (קלאַפּט מיט׳ן שטעקען. אַללע געהען ביז דער טהיר) ע! איך האָב אייך געוואָלט זאָגען נאָך איין וואָרט. הם! איהר האָט אָראָבגעלאָזט די קעפּ — הא? ניט פון מיינט וועגען האָב איך געקליבען דאָס געלד און ניט איך דאַרף עס... איהר ווילט זיין די פיהרער? איהר פיהלט אייך איצט אונגליקלאַך? גוט, איך וויל אייך ניט פאַרשטערען אייער לעבען. מיין גליק איז — איהר זאָלט אייך פיהלען גליקלאַך. און מיין צופריעדענהייט איז — איהר זאָלט צופריעדען זיין. מאָרגען פריה ניעב איך אייך איבער אַללע ביכער, אַללע דאָקומענטען און אַללעס, וואָס עס איז דאָ אין דער

קאססע... געהט און שלאָפט רוהיג. א גוטע נאכט. (אללע אָב. זי געהט אום לאַנג פערטראַכט, ברענגט פון איהר צימער איהר קרבן מנחה. זעצט זיך, מישט אויף א קאפּיטעל תהילים, גיט א טיעפען זיפץ און זאָגט שטיל מיט אונמוטהיגען ניגון:) למנצח על שושנים לדוד... (מחלה קומט שטיל און בלייבט ביי דער טהיר) הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש. אָי, טבעתי ביון מצולה ואין מעמד, באתי במעמקי מיט (פאלט צו צום ספר און וויינט ביטער, מחלה ווישט איהרע טרעה־רען מיט'ן פארטוך).

(פ אָ ר ה אַ נ ג).

דריטער אַקט.

(דערזעלבער זאַל. דאָס מעבעל איבערגעשטעלט, אַללעס אין א גרויסע אונ־אָרדנונג, מירעלע'ס קרעסלא און קליין ביינקעלע שטעהען אין אַ ווינקע־לע ביי דער טהיר. נחומצע קומט אין אַ וועג־מאַנטעל פון ווייסע פּאַרוסינע. ער טראָגט אַ גרויסע סאַק וואַיאַזש, וועלכען ער גיט אַ וואָרף אויפ'ן פארטאָפּיאַנאָ און שלאָגט פון זיך דעם שטויב).

נחמוצע: פוי! הייסט עס, מיר זיינען געפאָהרען און מיר זיינען געקומען. (מיט'ן ניגון פון קריאת התורה) ויסעו מרעמסס ויחנו בסכות, ויסעו מגראָדנאָ ויחנו בסלאָנים... עס שווינדעלט נאָך אין קאָפּ. מיר האָבען דאָרטען אין סלאָנים אַ גוט ביסעל משקה אויסגע־זשליאָקטשעט. אין סלאָנים זיינען די חסידים פּונקט אַזעלכע חסידים ווי אַללע חסידים. וואָס איז די נפקא מינה? (שלאָגט פון זיך דעם שטויב) אמאָל, ווען די מחותן'עסטע זאָל חלילה זעהען, וואוהין איך בין אריינגעקראָכען מיט'ן פּאָרעך, וואָלט מען מיר געגעבען אזא פּאָרעך, אז פון מיר וואָלט פּאָרעך געפלויגען. און היינט, פּאָרעך דאָ, פּאָרעך דאָרט, וואָס איז די נפקא מינה? אָי, דער קאָפּ געהט מיר אום ווי אַ מיהל־ראָד. (זעצט זיך אין מירעלע'ס קרעסלאָ, דאָס ביינקעלע אונטער די פיס) אַ געשעפטס־מענש געוואָרען ר' נחומצע חנה דבורה'ס! איך העצקע ארום איבער אַלע מדינות. איך בין שוין געווען אין קאָלקאָוויצ־קי, אין פּרוזשאַנאַ, אין סאָקאָלקאַ, איצט קום איך פון סלאָנים. פריי־הער איז געווען שלמון דער אופּראַווליאַיושטשי, היינט בין איך. מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? אָי, איך בין געפאלען אויף אַ גוטע סברא: איידער וואָס, ווער ווען, — פאַר וואָס זאָל איך ניט חאַפּען

א דרעמיל? דאָ איז קיהל, און שטיל און רוהיג (שלאָפט איין ביס־לאָכוויז) ויסעו מאשמינא ויחנו בפּרוזשאַנאַ, ויסעו מסמאַרגאָן ויחנו בבאָברויסק, ויסעו מבאָברויסק, ויחנו בסלאָנים, ויסעו מסלאָנים ויחנו (בלייבט שטיל. מירעלע קומט פון איהר צימער. זי איז זעהר אַלט גע־וואָרען זי איז אָרעמער געקליידעט, אָנגעשפּאַרט אויף איהר שטע־קען געהט זי עטליכע מאָל לאַנגזאַם איבערן צימער, ווען זי געהט צו צום קרעסלאָ, בעמערקט זי דעם שלאָפענדען).

מירעלע: הם! מיין פּלאַטין איז שוין פערנומען. אַזוי פיהרט זיך דאָס אויף דער וועלט: איינער אַראָב פון׳ם ביינקעל, דער אַנדע־רער ארויף אויפ׳ן ביינקעל. ווער עס פערהאַפּט, דער זעצט זיך פריי־הער... הם! עס געהט אין חאַפּערלאַך... אה! ווען עטוואָס רעכטס זעצט זיך אויף דיין אָרט איז נאָך צו דערליידען... אָבער ווען אויף דיין אָרט, למשל, זעצט זיך אַנידער אַזאַ בריאה, ווי דער דאָ, און ביי דער וועלט איז „מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה?” פע! דאָס איז זעהר מיאוס. (געהט) ער שלאָפט געשמאַק און איך שלאָף ניט גאַנצע נעכט... איך קען זיך קיין אָרט געפינען, ווייל איך האָב ניט וואָס צו טהאָן. מיר דאַכט זיך, ווער עס האָט ניט וואָס צו טהאָן, דער דאַרף ניט לעבען אויף דער וועלט... (זי געהט ביז׳ן טהיר און בעגע־גענט מחלה׳ן, וועלכע טראָגט א שאַל אויפ׳ן קאָפּ און א בינטעל זאַכען אין די הענד.) מחלה, וואָס איז? וואוהין קלייבסטו זיך?

מחלה: מיין טהייערע בעל הבית׳טע, מירעלע, מאמע!... איך בין אייך געקומען זאָגען: זייט געזונד! (קושט איהר האנד) איך קען דאָ מעהר ניט בלייבען — שיינדעלע טרייבט מיך ארויס. וועה איז מיר, איצט אוועקגעהען פון אייך!

מירעלע: וואָס? דו געהסט אויך אוועק פון מיר? מיט וועמען וועל איך דאָ בלייבען, מחלה? וואָס רעדסטו דאָס? גאָט איז מיט דיר.

מחלה: וואָס קען איך טהאָן? זי וויל שוין לאַנג ניט, איך זאָל דאָ זיין. היינט אָבער האָט זי מיר געזאָגט: די מינוט ארויס פון מיין שטוב! דיין זכר זאָל דאָ ניט זיין, ביזט אַן ענונה, זאָגט זי, — נעה זוך דיין מאַן. איך האָב געגנוג דיענסטען. אַי, איך בין בערייט אַללעס דאָ אויסשטעהען, נאָר בלייבען מיט אייך. אָבער אַז מען טרייבט מוז

מען געהען. ביטער איז מיר, ווער וועט אויף איך אכטונג געבען, ווען איך וועל דאָ ניט זיין. (וויינט).

מירעלע: רעד ניט קיין נארישקייטען, אָהן דיר, בלייבען דאָ וועט מיר זיין זעהר שווער... איז יאָסעלע אין דער היים? שיק מיר אריין באַלד יאָסעלע׳ן איך וויים פאַר גוטעס צאָהלט מען שטענדיג אָב מיט שלעכטעס... אָבער איך האָב דאָך זיי גאָר אזוי פיעל גוטעס ניט געטהאָן. (קלאַפּט בייז מיט׳ן שטעקען) פע, וואָס פאַר א מיאוסע, געמיינע וועלטיל דאָס איז!.. (געהט צו זיך).

מחלה: אזוי ווי א פערצויגען קינד געלעבט ביז דער עלטער און איצט... אַי... (צו־וויינט זיך אויפ׳ן קול).

מירעלע: (מיט א שמייכעלע) שאַ, נארר, וויין ניט, וועסט, חלילה, אויפוועקען דעם מחותן. (אָב צו זיך).

מחלה: אַי, א שלאַק האָט מיך ניט דערשלאָגען! וואָס א איד פערגינט זיך?... האָסט דו געהערט אביסעל! (שלעפּט נחומצע׳ן אראָפּ פון׳ם שטוהל און ווישט אוים מיט׳ן שאַל, וואו ער איז געזעסען) אנדערש ניט געוואָהנט געוואָרען ביי זיין באָבע׳ן אין סלוצק. (אב).

נחומצע: (זעצט זיך אויף אן אנדער אָרט) אָט האָסטו דיר! ויסעו מרעמסס ויחנו בסכות, ויסעו מאשמינא ויחנו בפּרוזשאנא... ויסעו מסלאָנים ויחנו... אהא, מיין ווייב׳ס זיידע׳ס אייניקעל איז דאָ, (חנה דבורה קומט ווי פון גאַס) די חכמים זאָגען: אשה כלי זיינה עליה. א אשה קומט מיט איהר אייגענעם כלי זיין.

חנה דבורה: זעהסט, מחלה איז גערעכט, ער איז דאָך דאָ. כלי זיין הא? א מיתה מהומה זאָל קומען אויף דיר און אויף דיין כלי זיין. ביזט געקומען פון סלאָנים, פאַרוואָס ביזט דו ניט אריינגעפאָהרען אהיים פריהער?

נחומצע: שוטה, וואָס איז די נפקא מינה?

חנה דבורה: ביזט געקומען אהער און פּאַפּסט און זיי קוקען דאָך ארוים אויף דיר די אויגען, שונאי ישראל, קריעכען זיי פון קאָפּ.

נחומצע: נו, מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? שוטה, צוליעב דיר, פערשטעהסט דו מיך, האָבען מיך די סלאָנימער חסידים בעהאנדעלט כמעט ווי א רבין׳ס אן אייניקעל. מיר האָבען געקנאַקט כיד המלך, איין סעודת מצוה נאָך דער אנדערער, והשתיה כדת.

חנה דבורה: צו א סעודת מצוה ביזט דו א בריה א איד. שלמון

זאָל מאַכען אזא נסיעה וואָלט ער אָבגעלעקט א ביינדעל און דו האָסט געלעקט ספּירט... אויסלעקען זאָל עס דיך, רבש"ע!

נחומצע: זאָל עס מיך אויסלעקען. מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה?

חנה דבורה: פער'שרפ'עט זאָלסטו ווערען מיט דיין נפקא מינה! שאַ! רייס אויף דיינע פער'שיכור'טע אויגען — יאָסעלע געהט אהער (יאָסעל און מחלה אריין) גאָט העלף, יאָסעלע. (יאָסעל איז געקליידעט האַלב דייטש).

יאָסעלע: גאָט העלף. ווען זעה איך? דער שווער האָט זיך אָבגעזוכט. און מיר האָבען דאָ ניט געוואוסט וואָס איבערצוטראַכ־טען. איך האָב דאָך ערשט טעלעגראַפירט קיין סלאָנים... מחלה, זיי אַזוי גוט, רוף אריין שיינדעלע'ן... זאָג איהר, דער שאָדען האָט זיך אָבגעזוכט... (מחלה אָב) האַרט אוים, זייט מוחל, איין מינוט — די מאַמעניו, זאָל לעבען, וויל מיך זעהען... יא, יא, אַ שעהנע חתונה האָט איהר אָבגעשפּיעלט דאָרט אין סלאָנים... מע זאָגט: אַ שוויגער איז אַ צרה... שווער, איך האָב מורא, איהר זייט ערגער פון אַ שוויגער!... (אב צו מירעלע'ן).

נחומצע: וואָס איז די נפקא מינה?

חנה דבורה: וואָס איז שוין דאָרט פאַר אַ נייע צרה? פערצרה'ט און פערחושך'ט זאָלסט דו ווערען!... שכור, לאָז, נאָמיך זעהען, וואָס איז דיר פון וועג געבליעבען (זוכט אין זיינע טאַשען).

נחומצע: (לאַכט) הער אויף, חנה דבורה, עס קיצעלט מיך...

חנה דבורה: קיצלען זאָל דיר שוין דער מלאך המות, רבש"ע!

יאָסעלע: (קומענדיג צוריק אין טהיר) זיי רוהיג, מאַמעניו, און עס זיך ניט אָב אומזיסט דאָס האַרץ. איך פערזיכער דיך. (שיינדעלע, דאַניע און מחלה פון דער אַנדער טהיר. דאַניע געקליידעט ווי אַ פראַנט) אָט איז מחלה... וואָס הייסט, דו ווילסט אוועקגעהען? דו ווייסט דען ניט, אַז די מאַמעניו קען ניט אויסקומען אָהן דיר? ווער וויים נאָך אַזוי אַלע איהרע געוואָהנהייטען און אַלעס וואָס זי בעדאַרף?

שיינדעלע: נישקשה, מע וועט אויסקומען אָהן איהר... טאַטע, ביזט שוין ווידער שכור? מזל טוב דיר.

נחומצע: מיט מזל זאָלסט דו לעבען, שיינדעלע.

יאָסעלע: נישקשה, נישקשה, מחלה, הער, וואָס איך זאָג דיר — דו בלייבסט דאָ!

שיינדעלע: זי בלייבט ניט דאָ! נישקשה! די גרויסע פּריצה וועט אויסקומען אָהן איהר אַלטע אַדיוטאַנטין... אָבער וואָס דאַרפסט דו דיך מישען אין אַזעלכע נאַרישקייטען? האָסט דו בעסער שוין גע־רעדט מיט'ן טאַטען? וואָס הערט זיך דאָרטען?

יאָסעלע: ביי מיר איז דאָס ניט קיין נאַרישקייטען. שיינדעלע, איך שווער דיר ביי אונזער איינציג קינד, אַז מחלה וועט ניט אוועק־געהען פון דאַנען.... מחלה, געה צו דער מאַמע'ן!...

שיינדעלע: אַזוי? נו, נו, שאַ! מיר וועלען דאָס איבערלאָזען אויף שפּעטער (פיהרט איהם אָן אַ זייט און רעדט מיט איהם בייז).

מחלה: מיך לאָזט מען איבער אויף שפּעטער, אַז אַך און אַז וועה צו די יאָהרען (אב צו מירעלע'ן).

דאָניע: (צו נחומצע'ן) נו, ר' איד, אַרויס מיט לשון! איהר האָט געמאַכט אין סלאָנים ווי אַ באַס, האַ? אַ שיינער געשעפטס־פיהרער, ניטאָ וואָס צו רעדען!

נחומצע: וויים איך, וואָס איז די נפקא מינה? (נעהמט פון זיין טאַשע אַ זילבערנע טאַבאַשניצע און מאַכט אַ פּאַפּיראָס).

יאָסעלע: שווער, איהר האָט אַ טעות, עס איז זעהר אַ גרויסע נפקא מינה. איך האָב ערהאַלטען אַ דעפּעשע, אַז די גאַנצע פּאַרטי פלאַקס, וואָס איהר האָט צוגענומען אין סלאָנים איז פויל און נאַס... מע האָט מורא, עס וועט זיך אָנצינדען אין די וואַגאָנען.

חנה דבורה: אי, אַ פייער זאָל זיך אָנצינדען אין דיינע ביינער, טאַטע פאָטער!

נחומצע: וואָס איז די נפקא מינה?

שיינדעלע: ווי געפעלט ער דיר, מאַמע? עס שטעהט אָנצואווע־רען העכער אַכט טויזענד רובעל... דו זאָלסט האָבען אַ ניכטערע קאָפּ, וואָלסט עס געקענט באַרעכענען.... אַכט טויזענד רובעל, וויי איז מיר!

חנה דבורה: די אויגען זיינען דיר אַרויסגעקראָכען — האָסט ניט געקענט זעהען, וואָס פאַר אַ סחורה מע גיט דיר? אַ צרה האָט מיך געטראָפען...

נחומצע: איך האָב געמיינט, זיי מאַכען סעודות צוליעב דיין

זיידען און זיי. אפנים, האָבען עס געטהון, איך זאָל ניט זעהען די סחורה... היתכן? פע! דאָס איז אַן עולה!...

יאָסעלע: היתכן? עס איז אַן עולה!... געהט און שרייט חי וקים... אויף מיין וואָרט, מע קען פון זינען אראָב... זעה נאָר, שיינדעלע, אָט איז דאָך מיין זילבערנע טאבאשניצע און איך האָב זי געזוכט...

נחומצע: דיינע? וואָס איז די נפקא מינה? (גיעבט אָב).

שיינדעלע: מאַמע, וואָס זאָגסט דו פאַרט צו איהם? מע קען דאָך אזוי בדיל דל ווערען, ער קען דאָך אונז אַללע אונגליקלאך מאַכען!

חנה דבורה: (שרייט) וואָס איז דאָס מיט דיר? אויסגעקאָראָנעיעט זאָלסטו ווערען! אַ מהומה זאָל אויף דיר קומען!

שיינדעלע: כדאי געווען פון דיינט וועגען זאָרגען זיך, אַלטער שכור! (ביידע פרויען שרייען, יאָסעלע געהט אום צוטראָגען, דאָניע קוקט אין אַ שפיגעל, מחלה קומט).

מחלה: האָט קיין פאראיבעל ניט, מירעלע בעט, איהר זאָלט ניט שרייען אזוי.

שיינדעלע: אויב זי קען ניט הערען, זאָל זי זיך פערשטאָפּען די אויערן מיט וואטע (צום פאָטער) גזלן, רוצח, וואָס האָסט עס געטהאָן? ווי שטעהט מען עס אוים?...

מחלה: וואָס דאָ אין שטוב טהוט זיך! יעדע רגע אַ נייע פּגע... נאַ! (אב צוריק).

יאָסעלע: אַ סוף! שווער, וואו זיינען די חשבונות און די קאָנאָסעמענטען פון אייזענבאהן....

נחומצע: די חשבונות דארף איך ערגעץ האָבען פערשריעבען, אָבער די קאנא... קאנא... ווי אזוי רופט מען דאָס? די קוויטאנציעס, האָב איך ניט. איך האָב פּשוט מורא געהאָט צו געהען צום נאטשאַלניק דאַרטען אויפ'ן וואָקזאַל. ערשטענס, פערשטעהסט דו מיך, האָב איך קיין פּאָס ניט און ער איז דאָך פאַרט אַ פּריץ מיט קנעפּלאך. צווייטענס, אין רוסיש קען איך נאָר זאָגען: נימא טאבאק, נימא טרובקא... ווייס איך, וואָס איז די נפקא מינה?

דאָניע: אַ בריה אַ איד! עס איז דאָ אויף וועמען צו פערלאָזען זיך!

שיינדעלע: ווי טאָר מען אזא פּרא אדם צולאָזען צו א גע־שעפט?

חנה דבורה: פֿויערשע קאָפּ דיינע, צו וואָס טויגסטו אויף דער וועלט?

שיינדעלע: (קוקט אויף דאָניע׳ן) פֿון איין זייט גנבים, פֿון דער אנדער זייט גזלנים! געוואלד! מען קען עס ניט אויסהאַלטען! (שרייט) מע קען עס ניט אויסהאַלטען!

מחלה: (אין טהיר) וועה איז מיר, איהר מאַכט זי קראַנק מיט אייער געשריי.

שיינדעלע: ווי געפעלט אייך אזא חוצפּה, ביי זיך אין שטוב זאָל מען ניט טאָרען רעדען ווי מען וויל... מען קען פֿון זיי משוגע ווערען.

מחלה: אין איהר שטוב הייסט שרייען — רעדען... עס איז איצט איהר שטוב (אב).

שיינדעלע: נעהם איהם צו פֿון דאַנען. איך קען איהם איצט ניט אָנקוקען. איינער האָט אונז בערויבט אין ריגא (קוקט אויף דאָ־ניע׳ן) דער אַנדערער בדלות געשטעלט אין סלאָנים... עס געהט, דאַנ־קען גאָט.

חנה דבורה: קום, שכור! קום, גולם, מיט׳ן קאָפּ אין דער ערד זאָלסטו שוין געהען!

נחומצע: מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? (זי שלעפּט איהם ארויס).

דאָניע: אויב מיר וועלען ניט צונעהמען צוריק שלמון׳ען, וועט פֿון אונז זעהר גיך ווערען א תכלית.

יאָסעלע: שלמון פֿיהרט איצט אליין די גרעסטע געשעפטען. ער וועט ניט געהן. ביי מירעלע אפרת איז איהם אָנגעשטאַנען צו דיענען, אָבער ניט ביי דניאל אפרת...

דאָניע: און ביי ר׳ יוסף אפרת דאַרף ער ניט דיענען. ר׳ יוסף אפרת האָט א שווער א גנב און א שכור.

שיינדעלע: מע וויים נאָך ניט, ווער איז דאָ דער גנב... איהר זאָגט בעסער, פֿאַרוואָס ניט איהר ניט אָב קיין חשבון? איהר זייט שוין צוויי וואָכען געקומען פֿון ריגא און איהר רעכענט אייך ניט אָב.

דאַניע: איך דאַרף קיינעם ניט אָבגעבען קיין חשבון — עס איז מיין געלד.

יאָסעלע: ברודער־לעבען, דו האָסט א טעות. עס איז ניט דיין געלד און ניט מיין געלד, עס איז אונזער געלד... דו האָסט געקריגען אין ריגאַ א גרויסע סוממע — דאַרף מען וויסען, וויפיעל איז ביי דיר אוועקגעגאַנגען און וויפיעל איז געבליעבען.

דאַניע: איך בין ניט געפאָהרען קיין ריגא פאַסטען הפסקות. איך האָב דאָרט געלעבט, ווי עס פּאַסט פאַר דניאל אפרת.

שיינדעלע: איך האָב דיר לאַנג געזאָגט, יאָסעל, גיב אכטונג, ער שטעלט אונז בדלות... ער בע׳גנב׳עט און בע׳גזל׳ט אונז!...

דאַניע: איהר, סלוצקער מאַדאַם, האַלט בעסער דאָס מויל, וועט פאַר אייך גלייכער זיין!

יאָסעלע: שש! נאָמיר זיך בעסער באַרעכענען אָהן געשריי. איך וויל שוין ניט פרעגען, וויפיעל ביי דיר איז אוועק — גיב אָב דאָס איבעריגע. האָסט געלעבט א גוטען טאָג — דערויף ביזט דו דאָך א דייטש... איך וויים ניט, ווי אַזוי קען מען אויסגעבען טויזענדער, עס זאָל ניט זיין ניט קיין סחורה און ניט קיין געלד.

שיינדעלע: ער האַנדעלט גוטע סחורה, דער שאַרלאַטאַן!

דאַניע: עס איז ניט אייער טאַטענ׳ס געלד!

יאָסעלע: עס איז אונזער מוטער׳ס געלד!...

דאַניע: פערשרייבט אַללעס אויף מיר. ביי מיר איז גאַר ניט געבליעבען.

שיינדעלע: ער ליעגט, ביי איהם איז געבליעבען געלד... גנב! שאַרלאַטאַן! גיעב דאָס געלד! גיעב אָב! בעסער מיט גוטען, גיעב אָב!

דאַניע: ווי געפעלט זי אייך? געקומען פון סלוצק א שלעפּערקע, א בעטלערקע, און פרעגט דאָ חשבונות...

יאָסעלע: זאָל זיין שטיל, זאָל זיין געגוג! וועה איז מיר, איך וועל דאָס ניט אויסהאַלטען! איך וועל דאָס ניט איבערטראָגען! (שלאָגט זיך מיטביידע הענד איין קאָפּ).

שיינדעל: נו, נעהם און צוואויין זיך ווי א אידענע. וואָס שווייגסטו? איך האָב אליין געזעהען, דער בומאַזשניק איז ביי איהם אָנגעשטאָפּט מיט הונדערטער... אזא אויסגעלאָזענער יונגאַטש! אזא שייגעץ!... איך וועל איהם ניט ארויסלאָזען פון דאַנען! ער וועט

מיט'ן געלד ניט אוועקגעהען !... (ראנגעלט זיך מיט איהם און כאַפּט ארוים פון זיין בוזים־קעשינע אַ בומאַזשניק מיט געלד) זעהסט, אַט איז דאָס געלד ! אונזער געלד !... אונזער בלוט !

דאַניע: חצופה ! אונפערשעהמטע ! פון די טאַשען שלעפּען !... מכשפה !... (וויל אָבנעהמען. ביידע שרייען, מירעלע ערשיינט).

יאָסעלע: לאָז זי אָב, דאַניע ! הער אוים, זי איז דען ניט גע־רעכט ? (שטויסט איהם צוריק).

דאַניע: אוועק פון מיר, דו אידיאָט ! נאָר ביי דיר קען אַזאַ חיה רעה גערעכט זיין !

יאָסעלע: (שטויסט איהם) איך זאָג דיר : הער אויף ! איך זאָג דיר, הער אויף ! אה ! דו ווילדער אָקס ! דו ווילסט ניט הערען, וואָס איך זאָג דיר ? (וואַרפט איהם צו דער ערד און פאַלט אויף) איך וועל דיר ווייזען ווי צו זיין אַ שגץ און אַן עזות פּנים !.. (ביידע ראַנגלען זיך).

שיינדעל: אַזאַ שאַרלאַטאַן ! אַזאַ גנב ! גיב איהם, יאָסעלע, ער זאָל געדענקען איין מאָל פאַר אַלע מאָל !...

מירעלע: (קלאַפּט שטאַרק מיט'ן שטעקען, עס ווערט שטיל, ביידע שטעהען אויף.) הם, אליין דערגאַנגען, מיט אייגענעם שכל, זעהר שעהן, זעהר שעהן !

יאָסעלע: אָי, וועה איז מיר, מאַמעניו ! דו ביזט דאָ ? זיי ניט בייז אויף מיר... איך ווייס ניט... זיי פיהרען מיר פון זינען אראָפּ...

שיינדעלע: קלייבט נחת פון אייער תכשיט. ער איז אויך מירעלע אפרת'ס זוהן.

מירעלע: יאַ, איך קלייב איצט נחת פון אייך, פיעל נחת, זעהר פיעל נחת... דניאל, איך וויל מיך ניט מישען אין אייערע חשבונות, אָבער דאָך, מיר דאכט זיך, דו ביזט שוין צופיעל דייטש געוואָרען, וואָס הייסט, נעהמען געלד אָהן אַ חשבון ?

דאַניע: מאַמע, עס איז ניט דיין עסק צו מישען זיך. דו זיטץ דאָרט ביי זיך און לערן קרבן מנחה מיט צאינה וראינה... מע פרעגט דיך ניט !...

שיינדעלע: נו, איהר זייט דאָך די גרויסע חכמה, איהר זייט דאָך מירעלע אפרת, פאַרוואָס לערענט איהר איהם ניט קיין דרך ארץ ?...

מירעלע: וועמען קען איך איצט לערנען ? ניין, ער איז גערעכט :

עס איז ניט מיין עסק צו מישען זיך. איך דארף איצט שווייגען ווי א וואנד, זיין שטום, ווי א שטיין. ווער עס קען זיך ניט האלטען אויפ'ן פערד, דער מוז ליעגען אונטער'ן פערד. יא! און דער פערד מעג איהם בריקען, טרעטען מיט די פיס, שלאגען מיט קאפיטעס!.. (זי פער־טראכט זיך, דאניע האפט פלוצלונג ארויס פון שיינדעלע'ס הענד דעם בומאזשניק) יאסלע'ן גיב אב דאס געלד! (קלאפט בייז מיט'ן שטעקען) גיעב אב דאס געלד יאסלע'ן, נו!... (דאניע גיט אב יאסלע'ן דעם בומאזשניק) אי, ווי גרינג עס איז צו צושטערען דאס, וואס עס איז מיט אזוי פיעל מיהע געבויעט געווארען! ווי גיך מע קען מאכען א תל פון דעם, וואס עס איז אזוי שווער אנגעקומען און יאהרען לאנג אבגעהיט געווארען!...

שיינדעלע: דער שאלאטאן האט שיער ניט אראבגעריסען מיין בראש. (זי שטעכט צו איהר בראש).

מירעלע: (בעטראכט שיינדעלע'ס ציערונג) זאגט מיר איך בעט אייך, וואס איז דאס? מיר איז ביז יעצט ניט געלעגען אין זינען און איך האב גאר ניט בעמערקט... יאסעלע, זאג מיר נאר; דיין ווייב טראגט עס מיין ציערונג?

שיינדעלע: דו הערסט? זי האט זיך דערמאהנט! איך האב שוין לאנג אללעס ארויסגענומען פון שקאטולקע. נאך וואס דארף ציערונג אן אלטע אידענע? איהר וועט עס דען טראגען?

מירעלע: וואס הייסט ארויסגענומען? האסט אהן מיין וויסען גענומען מיינע שליסלען, האסט שטילערהייד אבגעשלאסען דעם קאמאד, נאכדעם אויפגעריסען די שקאטולקע און אהן מיין ווילען עט־וואס צוגענומען... דאס הייסט פשוט: איהר האט ביידע די אלטע אי־דענע בע'גנב'עט? יאסעל, דו ביזט שוין צו ווייט פערגאנגען!

שיינדעלע: וואס הייסט ארויסגע'גנב'עט? מיר זיינען דען פרעמדע? איהר זעהט דאך, איך בעהאלט זיך ניט פון אייך.

יאסעלע: מאמעניו, זאל מיך גאט שטראפען, אויב איך וויים פון וואס צו זאגען. פרעג מיך בחרם. וואס האב איך איהר געקויפט און וואס דו האסט איהר געשיינקט? אי וועה איז מיר, שיינדעלע, נאך וואס האסטו דאס געדארפט? איך שעהם זיך דיר צו קוקען אין די אויגען אריין.

שיינדעלע: וואס איז דארט אזוינס? ניט היינט — מארגען

וועט דאָך דאָס סיי ווי סיי זיין אונזערס... און ווידער איך זאָל נאָר קענען, אזוי ווי אנדערע, צו׳חנפ׳ענען זיך צו איהר, וואָלט זי דאָך מיר אליין דאָס אַללעס אוועקגעשיינקט... דער גאַנצער אונגליק איז, וואָס איך קען ניט מאַכען קיין חן׳דעלאך מיט חניפה׳לאך.. איהר ווילט נאָך פּראַנטירען אויף דער עלטער? איהר קענט עס נעהמען צוריק (וויל אָבגעבען צוריק דאָס ציערונג).

מירעלע: ניין, ניין! איך דאַרף עס ניט... ביזט גערעכט, ניט היינט, מאָרגען וועט דאָך דיר דאָס אָנקומען.... און ווי זאָגט דיין פאָ־טער; מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה?... איך האָב מיך ער־שראָקען, ווייל איך האָב געדענקט יאָסעלע איז שוין אויך אזוי שטאַרק אויפגעקלעהרט געוואָרען... ווי באַלד אָבער ער ווייס ניט דערפון, בין איך צופריעדען. אה! (קלאַפּט מיט׳ן שטעקען) מען מוז זיך צו אַללעס צוגעוואָהנען... אמאָל איז דאָ אין שטוב געלעגען גאָלד און זילבער און עס איז ניט געווען קיינע גנבים אפילו צווישען די פרעמדע מענ־שען, היינט, דאַנקען גאָט, זיינען דאָ אייגענע...

שיינדעלע: אַן אַלטער מענש זאָל דאָס האָבען אַזאַ מויל!...

יאָסעלע: שטיל, איך בעט דיך.

שיינדעלע: ביי איהר זיינען אַללע גנבים!

יאָסעלע: הער אויף, איך בעט דיך, הער אויף!

שיינדעלע: אַללע זיינען ביי איהר נאַראָנים! אַללע שלעכטע מענשען! נאָר זי אליין איז די גוטע, די קלוגע, די פיינע, די... די... (מחלה לויפט אריין).

מחלה: זאָל שוין זיין גענוג, וועה איז מיר!... בעלי בתים געהען אהער — זיי ווילען ריידען מיט מירעלע׳ן. (זי רוקט ארויס מירעלע׳ס שטוהל. מירעלע זעצט זיך).

דאָניע: אז דאָס געלד איז שוין יא ביי אייך, וויל איך, מיר זאָ־לען זיך בערעכענען. (זיי זעטצען זיך אַללע דריי ביי א טישעלע, צעה־לען געלד און רעכענען. שלמון קומט מיט עטליכע בעלי בתים).

שלמון: גאָט העלף אייך, מירעלע, דאָך געקראָגען א זכות אייך צו זעהען. וואָס איז? איהר האָט זיך אָבגעזאָגט פון דער גאַנצער וועלט? (בעטראַכט זי). אָי, וועה איז מיר, ווי איהר זעהט אויס!... וואָס איז דאָס מיט אייך?

מירעלע: זיצט, זיצט. מחלה, גיב נאָך א פּאָאר שטוהלען. וואָס

האָט אייך געבראַכט צו מיר? איך האָב געמיינט, גראָדנא האָט שוין לאַנג פערגעסען, אַז עס איז געווען אַמאָל אַ מירעלע אויף דער וועלט. שיינדעלע, וואָלסט אפשר געהייסען דערלאַנגען בראָנפען און פערבייסען? שלמון איז דאָך אַזאַ גאַסט ביי מיר. וואָס מאַכסטו פּאָרט, מיין אַלטער טרייער גוטער פריינד? מיר וויזט אויס, איך האָב דיך ניט געזעהען אַ וועלט מיט יאָהרען.

שיינדעלע: שוויגער, מיר האָבען ניט אין שטוב קיין בראָנפען. איהר ווייסט דאָך, יאָסעל טרינקט ניט. פון וועמעס וועגען זאָל מען האַלטען בראָנפען אין שטוב?

שלמון: וואָס דאַרפט איהר אייך מטריח זיין? מירעלע, איהר ווייסט, וואָרום, מיר זיינען געקומען? אונזער קהל האָט ענדליך דאָך בעשלאָסען צו בויען אַ אידישען האָספּיטאַל... נו, ווער נאָך ביי אונז האָט אַזאַ גוט הארץ און אַ יד רחבה, ווי מירעלע אפרת? זיינען מיר טאַקי פריהער פון אַללע צו אייך געקומען.... חע! חע! חע! חע! מיר ערוואַרטען פון אייך אַ פּויטיקע... אַזוי אַ פּאָאַר טויזענד (מירעלע בלייבט זיטצען פערטראַכט).

שיינדעלע: (אפּארט) ער האָט געדאַרפט קומען מיט אַ זאַק (יאָסעלע לאָזט זי ניט רעדען).

מחלה: גאָטעניו פּאָטער, דערלאָז זי ניט צו בזיונות!...

מירעלע: הם! אַ פּויטיקע? איך ווייס ניט... פערשטעהט איהר מיך — שלעכטע געשעפטען. אָבער, געוויס, מיט ליידיגע הענד וועל איך אייך ניט ארויסלאָזען פון מייז הויז (זי קריכט אראָב פון איהר קרעסלאַ און געהט לאַנגזאַם צו די קינדער). יאָסעלע, גיב מיר צוויי הונדערטער, איך וויל ניט, מענשען זאָלען וויסען, וואָס דאָ ביי אונז קומט פאָר....

יאָסעלע: וואָס דאַרפסט דו נאָך רעדען, מאַמעניו? (ער שטרעקט אויס די האַנד צום געלד, שיינדעלע פאַרדעקט מיט איהרע הענד).

שיינדעלע: איך זאָג אייך, אַ נויטהיגע זאַך... צוויי הונדערטער! צוויי הונדערט מכות וועל איך זיי געבען!

דאָניע: עס איז זעהר נויטהיג ארויסוואַרפען געלד אויף פּאַנאַטישע זאַכען!

מירעלע: קינדער, איך בעט אייך, זייט מיך ניט מבזה פאַר פרעמדע מענשען... איהר ווייסט דאָך, פאַר זיך האָב איך ניט גע־

בעטען און וועל ניט בעטען... אָבער איצט, ביי אזא פערלעגענהייט... (זי ציטערט פון אויפרעגונג, יאָסעלע פּאַרדעקט זיין געזיכט).

שיינדעלע: (זאָנפּט) שוויגער, פאָלגט מיר, וואַרפּט אַוועק איי־ערע נאַרישע גדלות און קינדישע גאוה.. איך זאָג...

מירעלע: איך וויל ניט הערען וואָס דו זאָגסט. (קוקט) ארויס פון דאַנען. אַללע ארויס! (יאָסעלע כאַפּט זיך אויף, שיינדעלע לאָזט איהם ניט געהען. דאָניע בלייבט זיטצען) דאָס הייסט, איך מיין, אויב איהר האָט דאָ ניט וואָס צו טהאָן, קענט איהר געהען... און איהר ווילט זיטצען — בלייבט דאָ.

דאָניע: געוויס וועלען מיר בלייבען דאָ... (מירעלע געהט צוריק צו איהר קרעסלא און פאַלט שיר ניט. מחלה חאַפּט זי אונטער.)

מחלה: (שטיל) מירעלע, זייט ניט בייז אויף מיר. איהר ווייסט דאָך, איך האָב אָנגעקליבען 126 רובעל.. נאָך וואָס דאַרף איך געלד? אומשטיינס געזאָגט, אַן אַלטע עגונה (שלעפּט ארויס א טוך מיט דע־פּאָזיטען).

מירעלע: יא, יא, ביזט גערעכט. גיב מיר דיין געלד, לייה דאָס מיר! מיין ערניעדערונג דאַרף קיינער ניט וויסען. (נעהמט מחלה'ס געלד און זעצט זיך) רבותי, איהר דאַרפט אויף מיר קיין פּאַראיבעל ניט האָבען... איך קען ניט געבען קיין פּוטיקע... איין הונדערטער (גיט א הונדערטער, איין בעל הבית בעהאַלט דאָס געלד אין זיין טאַשע, מי־רעלע בלייבט פערטראַכט.) ניין! זייט זשע מוחל, גיט מיר אָב צוריק דאָס געלד. איך האָב ערשט געוואָלט טהון די גרעסטע עולה אין דער וועלט... מחלה האָט דאָס געלד געזאַמעלט מיט ביטערען שוויים און מיט בלוט און איך האָב געוואָלט אויף איהר חשבון זיין א בעל צדקה, ווייל איך האָב מיך געשעהמט זאָגען דעם אמת... ניין! מיין שנור איז גערעכט. מען דאַרף אַוועקוואַרפען די נאַרישע גדלות און די קינדערשע גאוה...

שיינדעלע: עס האָבען זיך געענדיגט די צייטען, ווען מען האָט דאָ געוואָרפען הונדערטער אין דער בלאָטע.

מירעלע: (נעהמט דאָס געלד צוריק) יא, מיינע פריינדע, די צייטען האָבען זיך געענדיגט, מירעלע אפרת איז אליין איצט זעהר אָרעם... עס קען זיין איך וועל אליין אין גיכען אָנקומען צו אייך... איך וועל אפשר קומען צו אייך בעטען א נדבה. מחלה, נעהם צו דיין געלד. מען

דארף ניט לייהען, ווען מען ווייס ניט מיט וואס מען וועט קענען בע־צאהלען! (אללע בעלי בתים שטעהען אויף ערשטווינגטע).

מחלה: מירעלע, זאל איך קרענקען, אויב איך קען פערשטעהען, וואס פאר א מענש איהר זייט...

שלמון: פערשטעהט איהר מיך, רבותי, מירעלע אפרת טרייבט שפאס... חע! חע! חע! וואס הייסט, איהר האט ניט קיין געלד? איך אליין בין דאך אייך שולדיג אזוי פיעל שווערע הונדערטער.

מירעלע: דו, שלמון? וואס הייסט...

שלמון: נו, נו, הערט אויף מאכען חוזק פון אונז! — אט האט איהר א הונדערטער פאר מירעלע אפרת... קומט, רבותי, נאמיר געהען. (שטיל צו מחלה'ן) איך קום תיכף ומיד צוריק. (לויט) מירעלע, האט א גוטען טאג, און זייט געזונד. (אללע אידען געהענדיג: סטייטש, ר' שלמון, וואס איז דאס, הא?) ווייס איך וואס, איהר קענט ניט מי־רעלע'ן? מסתמא עפעס א שפאס, אדער א קאפריז... עט! קומט, נאמיר געהען... (אללע אב).

שיינדעלע: (זאנפט) איהר פיהלט אייך שלעכט, שוויגער, הא? נישקשה, עס וועט איבערגעהען און די הונדערטער וועלען בלייבען אין קעשענע, א סך געזינטער...

מירעלע: איך האב מיך זעהר אפט געוואונדערט, ווי קענען עס זיין אזעלכע שלעכטע מענער, וועלכע זאלען זיך ערלויבען צו שלאגען זייערע ווייבער. איצט זעה איך, עס גיבט אזעלכע פרויען, מיט וועלכע מען מוז רעדען נאר מיט א שטעקען. (קלאפט מיט איהר שטעקען) מיט דיר איז ניטא קיין אנדער ברירה.

יאסעלע: וואס רעדסטו דאס, מאמעניו? ווער קען עס וואגען, חלילה, אויף מיין שיינדעלע אויפהויבען די האנד? זי איז מיין פרוי, זי איז מיין שלמה'לעס מוטער, זי איז די ווירטהין פון דעם הויז!

מירעלע: (טרויעריג) זעהסט, ער געדענקט: זי איז מוטער, זי איז ווירטהין. און וואס בין איך, האבען אללע פערגעסען. זאל זיין קיין ווירטהין בין איך דא ניט — איך אליין האב זיך פיר אוים ווירט־הין געמאכט. אבער בין איך דען אויך ניט מוטער מעהר? ווער האט עס מיך אויך פיר אוים מוטער געמאכט? הם! מען זאגט, מע פער־געסט גיך, ווען די ערד דעקט צו, מיך לוידער, האט מען פערגעסען נאך בעפאר די ערד האט מיך צוגעדעקט. (מחלה צוואויינט זיך) מחלה,

איך בעט דיך, וויין ניט, וואָרום איצט דאַרף איך ניט אַ סך. איך זאָל זיך אליין צואווייגען ווי אַ קינד. (טרעהרען שטיקען זי) אָי, מחלה, מיין הארץ, מיין הארץ! (פאַלט אויף איהרע שולטערען) ניין! די וואונדען פון מיין הארצען וויל איך ניט אויפדעקען פאר פרעמדע (שטאָלץ) קום. העלף מיר בעסער אוועקגעהען פון דאַנען! (מחלה פיהרט זי. ביי־דע אָב).

דאַניע: אָי, האָב איך ליעב די ווייבערשע היסטאָריעס מיט די געשיכטעס, פע! (אב).

שיינדעלע: זעה, נאָר, ווי ער האָט אראָבגעלאָזט די נאָז. פאר־וואָס הארט עס דיין ברודער, ווי די וואנד?

יאָסעלע: וועה איז מיר פאר איהר אלטען גראָען קאָפּ. שיינדעלע, דו ווייסט דאָך, ווי טהייער דו ביזט מיר, אָבער דאָך אָפט, ווען איך זעה, וואָסערע יסורים די מאַמע האָט איבער דיר, האס איך זיך אליין, פארוואָס איך בין אזוי שוואַך געגען דיר. האס דיך, פארוואָס דו האָבט אזא נאַטור... און מיר דאכט זיך אָפט — איך בין דיר אַ דם שונא...

שיינדעלע: (קאָקעטיש) אזוי? ביזט מיר אַ דם שונא? קום, איך וויל מיט דיר וויעדער גוט־פריינד ווערען. (זי אומארמט איהם און פיהרט איהם).

יאָסעלע: וואָס פאר אַ טייוועלשע מאכט די ווייבער האָבען... ווער האָט זיי אויסגעטראכט אויף אונזער קאָפּ? אָי, ניט געדאכט זאָלט איהר ווערען (ביידע אב).

מחלה: (עפענט פאָרזיכטיג די טהיר) ווי זי קען עס פיהרען ביי דער נאָז. אזא וועט שוין ניט בלייבען אן עגונה.. באלד וועט קומען ר' שלמון... ער וועט גאָר ניט גלויבען, אז פון מירעלע'ס הויז האָט מען געמאכט אַ סלוצקער יאַטקע (שלמון קומט, שפּעטער גנב'עט זיך אריין שיינדעלע און הערט זיך צו).

שלמון: וועה איז מיר, וואָס טהוט זיך דאָ אין שטוב, מחלה? פארוואָס האָסטו מיר פריהער ניט געלאָזט צו וויסען?

מחלה: זי האָט אָנגעזאָגט, למען השם, קיינער אין דער וועלט זאָל ניט וויסען, אפילו שלמון ניט. און היינט האָט זי גענומען און האָט אליין אללעם דערצעהלט פון חדר. אָי, ר' שלמון, וואָס אונזער מירעלע שטעהט דאָ אויס. זיי האָבען דאָך זי בענומען פון קאָפּ ביז די פיס,

בע׳גנב׳עט, בעראבעוועט... א גראשען געלד האט זי דאך ניט, ווען זי זאל אפילו אויסגעהען. איהר ווייסט דאך, ווי איהר איז שווער אי־בערטראגען, אז אין שטוב איז שמוציג, שטענדיג הו־הא! א יריד. זי איז געוואהנט געהען עסען אין א געוויסער צייט און אללע צוזאמען ביים טיש, איצט עסט מען אמאל צוויי אזייגער, אמאל דריי,, אמאל פיער... יעדען גיט מען עסען בעזונדער. אין עסס־צימער איז שטענדיג שמוציגע געפעס. זי האט אנגעווארען דעם „לעפעטיט" צום עסען. זי עסט ניט, זי טרינקט ניט, זי שלאפט ניט גאנצע נעכט. ווען איך כאפ זיך אויף פון שלאף, הער איך, ווי זי קרעכטשעט נעבאך...

שלמון: מחלה, וואס רעדסטו דאס? איך קען עס ניט פער־שטעהען... וועה איז מיר!

מחלה: היינט וואס דא טהוט זיך אב יעדען טאג: מען בעליי־דיגט זי, מע בעהאנדעלט זי ערגער ווי א דיענסט. אלע טאג געשרייען, קללות, חרמות, מחלוקות... שש! היינט, דאנקען גאט, האט מען זיך שוין געשלאגען דא אויך... אי, ר׳ שלמון, איך וויים ניט, ווי אזוי זי וועט עס אויסהאלטען....

שלמון: איך האב געוואוסט, אז זי האט איבערגעגעבען די קינ־דער איהר פערמעגען.... אבער אז זי, מירעלע אפרת, ליידעט אויף דער עלטער אזעלכע צרות און בזיונות — דאס האט קיינעם ניט געקענט איינפאלען. אי, וועה איז מיר! (פערברעכט די הענד).

מחלה: וואס ווייסט איהר? די שנור, די מרשעת, פערצאפט איהר יעדען טאג דאס בלוט. איך וויים ניט, ווי נעהמט זיך ביי מירע־לע׳ן אזוי פיעל געדולד... איהר איינציגע נחמה איז איהר אייניקעל שלמה׳לע. זי נעהמט איהם אויף די הענד, רעדט צו איהם, דריקט איהם צו צו איהר הארצען און בלייבט זיטצען א פערטראכטע.

שלמון: און דו, מחלה, האסט געקענט דאס אללעס צו זעהען און שווייגען? גאט זאל דיך ניט שטראפען דערפאר... מחלה, איך וועל ניט דערלאזען מירעלע זאל אזוי שווער ליידען!... און דיר מעג איך זאגען: שוטה! שוטה! (אב צו מירעלע׳ן).

מחלה: וואס מיינט איהר, איך בין טאקי א שוטה, וואס איך האב געשוויגען.

שיינדעלע: דו וועסט ערשט שווייגען ביי מיר, האר אוים! דו נבלה, דו! רכילות־טרייבערין! דערצעהלען וואס אין שטוב טהוט זיך?

ניט דערלעבען וועסטו! ארויסטרייבען קען איך דיך ניט — איך וועל זיך ניט געהען גט'ן מיט יאָסעלע'ן איבער דיר, אָבער פּעטש וועסטו ביי מיר קריגען ווי האָלץ. פּאַטשטען! רכילות! נאַ! נאַ! (שלאָגט מחלה'ן).

מחלה: גאָט איז מיט אייך, שיינדעלע, וואָס טהוט איהר? גאָט איז מיט אייך... (איהרע גראָע האָאר פאַלען ארויס פון איהר שטערן־טיכעל).

שיינדעלע: נאַ! פערקלאָג מיך צו שלמון! פערקלאָג מיך! (שלאָגט זי. מירעלע ערשיינט, נאָך איהר — שלמון).

מירעלע: (אויפגערעגט, קלאַפּט שטארק מיט'ן שטעקען) וואָס טהוסט דו דאָס? וועמען שלאָגסטו דאָס? אויף וועמען וואַגסטו אויפ־הויבען דיין פּרעכע האַנד? אן עלטערען מענשען, מחלה'ן, מיין מחלה'ן, מיין איינציגען פריינד אין דער וועלט שלאָגען? שלאָגען גאָר! ווער איז מיר, דאָ אין שטוב האָט מען פריהער קיין דיענער אפילו מיט א וואָרט ניט בעליידיגט און דו וואַגסט מחלה'ן שלאָגען?

שיינדעלע: איך וועל זי שלאָגען אַלע טאָג, ביז וואַנען איך וועל זי אויסלערנען צו וויסען, ווער איז דאָ בעל הבית'טע אין שטוב. עס איז קיינעמס עסק צו רעכענען, ווער איך בין אמאָל געווען. איך וויל פון אַלעמען כבוד פּונקט אזוי ווי איהר...

מירעלע: דו וועסט זי שלאָגען? דו!...

שיינדעלע: יאַ, איך!... עס געפעהלט איהר דאָ ניט — זאָל זי געהען!

שלמון: איך קען עס ניט זעהען, איך קען עס ניט הערען... מי־רעלע, איך וועל ארייננגעהען שפּעטער. וועה, וואָס פון דעם הויז איז געוואָרען! (אב).

מחלה: טהייערע מירעלע, איבער מיר נאָך האָבען יסורים איז ניט כדאי... איך וועל בעסער אוועקגעהען, איהר וועט שוין ווי אזוי עס איז אויסקומען אָהן מיר. וואָס זאָל מען טהון? (יאָסעלע לויפט אריין).

יאָסעלע: שאַ! וואָס איז שוין דאָ ווידער? היינט איז דאָ א טאָג! גאָט אין הימעל...

מירעלע: גאָר ניט. עס איז דאָך איצט ביי אייך אן אריסטאָ־קראַטישע הויז. דעם מאַן געמאַכט פּאַר א דייטש, אַלעס אויפ'ן

גרויסארטיגען מאַניער און אין שטוב איז שמוציג, אליין ביז'ן האלז אין בלאָטע און מע שלאָגט די דיענסטען — אָט דאָס זיינען זיי דאָך אונזערע אריסטאָקראַטען!...

שיינדעלע: וואָס זשע, עס געפעלט אייך ניט דער שידוך? נו, הייסט שפאַנען די בוידען און פאָהרט צוריק!...

מירעלע: יא, ריכטיג: מיר געפעלט ניט דער שידוך. מחלה, לויף, רוף מיר שלמון צוריק, געשווינד! (מחלה אָב) יאָסעלע,ביידע צוזאַמען דאָ אין שטוב, קענען מיר ניט זיין, עס איז אונמעגליך — איך וויל, דו זאָלסט היינט נאָך, באַלד זיך גט'ן מיט איהר! גיעב איהר שוין א גט!.. דו הערסט? עס איז ניטאָ קיין אַנדער מיטעל (קלאַפּט מיט'ן שטעקען) א גט! א גט!

יאָסעלע: מאַמעניו, וואָס רעדסטו דאָס? גאָט איז מיט דיר. (שיינדעלע לאַכט).

מירעלע: האָסט זיך ערשראָקען הא? חא! חא! חא! איך מאַך שפּאַס. איך וויים, אַז אַלטע מאַמע קען מען זעהר לייכט גט'ן, אָבער א יונג ווייבעל און נאָך א שעהנע גט מען ניט. איך טרעט איהר אָב דעם פּלאַטץ. (שלמון קומט מיט מחלה'ן) אָט איז שלמון... גוט, איך מאַך באַלד אַן ענדע... הער מיך אויס, שלמון, איך האָב צו דיר זעהר א גרויסע בקשה... פינף און דרייסיג יאָהר האָסטו געדיענט ביי מיר אין שטוב, איצט ערלויב מיר דיענען ביי דיר.. איך האָב קיין אַנדער ברירה ניט — איך וויל ניט שטאַרבען אויף דער גאַס... איך געה דיענען צו דיר.

שלמון: דיענען גאָר? וואָס רעדט איהר? אזוי ווי א מוטער, אזוי ווי א קינד, וועט איהר זיין ביי מיר. מיר זיינען פּראָסטע לייט, אָבער מיר קענען שעטצען א מענשען, דיענען? וועה איז מיר, איהר ווייסט דען ניט, אַז אויב איהר וועט נאָר וועלען, וועט די פירמאַ „מירעלע אפרת און שלמון" קענען מאַכען די בעסטע געשעפטען.

מירעלע: מירעלע אפרת וועט ניט געהען קאָנקורירען מיט דער־פירמאַ פון יאָסעל און דניאל אפרת! ניין! איך וויל דיענען. אָהן ארבייט איז מיר אונמוטהיג — איך געה פון זינען אראָב... כל זמן איך זעה נאָך מיט מיינע אַלטע אויגען, וועל איך פיהרען די ביכער, נאָכדעם, שלמון, וועל איך טהון, וואָס דו וועסט מיר הייסען...

שלמון: וואָס איך וועל אייך הייסען? אַי, הערט אויף (ווישט זיינע טרעהרען).

מירעלע: גענוג! איך וויל ניט, איך קען ניט, איך דאַרף ניט מעהר דולדען! מירעלע אפרת איז נאָך ניט אַזוי אַראָבגעפאַלען ביי זיך. זי זאָל ערלויבען יעדען טאָג זאָל מען זי טרעטען מיט די פיס!... קינדער־ליעבע און געפיהלע פון אַ מוטער האָבען אויך אַ מאָס און אַ גרענעץ! איך געה שוין... איין מינוט... (ראש צו זיך).

שיינדעלע: אויף איהר אַ קשיה? זי קען עס טהון. יאָסעלע, לאָז זי ניט... אַ קליינינקייט, וואָסערע בזיונות...

יאָסעלע: איך האָב מורא, עס איז שוין צו שפּעט... שיינדעלע, וואָס וועט איצט פון אונז ווערען?

מחלה: יעדער ווינקעלע דאָ אין שטוב וועט דאָך וויינען און קלאָגען. (מירעלע קומט טראָגט אַ קליין פּעקעלע מיט זאַכען).

מירעלע: זעהסט, שלמון, מיט עטליכע און דרייסיג יאָהר צוריק בין איך געקומען אין דיעזען הויז מיט פיעל זאַכען, מיט פיעל זיסע האָפנונגען, פיעל גוטע ערוואַרטונגען. איצט געה איך אַוועק נאָר מיט אביסעלע וועש און מיט איין קלייד, אָהן האָפנונגען, אָהן ערוואַרטונגען; אהער בין איך געקומען לעבען און פון דאַנען געה איך שטאַרבען. ווי האָט געזאָגט איוב: ד׳ נתן וד׳ לקח; גאָט האָט געגעבען און גאָט האָט צוגענומען... (אַלע וויינען, שיינדעלע ווישט אויך אַ טרעהר).

שיינדעלע: שוויגער לעבען, טהוט עס ניט. איך בעט אייך. פערצייהעט מיר, אַי, ווי איז מיר, אַזאַ שאַנדע, יאָסעלע וועט דאָך דאָס ניט איבערלעבען...

יאָסעלע: מאַמעניו, געה ניט אַוועק פון אונז... אויב ניט צוליעב אונז — בלייב צוליעב אונזער קינד... דו האָסט דאָך אַזוי ליעב אונזער קינד.

מירעלע: ניין, איצט איז שוין שפּעט. מירעלע אפרת בלייבט ניט, ווען זי בעשליעסט צו געהען! איך קען ניט בלייבען מעהר. יאָסעלע, וועסט געבען אַ קוש שלמה׳לען פון מיינט וועגען און אויב דו וועסט וועלען זיין אַ גוטער, וועסטו איהם, ווען־עס־איז, שיקען צו מיר... איך געה — זאָל די גאַנצע וועלט וויסען דעם אמת... בעהאַלטען די שאַנדע וואָס איז שוין געשעהען, נאַררען די וועלט און זאָגען ליגען? ניין! דאָס איז געווען פון מיר אַ טעות און אַ שוואַכהייט... שענדליכעס

עקזיסטירט נאָר דערפאר, ווייל מע פערלייקענט עס... שלמון, גיב מיר דיין האַנד. מיר איז ליעבער צו זיין אין אַ פרעמדע הויז אַ דיענסט, ווי צו זיין ביי אייך אין שטוב אַ נארר... נו, מחלה, און וואָס וועט זיין מיט דיר?

מחלה: אויך מיר אַ זאָרג!... מירעלע, ר׳ שלמון וועט מיר געוויס ערלויבען ווען עס איז אייך קומען זעהען...

שלמון: זיין ניט קיין נארר, מחלה! וואָס הייסט, דו וועסט ביי מיר אין שטוב ניט פערדיענען דיין שטיקעל ברויט? נישקשה, מיר זיינען ניט קיין אריסטאָקראַטען. קומט, מירעלע! מחלה, קום מיט אונז. אַלטע סאָלדאַטען פערלאָזען ניט זייער גענעראַל ביי אַן אונגליק. (שלמון און מחלה פיהרען זי).

מירעלע: נו, קינדער, זייט געזונד... איך וויים ניט, אויב מיין פוס וועט ווען עס איז אַריבערטרעטען דעם שוועל. איך געה. (געהט) מיינע אַלטע פריינד פיהרען מיך... געוויס, שעהנער און בעסער וואָלט געווען, מען זאָל מיך אויף אַ מטה ארויסטראָגען פון דאַנען. עס איז זעהר אַ גרויסער אונגליק, ווען אַ מענש לעבט זיך אליין איבער, אָבער אַז גאָט שיקט ניט דעם טויט, מוז מען לעבען... איין טרויסט איז דאָך געבליעבען: די קינדער פערלאָרען, אַללעס פערלאָרען, אָבער איינינגע גוטע פריינד זיינען דאָך געבליעבען. (געהט. ביי דער טהיר קעהרט זי זיך אום און בעטראַכט דאָס גאַנצע הויז). מחלה, דו ווייסט, ווי אַזוי איך בין צוגעוואָהנט צו דעם אַללעמען. און איצט... איך פיהל — איך זעה דאָס אַללעס צום לעצטען מאָל... ווער האָט גע־קענט גלויבען, אַז איך... אַז מירביידע.. אויף דער עלטער... יאָסעלע, זיי געזונד! (אב מיט מחלה׳ן און שלמון׳ען).

יאָסעלע: (פאַלט צו אַ שטוהל) וועה איז מיר! מאַמעניו! מאַ־מעניו! מאַמעניו! (שיינדעלע וויינט).

(פ אָ ר ה אַ נ ג).

פיערטער אַקט.

(אַ זאַאַל ביי שלמון׳ען אין הויז. מחלה ווישט דעם שטויב פון דעם מעבעל, זי איז פיעל עלטער געוואָרען).

מחלה: (אַ קוק אין שפּיגעל) אויב דער שפּיגעל איז ניט אַ פאַל־שער, בין איך טאַקי אפנים שוין ניט קיין יונגע עגונה. גאָטעניו, וואָס אַ דער מענש (ער איז אַקוראַט ווי אַ וואָריטשעק מיט זויער מילך אויף וועלכען עס ליעגט אַ שווערער שטיין. דער שטיין קוועטשט, דאָס לעבען גיסט זיך ווי סיוואָראָטקע און דער וואָרוטשעק בלייבט טרו־קען. וועה איז מיר, אַזוי פיעל יאָהרען אויסגעטריקענט געוואָרען). ווי לאַנג, דאַכט זיך, איז געווען יאָסעלע׳ס חתונה אין סלוצק? איך געדענק אַזוי ווי היינט, עס האָט גערעגענט, כלי זמר האָבען געשפּיעלט אַ דאָבראָ דזיען און איך האָב געטאַנצט מיט מירעלע׳ן אַ כשר־טאַנץ... און איצט האָט שוין יאָסעלע אַ זוהן אַ בחור — שלמה׳לע איז דאָך שוין היינט בר מצוה געוואָרען. טאַטע זיסער! עס איז שוין העכער צעהן יאָהר, אַז מיר זיינען דאָ ביי ר׳ שלמון׳ען אין שטוב. צעהן יאָהר! דאָס איז יאַ, ווי מען זאָגט: לא לנו לא לנו ומה חינו? אומשטיינס געזאָגט... (אַ גערויש) ר׳ שלמון געהט (שלמון קומט אין אַ חאַלאַט).

שלמון: שש! מחלה, זי איז דאָרט? וואָס טהוט זי? ווי פיהלט זי זיך?

מחלה: זי איז ניט מיט אַלעמען. זינד זי איז געקומען פון שול, געהט זי אום אַ פערטראַכטע און זיפצעט. עס איז אַ קלייניגקייט? איהר איינציגער אייניקעל, איהר געליעבטער שלמה׳לע איז היינט בר מצוה געוואָרען און פאַר איהר נעבאַך איז דאָס קיין שמחה ניט... ר׳ שלמון, וואָס האָט דאָ גענאַרפט דער רב?

שלמון: ער איז געקומען מאכען צווישען זיי שלום. דער אַלטער רבי האָט זיך נעביך אומזיסט געלעגט אין דער לענג און אין דער ברייט. ער האָט אויסגעשאָטען אַ גאַנצען באַרג מיט תורה. ווייס איך! זיינע רייד האָבען זיך געקלעפּט ווי אַן ארבעס צום וואַנד. דו ווייסט דאָך, אַז זי זאָגט: ניין! איז ניין. ער איז אוועק פון איהר ווי אַן אָבגעשמיסענער (אונטער די קוליסען מירעלע'ס קול, מחלה! מחלה!)

מחלה: שוין! די מינוט!.. (אב).

שלמון: עס איז אפשר ניט פיין פון מיר, אָבער, גאָט זאָל מיך ניט שטראָפען פאַר די רייד, איך האָב הנאה, וואָס זי וויל מיט זיי ניט שלום ווערען. די צעהן יאָהר, וואָס זי איז דאָ אין שטוב, איז גלייך ווי ביי מיר עסט קעסט אַ כהן גדול אָדער אליין אליהו הנביא... שטיל, רוהיג, אַלעס בכבוד... מיין אידענע האָט פארגעסען אַלע קללות און האָט זיך אין גאַנצען אָבגעוואָהנט פון שרייען... ביים טיש זיצט מען ווי מענשען, אין אַלע חדרים ריין, ציכטיג.. איהר פערשטעהט, מע האָט ניט מורא פאַר איהר און מע פיהלט דאָך, אַז זי איז דאָ... ווער רעדט געשעפטען מיט איהר פיהרען איז דאָך טאַקי אַ געזונד אין הארצען... געבליעבען אַ מיניסטערשע קאָפּ... די פּריצים רופען זי ניט אומזיסט נאַפּאָלעאָן אין אַ ווייבערשע יאַקע... (אַ גערויש) שאַ! ווער געהט ווידער? יאָסעלע... איך האָב מורא, זי וועט היינט פון זיי קראַנק ווערען (יאָסעלע קומט) ברוך הבא, יאָסעלע...

יאָסעלע: גאָט העלף, ר' שלמון, ווי מיינט איהר, איך וועל קע־נען זעהען די מאַמעניו?

שלמון: מע דאַרף זיך אָנפרעגען... אָבער איך ווייס ניט, אויב עס איז כדאי זי צו בעאונרוהיגען.

יאָסעלע: זייט אַזוי גוט. דער רב האָט ניט געהאַט קיין ערפאָלג, וויל איך אליין נאָך אַמאָל בעטען.

שלמון: יאָ, דעם רבי'ן איז ניט געראָטען. ער דערצעהלט איהר, וואָס די תורה הקדושה זאָגט און זי ענטפערט איהם: שלום קען מען ניט מאַכען, ווייל די תורה זאָגט: שלום קען מען מאַכען, ווען דאָס הארץ זאָגט.

יאָסעלע: יאָ, איך ווייס אַלעס. מיר זיינען אַלע צוזאַמען פון שוהל געגאַנגען און מיר האָבען דאָ ניט ווייט געוואַרט אויף אַ תשובה. אַזוי, אַזוי, ר' שלמון, איהר הארץ איז נאָך פול מיט שנאה...

שלמון: שנאה? ע! זייט ניט קיין קינד! זי אפילו וויל ניט איהר זאָלט עס וויסען, אָבער איך מוז אייך זאָגען: ווען איהר כאַפּט אַמאָל ביי מיר „ר" אָדער „ש" קערבלאַך, ווענעס געלד איז דאָס? איאָ איהר ווייסט ניט? עס איז איהר געלד, מירעלע האָט שוין ווידער א שעהנע פּאָאר הונדערטער. זי טענה'עט ניט, איהר ווייסט דאָך. אונ־ערוואַרטעט איז זי היינט אליין אַוועק אין שוהל זעהען ווי שלמה'לע וועט דאַווענען צום ערשטען מאָל אין תפילין. (געריהרט) איהר ווייסט? ווען מען האָט איהם אויפגערופען צו דער תורה האָט זי דעם גאַנצען סידור פערגאָסען מיט טרעהרען. אַללע ווייבער האָבען געוויינט אויף איהר קוקענדיג און מיין אידענע איז געקומען פון שוהל מיט אַזעלכע פערשוואָלענע אויגען... זי רעדט ניט, אָבער וואָס איהר האַרץ פיהלט געבאַך...

יאָסעלע: ר' שלמון, איך בעט אייך, זייט זיך מטריח און זאָגט איהר, אַז איך וויל זי זעהען. אייך מעג איך זאָגען — מיין שיינדעלע וואַרט דאָ אין געסעל אויף מיר. עס ליעגט אונז ביידען אין זינען ניט, וואָס היינט דאַרפען ביי אונז זיין אַזוי פיעל מענשען... איהר, ר' שלמון, וועט זיך דאָך מסתמא ניט לאָזען בעטען צו אונז?

שלמון: אויב מירעלע וועט ניט האָבען דאַגעגען, געוויס. (טהוט אָן א סיורטוק). איהר ווייסט? פאַר מיר איז זי געבליעבען די אייגענע מירעלע אפרת... און עד היום, אַז איך דאַרף צו איהר אריינגעהען טיאָכקעט מיר אַביסעל דאָס האַרץ. (הוסט, פערשפּילעט אַללע קנעפּ פונ'ם ראָק, אב).

יאָסעלע: אויב היינט ניט, אין דעם טאָג פון איהר געליעבטען שלמה'לעס בר מצוה, וועט שוין חלילה בלייבען אַזוי... ווי איז מיר! אויף עוויג בלייבען פרעמדע... (שלמון צוריק).

שלמון: יאָסעלע, האָט קיין פּאַראיבעל ניט, זי זאָגט, זי איז מיעד און קען אייך איצט ניט זעהען...

יאָסעלע: איך בעט אייך, ר' שלמון, זאָגט איהר: נאָר איין מי־נוט, נאָר צוויי ווערטער...

שלמון: צוויי ווערטער יא! ווייסט איהר, וויפיעל געזונד די צוויי ווערטער וועלען איהר קאָסטען?.. אי די ווערטער, די ווערטער, ווי טהייער זיי קאָסטען! (אב).

יאָסעלע: איך מוז מיט איהר רעדען און זעהען, גיעבט עס נאָך

א האַפנונג אָדער ניין? קען דאָס זיין, אַז זי, מיט איהר איידעלעס הארץ, וועט קיין מאָל ניט מוחל זיין?

שלמון: (קומט צוריק) זי געהט אליין.. איך בעט אייך.. שש!
(ער עפענט די טהיר יאָסעלע שטעהט אויף, מחלה פיהרט אריין מי־רעלע'ן. זי איז זעהר אַלט און שוואַך.)

מירעלע: הם, יאָסעלע, אַ גאַסט. זיץ, וואָס ווילסטו זאָגען גו־טעס?

יאָסעלע: מאַמעניו, איך בין דיך נאָך אַמאָל געקומען בעטען: האָב רחמנות אויף אונז. צעהן יאָהר ביזטו ניט געוועזן ביי אונז אין שטוב.

מירעלע: וואָס־זשע אין צעהן יאָהר אַרום איז ביי אייך פּלוצ־לונג די אַלטע מאַמע אַ גאַנצע מציאה געוואָרען.

יאָסעלע: ניט צעהן יאָהר! יעדע מינוט, יעדען אויגענבליק האָט מיך געשטאָכען ווי מיט מעסער, וואָס דו ביסט ניטאָ מיט אונז, וואָס דו ביזט אויף דיינע עלטערע יאָהרען אליין אין דער פרעמד.

מירעלע: מיך פערדריסט זעהר, וואָס דו האָסט יסורים דערפון, אָבער ריידען דערפון איז איבעריג... אומזיסטע רייד!...

יאָסעלע: מאַמעניו, קער זיך אום צו אונז.

מירעלע: וואָס מיינסטו, יאָסעלע, איך שפּיעל זיך מיט אייך אין קאַמער־קאַמער־הויז? דאָס וועל איך טאַנצען אַהין, דאָס וועל איך טאַנצען צוריק?

שלמון: אָבער אריינגעהען צו זיי אַזוי זיטצען אַ שעה... אַזאַ שמחה... פאַר וואָס ניט?

מירעלע: שלמון, דו ווילסט שפּיעלען אַ ראָללע פון אַ רודף שלום און האָסט אַ פּנים פון אַ נאַרר...

יאָסעלע: איך וויים, ווען דו זאָגסט, „ניין" זיינען אַללע רייד איבעריג. איך האָב עס געזעהען, ווען דאָניע האָט חתונה געהאַט. ניט דאָניע'ס בעטען, ניט די טרעהרען פון זיין כלה, ניט די שתדלנות פון דער גאַנצער שטאָדט האָט געקענט העלפען. דו האָסט געזאָגט „ניין" און ביזט ניט געגאַנגען אויף זיין חתונה... אָבער דאָך איך. חלילה, איך רעכען זיך ניט בעסער פאַר דאָניע'ן, נאָר שלמה'לע... דו האָסט איהם אַזוי ליעב.

מירעלע: יאָ, איך האָב שלמה'לען ליעב און בין קיינעם פון

איך קיין שונא ניט. אָבער געהען צו אייך וועל איך ניט (קלאַפּט מיט'ן שטעקען) יאָסעלע, איך וועל ניט געהען!...

יאָסעלע: יעדער אָרעמאַן, יעדער בעל מלאכה האָט די זכיה דיך זעהען אויף זיין שמחה און מיר ניט... שלמה'לע וועט זאָגען א דרשה...

מירעלע: דו ווייסט דאָך, איך האַלט זעהר ווייניג פון דרשות... שלמון, איך האָב ערהאַלטען א טעלעגראַמע פון בריסק, מע מעלדעט מיר דאָס דער קאָמענדאַנט פון דער בריסקער פעסטונג... (נעהמט ארויס א פּאַפּיער).

מחלה: איך וויים, מיר פּאַסט ניט צו מישען זיך, אָבער דאָך, זאָלט איהר געזונד זיין...

מירעלע: מחלה, דערלאַנג מיר די בריללען (זי ברענגט איהר די בריללען) געה געזונדערהייד, יאָסעלע און האָט אייך דאָרט א גליקליכע און פרעהליכע שמחה (צו שלמון'ען) יא, שלמון, עס איז זעהר א גרויסער קאָנטראַקט, מע דאַרף באַלד ענטפערען.

יאָסעלע: האָב א גוטען טאָג, מאַמע. האָט אַללע א גוטען טאָג. (געהט טרויעריג ביז'ן טהיר).

מחלה: וועה איז מיר פאַר זיין האַרץ.

מירעלע: יא, יאָסעלע, האַר אויס... איך האָב דיר געהאַט עטוואָס צו זאָגען. הם, וואָס האָב איך דיר געוואָלט זאָגען? יא! שלמה'לעס דרשה וועט די באָבע ניט הערען, אָבער א זייגער מיט א קייט האָט די באָבע ניט פאַרגעסען איהם צו קויפען. (נעהמט פון איהר טאַשע א זייגער מיט א קייטעל) נאַ, גיב איהם, זאָל ער עס פערנוצען געזונטערהייד, געה, יאָסעלע, זאָל דיר גאָט העלפען דו זאָלסט פון דיין קינד מעהר נחת האָבען. (יאָסעלע וויל עטוואָס זאָגען, גיט א מאַך מיט'ן האַנד און לאַנגזאַם אָב).

מחלה: אוועקגעגאַנגען נעבאך מיט א צובראָכען האַרץ. און שלמה'לען וועט אויך דערפון קיין געזונד ניט צוקומען... ער ריכט זיך אויף דער באָבע...

מירעלע: מחלה! (ווייזט מיט'ן שטעקען די טהיר, מחלה אָב) שלמון, (זי זיפצט שווער) דער קאָמענדאַנט דאַרף האָבען פינף טויזענד קלאַפּטער שטיינער, מע קען גוט דערביי פערדיענען. אָט האָסטו דעם רעכנונג (זי רעכענט, ביידע בעמערקען ניט, ווי שיינדעל גייט

אריין שטיל און בלייבט שטעהען ביי דער טהיר). ברעכען די שטיי־
נער און דאָס צושטעלען פון וויסאָקע וועט קאָסטען...

שלמון: מירעלע, האָט קיין פאראיבעל ניט, דער קאָמענדאַנט
איז א צורר היהודים און איך מיין... אי, זעהט... (ביידע בעמערקען
שיינדעלע׳ן).

שיינדעל: איאָ, אָז אונערוואַרטעטער גאַסט? איך האָב גע־
וואוסט, עס קען זיך מאַכען מע זאָל מיך הייסען ארויסוואַרפען און
בין דאָך געקומען... (מירעלע נעהמט אראָב די ברילען און בלייבט
זיטצען).

שלמון: וואָס מיינט איהר? ווער עס דאַרף דאָ ניט זיין, וועט
געוויס ארויסגעוואָרפען ווערען. עס מעג זיין אפילו מיינע א לייבליכע
שוועסטער.

מירעלע: שש! מע דאַרף קיין מענשען ניט וואַרפען. יעדער
מענש איז מחויב אליין צו פערשטעהען, וואו איהם פאַסט ניט צו
זיין.

שיינדעל: ר׳ שלמון, איך מיין, אז ניט מל איך גאָר פאַסט
איצט ניט דאָ צו זיין.

שלמון: איהר מיינט פשוט איך זאָל זיך אליין ארויסוואַרפען?
נו! נו! (אב, פויזע, ביידע שווייגען).

מירעלע: וואָס איז? דו האָסט עטוואָס צו זאָגען? איך בעט
דיך, מאַך עס בקיצור.

שיינדעלע: שוויגער, איך האָב צעהן יאָהר מיט אייך ניט גע־
רעדט, איך האָב אייך אפילו ניט געזהען פון דער נאָהענט... און
איצט בין איך געקומען... ווען דאָס זאָל זיך האַנדלען פון מיר, מעגט
איהר מיר זיבער גלויבען, איך זאָל אפילו מוזען שטאַרבען, וואָלט איך
קיינעם אין דער וועלט ניט געגאַנגען בעטען. קיינעם ניט! מיינע
שונאים זאָלען עס ניט דערלעבען!..

מירעלע: הם, דער אַלטער נוסח דיינער, וועלכען איך האָב שוין
אזא צייט ניט געהערט.

שיינדעלע: (הערט ניט) עס איז אָבער יאָסעלע... ער האָט גרויי־
סע יסורים, האַרצווייטאָג, ער איז אוים מענש. און איך וויל ניט ער
זאָל מיינען, אז נור איך אליין בין שולדיג. עס קען זיין, איך האָב טאַקי
א שלעכטען כאַראַקטער, אָבער פארגעסט ניט, אפילו אזעלכע קינדער,

וואָס זיינען ערצויגען געוואָרען ביי אַזאַ מאַמע, ווי מירעלע אפרת, זיינען אויך ניט אַזוי אַי, אַי, און מיין מאַמע איז ניט מעהר ווי חנה דבורה, און אויסגעוואַקסען בין איך אין נחומצע׳ס הויז..

מירעלע: זעהסטו, דאָס רעדסטו דוקא צו דער זאַך. אָבער ווער חלילה מאַכט דיך שולדיג און ווער האָט עס צו די טענות?

שיינדעלע: אָט דאָס איז דאָך דאָס אונגליק, וואָס איהר האָט פיינט טענות... מיר, פּראָסטע מענשען, טענה׳ן זיך אויס און דער כעס געהט איבער... מיר קענען זיך זעהר גרינג צוקריגען, אָבער איבער־בעטען זיך איז ביי אונז אויך ניט שווער. איהר אָבער שווייגט, איהר זייט שטאָלץ, און דערפאַר איז שווער פאַר אייך צו פערענטפערען זיך. אָי! הלואי וואָלט איהר אויך בעסער געקענט שרייען און שעלטען זיך...

מירעלע: וואָס מיינסטו, עס וואָלט געווען אַ גליק פאַר מיר. מיר וואָלטען נאָך עד היום געשפּיעלט דאָרטען אין צווייען אַללע טאָג אַ נייעם ברוגז־טאַנץ.

שיינדעלע: איהר מיינט, איך האָב אייך אונמיסטען געוואָלט שלעכטס טהון. און איך האָב אייך און אייערע פריינד אַם מיינסטען געטהאָן אויף צו להכעיס, ווייל איך האָב געפיהלט, איהר רעכענט מיך זעהר ניעדריג און קוקט אויף מיר, ווי אויף אַ גאָר ניט.

מירעלע: נאָר דערפאַר? דאָס איז ניט ריכטיג. דער מענש וואָס איז ניט אַ גאָר ניט שרעקט זיך ניט דערפאַר ווי מע קוקט אויף איהם און ווער עס האָט אַ גוט האַרץ טהוט ניט קיין שלעכטס אויף צו להכעיס.

שיינדעל: וואָס בין איך שולדיג, אַז איך האָב ניט קיין גוט האַרץ? פון דעסטוועגען, מיינט איהר, פאַר מיר איז געווען אַ גדולה אייך אַרויס׳פּטר׳ען פון שטוב. ווילט איהר, קענט איהר מיר גלויבען, און אַז איהר וועט מיר ניט גלויבען האַרט מיך אויך ניט, — אַז איהר זייט אַרויס פון שטוב האָט זיך אין מיר מיין האַרץ אָבגעריסען... שוויגער, איך קען אייך זאָגען, צעהן יאָהר האָב איך קיין פרעהליכען שמייכעל געטהון... איך האָב די גאַנצע צייט דאָס פאָרטאָפּיאַנאָ אפילו ניט געעפענט... עס האָט זיך ניט געשפּיעלט, פערשטעהט איהר מיך.

מירעלע: (איראָניש) וואָס מיינסטו, עס איז טאַקי געווען אַ גרויסע עולה פון מיר אַנטהאָן דיר אַזעלכע יסורים, אָבער וואָס קען

מען טהאָן? עס איז שוין אזא וועלטיל. יעדער זאָרגט נאָר פאַר זיך. מיך הארט ניט פאַר דיר און דו דארפסט זיך ניט זאָרגען פאַר מיר.

שיינדעל: איך פערשטעה ניט, וואָס איהר מיינט. עס קען זיין — איהר לאַכט פון מיר, און איך בין אייך געקומען איבערבעטען.

מירעלע: מיר איז א חידוש, אזא קלוגע ווי דו זאָל געהען טהון אזא נארישקייט.

שיינדעל: עס זאָל זיין נאָר א נארישקייט וואָלט מיך ניט גע־הארט. עס איז זעהר א שווערע און א ביטערע זאַך צו געהן יענעם איבערבעטען... אָבער יאָסעלע, אייער יאָסעלע מיינט, אז איך האָב פערטריעבען זיין אַלטע מאַמע פון שטוב און איך האָב מיך בעשלאָסען געהען און ברענגען איהם זיין מאַמע צוריק!..

מירעלע: דו שטעלסט אויף זיך צופיעל. וואָס הייסט: דו האָסט בעשלאָסען? נו, און וואו בין איך? איך דארף גאָר ניט זיין דערביי? דו האָסט אָביסעל א טעות געהאַט אין חשבון. איך בין מרים אפרת! מיך ברענגט מען ניט און מיך טרייבט מען ניט. טויזענד רבנים מיט שתדלנים וועלען מיך ניט ברענגען אהין צו אייך, זאָ לאַנג מיין הארץ וועט מיר ניט הייסען געהען! א גאַנצער פאָלק אזעלכע שנורען־בריות ווי דו, וואָלטען מיך ניט פערטריעבען און וואָלטען ביי מיר א מכה אויסגעפיהרט די קלענסטע זאַך, ווען עס זאָל געהען נאָר אין עקשנות. אָבער, פערשטעהסטו מיך, דאָ האָט זיך געהאַנדעלט, וועמעס לעבען זאָל צובראָכען ווערען: מיין לעבען, אָדער יאָסעלע׳ס? (איהרע הענד ציטערען) איך האָב אָבגעטרעטען, ווייל, דו פערשטעהסט, איך האָב יאָסעלע׳ן ליעב.

שיינדעל: אויב איהר האָט יאָסעלע׳ן ליעב, קעהרט זיך אום. אויף איהם האָט רחמנות. אויף מיר, ווייס איך, וועט קיין מאָל קיינער קיין רחמנות האָבען. אָבער ער... ער איז דאָך פון די גוטע און ער וויינט מיט ביטערע טרעהרען.

מירעלע: וואָס זאָל מען טהון? עס איז דאָ אויף דער וועלט זעהר ווייניג גליקליכע, וועלכע גיסען ניט קיין טרעהרען. ווער ווייס, איך האָב אפשר אויך אמאָל געוויינט.

שיינדעל: איך בין מקנא די ווייבער, וואָס קענען גרינג וויי־נען. איך קען ניט. ביי מיר ווערט נאָר דאָס הארץ צוזאַמענגעדריקט... אה! איך זאָל קענען וויינען.. אָבער דאָך, בין איך שוין דאָ, בין איך

בעריימ אַללעס טהון. אַללעס, איבער מיינע קרעפטען. ווי זאָל איך אייך בעטען? זאָל איך פאַלען צו אייערע פיס? זאָל איך קושען אייערע הענד? (וויל פאַלען צו מירעלע׳ס פיס).

מירעלע: ניין! ניין! שפּילסטו עס אַ קאָמעדיע, אָדער דו מיינסט עס מיט׳ן גאַנצען הארצען — אַלעס איינס: דיין טרחה איז אומזיסט. אַ גרויסער בזיון איז געווען, ווען איך בין פון שטוב אוועקגע־גאַנגען. נאָך אַ גרעסערער בזיון מיט אַ דומהייט וועט זיין ווען איך זאָל זיך צו דיר צוריק אומקעהרן. ווען די שמחה וועט ביי אייך פאַרי־בערגעהען, ווען די טהייערע מאַמע וועט ווידער אי״ה ביליג ווערן, ווען די יום־טוב׳דיגע מאַמע וועט נאָך אַמאָל וואָכעדיג ווערן, און דאָס וועט דאָך געוויס זעהר גיך געשעהן — וואָס מיינסטו, איך וועל אימשטאַנד זיין נאָך אַמאָל אויפהויבען זיך און אוועקגעהן? ניין! אַזא נסיון קען מען איבערלעבען נור איינמאָל!.. מאַכט אייך ניט נאַריש און ווייסט עס איינמאָל פיר אַלע מאָל: מיין פוס וועט אייער שוועל ניט אריבער־טרעטען! אַזוי ווי טויטע קעהרען זיך ניט אום פון קבר אַזוי וועל איך זיך ניט אומקעהרען פון מיין גלות... אָבער געגוג. איך בעט דיך, דו האָסט מיר אויפגעעפענט אַלע אַלטע וואונדען פון מיין הערצען... איך האָב מעהר קיין כח ניט, געה זיך געזונטערהייד...

שיינדעל: דאָס איז אייער לעצטעס וואָרט?

מירעלע: יאָ, דאָס איז מיין לעצטעס וואָרט (קלאַפּט מיט׳ן שטעקען) מחלה!

שיינדעל: נו, ווי איהר פערשטעהט...

מירעלע: געוויס, יעדער מענש דאַרף טהון ווי ער פערשטייט און דאַרף פערשטיין ווי ער טהוט...

שיינדעל: האָט אַ גוטען טאָג. (ראש אָב).

מירעלע: שלמון! מחלה! (ביידע אריין) שלמון, ע... וואָס האָב איך געוואָלט זאָגען? אַי, מחלה, אפנים איך בין שוין אויך אַן אַלטע אידענע געוואָרען.. (פאַלט אויף איהרע שולטערן).

פערוואנדלונג.

(א דראפּ פּאלט פון פּארענט, עס בילדעט אַ פאדער־צימער אין נחומצע'ס הויז).

נחומצע: (הינטער די קוליסען) קום אהער, וואָס איז די נפקא מינה? (נחומצע מיט 2 ביינקלאך, נאָך איהם שלמה'לע מיט א גרוים פּאפּיער אין האנד. נחומצע טראָגט אלטע פערלאַטעטע הויזען און א געשטעפּטען „לייבעל".) די רביצין האָט פערשפּארט די טהיר און איז אוועקגעגאנגען, וועלען מיר דאָ אין „הויז" חזר'ן. וואָס איז די נפקא מינה? (ביידע זעצען זיך) נו, שלמה'לע, ווי האלסטו מיט דער דרשה... הא?

שלמה'לע: אָי, זיידע, איך האלט שמאָל. (לערנט) „אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר"... זיידע זאָגט מיר, איך בעט אייך, יעדער איד מוז בר מצוה ווערן?

נחומצע: א שאלה! קונדס, אָט דאָס איז דאָך די נפקא מינה פון א איד בין א גוי. דאָס הייסט: בר מצוה און... און עס איז דאָ נאָך א נפקא מינה...

שלמה'לע: אָי, זיידע, בר מצוה איז נאָך צו דערליידען, אָבער די דרשה איז אַ מכה שלא כתובה בתורה... איך לערן די דרשה נור צוליעב דער באָבע'ן.. איך מיין יענע באָבע, די גרויסע... איאָ זי איז דאכט זיך ניט קיין הויכע און ווייזט דאָך אויס אזא גרויסע... (לערנט) „אור לארבעה עשר... אי!...

נחומצע: דיר איז נעבאָך שווער הא? הער, איך וועל דיר נאָך אמאָל איבער'חזר'ן די גאנצע דרשה: „אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר. ווי עס הויבט נאָר אָן ליכטיג צו ווערן אויפ'ן 14טען,

איז מען שוין בודק חמץ... ביי דער שיין פון א ליכט, רבותי, בר מצוה איז דער טאָג ווען 13 יאָהר זיינען אוועק און עס הויבט אָן טאָגען דער 14טען יאָהר פון אידישקייט... עס איז דער טאָג, ווען דער איד איז מחויב בודק זיין זיך אליין ביי דער ליכט פון תורה און אויסרוימען יעדען חמץ פון זיין נשמה"... דו פערשטייסט? יעדען חמץ פון דער נשמה. איאָ עס איז גוט?

שלמה'לע: (געזעסען פערטראַכט און ניט געהערט) אז איך בין געגאַנגען אהער היינט, האָב איך ווידער גע'הרג'עט, געשלאָגען א אינגעל... ווען איך געה לויפען זיי מיר נאָך און זינגען מיר א לידעלע „שלמה'לע זשאבע, ארויסגעטריבען די באָבע"! פע! מיר איז דאָס שוין נמאס געוואָרען. זאָגט מיר, איך בעט אייך, מיר האָבען זי טאַקע ארויסגעטריעבען?

נחומצע: חלילה, מי האָט זי ניט געטריבען, נור ווייס איך, וואָס איז די נפקא מינה?

שלמה'לע: זיידע, מי זאָגט, ווען די באָבע איז געווען מיט אונז, זיינען מיר געווען זעהר רייך, עס איז אָן אמת?

נחומצע: אמת, ויציב, ונכון, וקים... א אוצר מיט גאָלד... דיין פעטער דניאל, איידער ער האָט חתונה געהאַט און ארויס קיין מאָסקווע, האָט געפלאַקערט א וועלט, ער האָט געמאַכט א תל פון א האלבען פערמעגען. פונ'ם איבריגען האָבען אלע צו ביסלאַך געמאַכט א תכלית. דער, יענער.. וואָס איז די נפקה מינה? אָט ווי דו קוקסט מיך אָן, בין איך דאן געווען דער הויפט־גלאַוונע־אָבער־אופראַווליאיושטשי און איצט בין איך אויף דער עלטער א מלמד. דאָס הייסט ניט א מלמד, חלילה, וואָס מי זאָגט „מלמד"... איך מיין: א גמרא מלמד.

שלמה'לע: (מיט א ניגון) און וואָס איז די נפקא מינה?

נחומצע: קונדס, דו, עס איז שוין זעהר א גרויסע נפקא מינה... גו! גו! חזר זיך איין... (נעהמט ארויס א ליולקע און פעררויכערט).

שלמה'לע: (חזר'ט) „אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר"... (נערויש) זיידע, בעהאַלט די ליולקע — די באָבע געהט (חנה דבורה קומט מיט א שאל אויפ'ן קאָפּ, זי ארבייט א זאַק געהענדיג, זעהר אַלט געוואָרען).

חנה דבורה: איך הער שוין די בשמים דיין טיטיון... האסט שוין געפיפקעט — אויסגעפיפקעט זאלסטו ווערן, רבש״ע. (הוסט) שלמה׳לע, קענסט שוין די דרשה? (שלמה׳לע לערנט שטיל).

נחומצע: (בעהאלט זיין ליולקע) פיפקע! בשמים! וויים איך וואס דיר קען זיך אויסוויייזען. זאג בעסער, נאך וואס האסטו פערשפארט די טהיר אין מיטען דרינען?

חנה דבורה? יא, אין מיטען דרינען, חכם מיינער... דער האהן איז אונטער׳ן בעט ניט צוגעבונדען און אויף וועמען קען איך זיך פערלאזען? אויף דיר? נחומצע, הער בעסער, די אלטע וויל דאך ניט שלום ווערן. דער רב איז געווען ביי איהר, יאסעלע האט זי געבעטען, וואס דארפסטו מעהר, שיינדעלע אליין האט ביי איהר מחילה געבעטען — רעד צו דער וואנד. אבי מע האט זיך אויף איהר אזוי גערינכט...

שלמה׳לע: וואס? די באבע וועט היינט אויך ניט קומען צו אונז? איהר ווייסט וואס איך וועל אייך זאגען? אז די באבע וועט ניט זיין, דארף איך די גאנצע דרשה אויף כפרות. (ווארפט די דרשה).

חנה דבורה: ביזט משוגע, שונאי ישראל? וואס הייסט, א פאפיער מיט שמות ווארפען אויף דער ערד! (הויבט אויף) נישקשה, פאר מיר מעגסטו אויך זאגען דיין דרשה. איך האב ביי מיין זיידען ע״ה געהערט אביסעל שעהנערע דרשות.. נא! (גיט איהם דאס פאפיער).

—שלמה׳לע: (נעהמט ניט) איך דארף ניט קיין דרשה.

נחומצע: שלמה׳לע, זיי ניט קיין עקשן. וואס הייסט, דער רב, דער גאנצער עולם וויים, אז איך לערן מיט דיר א דרשה.. איך האב אומזיסט גאנצע נעכט געקראצט דעם אלשי״ך זכרונו לברכה, און אנדערע גאונים.

שלמה׳לע: יא, זיידע, איהר האט דעם אלשי״ך געקראצט אומזיסט, — איך וועל ניט זאגען קיין דרשה!

נחומצע: וואס איז דיר די נפקא מינה?

שלמה׳לע: איך וועל אייך שפעטער זאגען, וואס די נפקא מינה איז — איצט לויף איך אויף גיך אהיים. זיידע, חזר׳ט איהר דערווייל די דרשה, וואס איז די נפקא מינה? (אב).

חנה דבורה: דער פערצוויגענער בן יחיד און יענער באָבעס איי־ניקעל! אז ער זאָגט ניין, וועסטו זיך שוין מעגען מיט איהם שלאָגען קאָפּ אָן וואַנט...

נחומצע: וואָס איז די נפקא מינה?...

חנה דבורה: ביי דיר איז קיין נפקא מינה... זאָל ניט זיין קיין דרשה, אבי עס זאָל נור זיין אַ סעודה מיט יין שרף... פערשרפ'עט זאָל־סטו ווערען. נעהם די דרשה און קום אהין צו זיי. (זי נעהמט איין ביינקעלע).

נחומצע: קום, גיעב מיר מיין לאַסטיקענע קאַפּאָטע.

חנה דבורה: קוק איהם אָן... מעגסט שוין אָנטהון די שבת'דיגע תחתונים אויך..

נחומצע: וויים איך, וואָס איז די נפקא מינה? וואָס בין איך, אַן אריסטאָקראַט? (נעהם דאָס צווייטע ביינקעלע).

חנה דבורה: אַי, ביזטו אַן אַריסטאָקראַט... מאַמעלאַך מיינע, א חוץ מיין שאַדען הלואי אויף אַללע אַריסטאָקראַטקעס געזאָגט גע־וואָרען!...

נחומצע: שוטה! וואָס איז די נפקא מינה? (געה! געה! שטויסט איהם ארויס, ביידע אב).

פערוואַנדלונג.

(אפרת׳עס הויז, די וועגט דונקעל, דאָס מעבעל אַלט, מירעלע׳ס קרעסלא איבערגעדעקט מיט ווייסע לייוועגט, אין הינטערגרונד אַ לאַנגער טיש געגרייט, דער פאָרדער דראָפּ גייט אויף, הערט מען אַ פּליוטע שפּילט, נאָכדעם ווערט שטיל).

יאָסעלע: (אליין, מיט דער פליוטע אין האַנד, בעטראַכט דעם געגרייטען טיש און געהט צו דער מוטער׳ס קרעסלא) זינד זי איז אוועק פון אונז, איז קיינער נאָך ניט געזעסען אויף איהר שטוהל... איך האָב געהאָפּט, היינט זעהן זי, ווי אמאָל, זיצען דאָ צווישען אונז, ווי אַן אַלטע קעניגין צווישען איהרע דינער... ניין, איך געדענק, אויף מיין בר מצוה איז דאָ אין שטוב געווען אביסעל בעסער און פרעהליכער... שלמה׳לען איז ניט בעשערט... שש! (שלמה׳לע לויפט אריין.)

שלמה׳לע: (קען ניט חאַפּען דעם אָטהעם) טאַטעטיו, איך האָב געהערט אז די באָבע מירעלע וועט אפילו היינט אויך ניט קומען... איאַ דאָס קען ניט זיין?

יאָסעלע: יא, מיין קינד, זי וועט אפילו היינט אויך ניט קומען.

שלמה׳לע: היינט! אויף מיין בר מצוה? וואָס האָט זי צו מיר? איך פערשטעה ניט. זי וואָהנט מיט אונז אין איין שטאָדט און קומט קיינמאָל ניט צו אונז. אויף מיר איז זי ניט בייז, אויף דיר אויך ניט... דאָס איז די מאַמע שולדיג... איך פערשטעה, זי און איהר משפחה האָבען דער באָבע בייז געמאַכט...

יאָסעלע: שש!.. זיי ניט אונגערעכט (נעהמט איהם אַרום) שלמה׳לע, דו ביזט היינט בר מצוה געוואָרען, דו ווערסט שוין אַ מענש

און איך מעג דיר דעם אמת דערצעהלען די באבע איז דא אין איהר הויז פון אונז אלע בעהאנדעלט געווארען ניט אזוי, ווי א מוטער דארף פון ארענטליכע קינדער בעהאנדעלט ווערן... זי האט אונז איהר לעבען מקריב געווען און מיר האבען איהר איידעלעס הערץ צובראכען... נו זי האט געליטען און האט ענדליך אונז פערלאזט, צוזאמען מיט איהר איז אוועק פון אונזער שטוב אויך דאס גליק און דאס פרייד.

שלמה'לע: און זי וועט קיינמאל ניט קומען צוריק צו אונז אהער?

יאסעלע: ביז היינט האב איך נאך געהאפט.. אבער זעה, — ווי זי האט דיך ליעב, זי האט דיר געשיקט א זייגער מיט א קייט (גיט איהם) די דרשה, זאגט זי, וועל איך ניט הערען, אבער א מתנה פון מיר דארף ער האבען.

שלמה'לע: טאטעניו, איך וועל אליין געהן צו איהר. איך וועל איהר זאגען, אז איהר ווילט ניט הערען מיין דרשה, באבעניו, וויל איך ניט אייער זייגער, און איך וועל איהר נאך א סך... א סך זאכען זאגען...

יאסעלע: נארעלע, וואס וועט דערפון ארויסקומען? מי האט איהר שוין א סך געזאגט.

שלמה'לע: זי וועט קומען מיט מיר...

יאסעלע: דו ביזט נאך א קינד. דו פערשטייסט ניט, אז זי איז ניט פון די מענשען, ביי וועלכע עס קען אין איין מינוט זיין יא און ניין.

שלמה'לע: דו וועסט זעהן — זי וועט קומען מיט מיר.

יאסעלע: רעד זיך ניט איין קיין נארישקייטען.

שלמה'לע: און איך זאג דיר, זי וועט קומען מיט מיר. דו פערשטעהסט אויך ניט, אז איך בין ניט פון די מענשען, וואס רעדען זיך איין נארישקייטען. אז איך זאג איך וועל זי ברענגען, וועל איך זי ברענגען! (ראש אב).

יאסעלע: שטאלץ און שטארק ביי זיך — געראטען אין דער באבע'ן. א קינד, ווי קומט ער צו פערשטיין, ווער מירעלע אפרת איז... ווען זי זאגט ניין — מעג שוין דונערען און בליצען... (בעטראכט זיין פלייטע) ניין, זי וועט ניט קומען און מיין איינציגע פרייד און איינציגע נחמה וועט ווידער בלייבען מיין אלטע פלייטע (קוקט זיך ארום) קיינער קומט נאך ניט, נאמיר דערווייל אויסרעדען מיין ביטער הארץ

(זעצט זיך אין א ווינקעל שפּיעלט דיזעלבע טרויעריגע מעלאָדי פון 2טען אקט. פערטראַכט זיך, שיינדעל קומט).

שיינדעל: נו, וואָס האָסטו ווידער אראָבגעלאָזען די נאָז? דו ביזט דאָך ניט נור א זוהן, ביזט דאָך א טאַטע אויך אויף דער וועלט... (א גערויש) שאַ! אָט געהען שוין געסט. וואָס זאָל מען טהון? מיר וועלען זיך אליין משמח זיין, ווי מיר וועלען קענען... נו! נו! קום! גענוג! (זי פיהרט איהם פאר'ן האנד, אנטקעגען קומען נחומצע און חנה דבורה). אה! סך הכל? און איך האָב געמיינט געסט קומען.

נחומצע: וואָס איז די נפקא מינה? מז"ט! מז"ט!...

חנה דבורה: מיר זיינען טאַקי ביי אייך קיין געסט ניט, פון דעסטוועגען מעגט איהר ביידע דערלעבען פיהרען שלמה'לען צו דער חופה.

נחומצע: און וואו איז ער, דער גנב? איך האָב געוואָלט מיט איהם נאָך אמאָל איבער'חזר'ען די דרשה.. אַי, א דרשה — א צאַצ־קע!...

יאָסעלע: שלמה'לע וועט באַלד קומען... זיצט, איהר זייט ביי אונז זעהר גוטע און זעהר טהייערע געסט...

חנה דבורה: ווי קומען מיר? אומשטיינס געזאָגט, ניט אַללע מאַמעס האָבען איין גליק...

שיינדעלע: ניט אַללע מאַמעס האָבען איין שכל, אומשטיינס געזאָגט...

יאָסעלע: יעדע מאַמע איז א מאַמע... שיינדעלע, היינט דאַרף זיין שלום דאָ... (א גערויש) שאַ! ווער געהט עס? אה! ברוך הבא בשם ד'... (שלמון קומט).

שיינדעל: א חידוש, די שוויגער האָט אייך גאָר ניט פערבאַ־טען צו געהן אהער?

שלמון: איהר האָט א גרויסען טעות. זי האָט מיר אליין געשיקט אהער. עטליכע מאָל האָט זי מיר געזאָגט, איך זאָל למע"ה דאָ זיין... זי איז מירעלע אפרת!

יאָסעלע: עטליכע מאָל? אַי וועה איז מיר! אפשר וועט זי נאָך אליין אויך קומען?

שלמון: ניין, זי געווייס ניט, איהר דאַרפט שוין בעסער ניט רע־דען און ניט דענקען דערפון... נו, ר' נחומצע, וואָס מאַכט איהר?

נחומצע: ע! וואס זאל מען מאכען? מע מאכט א קנעלונג און מע קנעלט. (א גערויש).

חנה דבורה: דער רב און מענשען געהען. שיינדעל, ביי דיר איז שוין דער גאנצער קרעדענציל אויפ'ן טיש?... (דער רב, אן אלטער איד, נאך אידען און אינגלאך קומען).

אללע: גאט העלף!... גאט העלף! אין א גוטע שעה!..

שלמון: גאט העלף! ווי פיהלט איהר אייך, רבי? חע! חע! איהר האט היינט ניט געטאנצט מיט'ן בער... פערגעסט ניט, זי איז מירעלע אפרת, יאסעלע, וואו איז דאס דער בעל שמחה אליין?

יאסעלע: שלמה'לע וועט באלד קומען... זיצט. אהער אלע, צום טיש, איך בעט אייך רבי, זייט־זשע מוחל, ר' שלמון, שווער... (אלע זעצען זיך, מע טרינקט און פערבייסט).

חנה דבורה: (צו נחומצע'ן) איך האב מורא פון דיין דרשה וועט זיך אויסלאזען א בוידעם מיט א קלאץ.

נחומצע: (טרינקט) זאל זיין א בוידעם מיט א קלאץ, וואס איז די נפקא מינה? (נאך אידען און אינגלאך קומען, אלע זעצען זיך צום טיש, טרינקען און פערבייסען).

יאסעלע: שיינדעל, וואס זאגסטו פארט צו שלמה'לען? טרינקט, פערבייסט. (ביידע בעדיענען די געסט).

נחומצע: לחיים, רבי, לחיים, רבותי, איך האב געהערט א שעהנעם פשט'ל אויפ'ן פסוק כרם היה לשלמה... שלמה המלך האט געהאט... א... וואס איז?... (מחלה לויפט אריין, שטארק אויפגערעגט).

שלמון: וואס איז, מחלה? וואס איז געשעהען? (אללע: וואס איז געשעהען, חלילה?)

יאסעלע: אי, וועה איז מיר!... מחלה!...

מחלה: (קוים וואס זי אטהעמט) יאסעלע, אידען, מיר, מיר, געהערט די מצוה?... איך זאג אן די בשורה... איך בין דאס געלאפען...

יאסעלע: וואס איז, מחלה? אי, וועה איז מיר, דו האסט מיר דערשראקען.

מחלה: וואס דארפט איהר זיך שרעקען? גאט איז מיט אייך!... זי... מירעלע געהט אהער. שלמה'לע פיהרט זי דאך צו אייך... אי! וואס פאר א חכם דאס איז... איהר זאלט הערען, ווי ער האט גערעדט מיט

איהר... זי האָט ניט געקענט אויסהאַלטען... זי וויינט, ער וויינט, איך וויין... נו, נו! זיי געהעןביידע אהער... איך זאָל אַזוי געזונד זיין... מיר זאָלען אַלע אַזוי געזונד זיין... (אַלע שטעהען אויף פון זייערע ערטער).

יאָסעלע: די מאַמע געהט אהער... שיינדעל, רבותי, אַי, וועה איז מיר... (ביי איהם רייסט זיך ארויס אַ געוויין).

שיינדעל: (גערירט) נאַרעלע וואָס־זשע וויינסטו? יעצט דאַרפ־סטו דאָך ניט וויינען.

יאָסעלע: וואָס רעדסטו, מחלה? די מאַמע געהט אהער? וואו געהט זי? וואָס האָט זיך דיר אויסגעוויזען? וואָס ווילט איהר מיך איינריידען? (לויפט, עפענט די טהיר, מירעלע ערשיינט, אַנגעשפּאַרט אויף שלמה׳לען).

שלמה׳לע: איהר האָט שוין אָנגעהויבען די סעודה אָהן אונז? וואָס האָט איהר קיין צייט ניט געהאַט? איך האָב דאָך אייך געזאָגט איך וועל קומען מיט דער גרויסער, בייזער באָבעניו!..

יאָסלע: מאַמעניו דו ביזט געקומען. ביזט געקומען צו אונז? (אומארמט זי. וויינט).

מירעלע: (מיט אַ שמייכעל) וואָס האָב איך געקענט טהון מיט דיין מיוחס?... דיין פאָטער איז געוועזען שלמה׳לע, דיין זוהן איז שלמה׳־לע... זיצט, זיצט!.. מחלה דאַכט זיך ביי דיר זיינען מיינע ברילען... (אַלע זעצען זיך, מחלה דערלאַנגט איהר די ברילען).

יאָסעלע: מאַמעניו, איך גלויב זיך אַליין ניט, דו ביזט דאָ? דו ביזט געקומען?

מירעלע: זעהסט דאָך. מען קען זיך פיעל ניט בריה׳ן, ווען מען טראָגט ביי זיך אַ מוטער׳ס האַרץ... עס קען זיין עס איז טאַקי אַן איבערי־גע זאַך, אָבער וואָס זאָל מען טהון, אַז מע קען דאָס פּאַרט ניט אויס־שניידען און אַוועקוואַרפען... רבי, איהר ווייסט דאָך יאַ, — זאָגט עפּעס די תורה וועגען אַזאַ נאַרישקייט, ווי אַ מוטער׳ס האַרץ?...

שיינדעל: (קושט שלמה׳לען) חכם, תכשיט מיינער... זיצט, שוויגער, אָט איז אייער שטוהל (רוקט ארויס מירעלע׳ס שטוהל, מחלה העלפט איהר).

מירעלע: ניין! דאַנקע. איך האָב זיך די לעצטע צייט אויסגעע־לערנט צו זיצען אויף יעדען שטוהל (זעצט זיך אויף אַן אַנדער שטוהל,

טהוט אָן די ברילען און קוקט זיך אַרום) זעה, מחלה, ווי אַלט, ווי פערענדערט אַלעס איז דאָ געוואָרען. אז מיר זאָלען דאָ זיין, וואָלטען מיר גאַר ניט בעמערקט, ווי אַלעס ארום אונז ווערט אַלט און לעבט אָב. און אונז וואָלט אפשר גאַר געקומען אויפ'ן זינען, אז מיר זיינען פּונקט אזעלכע שטאַרקע מעכטיגע מיוחסים, ווי אָט די הילצערנע ביינקלאך, ווי די פּאַפּירלאך אויפ'ן וואנד. וויי איז מיר, דער מענש האָט זיך מיט וואָס איבערצונעהמען. (פערטראַכט זיך). פערענדערט, און דאָך ווי בעקאַנט דאָ איז יעדער ווינקעלע, ווי טהייער יעדע זאַך.. שלמון, דו ווייסט, וואָס איך האָב דאָ איבערגעלעבט און וויפיעל געליטען... ווי פיעל גוטע האָפנונגען דאָ זיינען געבוירען געוואָרען. וויפיעל שווערע זיפצען האָבען זיך דאָ פון הארץ ארויסגעריסען, וויפיעל שטילע, ביטערע טרעהרען דאָ זיינען פערגאָסען געוואָרען... (מחלה וויינט) אָי, מיין הארץ !... (חלש'ט, אין אויפרעגונג).

יאָסעלע: מאַמעניו, מאַמעניו, גאָט איז מיט דיר ! (אַלע ארום איהר זי קומט צו זיך).

שיינדעל: וואַסער ! וואַסער ! שוויגער, איהר זאָלט זיך אַזוי אָבלאָזען...

מירעלע: שלמון, דער שוואַכער מענש איז שטאַרקער פון אייזען איבערצוטראָגען צרות.

שלמון: (טרעהרען שטיקען איהם) געבוג, מירעלע, בערוהיגט אייך, איהר וועט האָבען צייט שפּעטער. איצט איז דאָ א שמחה און מיר דאַרפען נאָך הערען א דרשה.. א נו, שלמה'לע חכם, ארויס מיט די עברי (אַלע: יאַ ! די דרשה, די דרשה !)

יאָסעלע: מאַמעניו, דו זעץ דיך אויף דיין אָרט. (הויבט זי אויף און זעצט זי אַנידער אויף איהר קרעסלאָ) דו ווייסט, דיין שטוהל האָט געוואָרט אויף דיר, מיר פלעגט ביטער זיין אויפ'ן הארצען, פלעג איך רעדען צו דיין שטוהל און איך האָב געמיינט, ער הערט און פערשטייט, וואָס איך זאָג און אז... אָי ! ר' שלמון איז גערעכט... זאָל זיין גענוג איצט... דו ביזט דאָ, דו ביזט געקומען, וואָס דאַרף מען רעדען...

מירעלע: אז דיין שיינדעל האָט געקענט קומען צו מיר, האָב איך שוין קיין גרויסע בריה'שקייט נעוויזען דערמיט, וואָס איך בין געקומען צו אייך... איך וועל זאָגען דעם אמת: שיינדעל, מעהר פון

אַלע האָסטו מיר הײנט מײן האַרץ צובראָכען... אָה! דער מחותן און די מחותן׳עסטע...

חנה דבורה: זאָלט איהר געזונד זײן, מירעלע, איך האָב גע־װאוסט, אז איהר װעט קומען. אין דער פריה נאָך זאָג איך: זעה, נחומצע, עס װעט זײן אַ גאַסט — די קאַטץ װאַשט זיך אַקוראַט פון יענער זײט.

נחומצע: װײס איך, די קאַץ גאָר... װאָס איז די נפקא מינה?... די חכמים זאָגען: כל הדוחק את השעה, השעה דוחקתו, װער עס שטופּט די שעה, נעהמט די שעה און שטופּט איהם... אַלעס מיט דער צײט. (אַללע: די דרשה! די דרשה!)

יאָסעלע: נו, שלמה׳לע, נאָמיר הערען...

שלמה׳לע: (שטיל) איך װעל באַלד האָבען המן׳ס מפּלה, (לויט) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר... װען עס קומט... װאָס... װען... אַי, אױף מײן װאָרט, איך האָב פערגעסען... דאָס הײסט, דעם אמת געזאָגט, איך האָב טאַקי ניט געקענט אויך... (אַלע לאַכען דאָס אַי: די באָבע שולדיג...

חנה דבורה: אַי, שלמה׳לע, מיר פלאַמט דער פּנים...

מירעלע: עס איז ניט קײן גרויסער אונגליק. יעדער קען דרשה׳־נען און ער װעט אויך מסתמא קענען; קום אַהער, שלמה׳לע, צו מיר... איך בין שולדיג, האַ? חע! חע! (אומאַרמט איהם) נו, װאָס העלפט חכמות, אז קינדער זײנען אַזױ ליעב און טהײער...

יאָסעלע: שלמה׳לע, דו ביזט אַ גנב... נאָר הײנט אַרט מיך ניט... ניט דײן בר מצוה איז הײנט מײן הויפּט שמחה... אידען! זאָל געטרונקען װערען! שײנדעלע, זעה, װער זיצט דאָ בײ אונז... (אַלע טרינקען, נחומצע מעהר פון אַלעמען).

מירעלע: אַ שמחה האַ? דאָס איז יא װי מען זאָגט, װען פרײט זיך דער אָרימאַן װען ער געפינט װאָס ער האָט פערלאָרען. (קלאַפּט מיט׳ן שטעקען) אה, נאַרישע װעלט, װאָלט דען ניט בעסער געװען יע־דער זאָל קענען שעצען זײן שטיקעלע גליק אײדער ער פערלירט עס? װאָלט דען פיר אונז אַלײן ניט געזינטער געװען, מיר זאָלען ניט פערגיפטען די קװאַלען פון װאַנען מיר שעפען אונזער לעבען און אונזער פרײד. מען איז זיך מישב אָבער, װען עס איז שוין שפּעט, װען דאָס לעבען איז אַװעק...

שלמון: מירעלע, איהר האָט פערגעסען?...

יאָסעלע: מאַמעניו, ווילסטו בייז ווערען?...

מירעלע: ניין! ניין! גענוג, איך בין אייך ניט געקומען, חלילה פערשטערן די שמחה. גיט מיר אויך אַ גלעזעל ויין... מחלה, מעגסט איך נעהמען אביסעל... שלמה׳לעס בר מצוה דאַרף זיין פיר אַלעמען אַ שמחה... לחיים, קינדער! לחיים פריינדע (אַלע טרינקען).

נחומצע: (טרינקט) איך געדענק אַ פשט׳ל אויפ׳ן פסוק שלום, שלום, לרחוק ולקרוב...

יאָסעלע: קיינע פשט׳לאַך, געטרונקען זאָל ווערען, איהר האָט געהערט, וואָס מירעלע אפרת האָט געזאָגט? (ער טרינקט, לויפט אום, קושט די מוטער, קושט מחלה׳ן. די אידען פאַנגען אָן שטיל זינגען אַ פרעהליכם).

שלמון: (געהט צו יאָסעלע׳ן מיט אַ גלעזעל אין האַנד) איך וועל אייך זאָגען דעם אמת... ווען איך דערמאָן מיך, אַז ביי מיר וועט די שטוב בלייבען פוסט, איז מיר אודאי פינסטער און ביטער, אָבער דאָך קינדער זיינען בילבער... אַ מאַמע ברודער, איז קיין קליינינקייט, (ווישט אָב אַ טרעהר) ע! לחיים! נאָמיר פרייליך זיין! (נעהמט זיך ארום מיט יאָסעלע׳ן) אידען, פרייליך! אידען לעבעדיג! (אַלע זינגען פרייליך, נחומצע טאַנצט מיט צוויי גראַפינעס אין האַנד).

שיינדעל: (לויפט צום פיאַנאָ, רייסט אויף די דעק און שפּיעלט וואָס זיי זינגען) צעהן יאָהר ניט געשפּיעלט! צעהן יאָהר!... (מירעלע אומארמט שלמה׳לען. מחלה לעבען איהר. אַ פרעהלאַך געזאַנג. פּיאַנאָ אקאָמפּאַנירט פאַרטא).

(פ אָ ר ה אַ נ ג.)

אלע כתבים פון מענדעלע מוכר ספרים

(ש. י. אבראמאָוויץ).

אלטע מעשה אָדער א נאכט אין צרות, א בילד פון אידישען לע־בען אין דער ליטא, 10

ווינש פינגעריל, א מתנה פיר די ליעבע אידישע קינדער 15

די טאסקע, אָדער די שטאָדט בעלי טובות, א מייסטערהאפטע קריטיק איבער דעם אידישען צושטאנד אין רוסלאנד, אין דער צייט ווען אידען האָבען זיך אָהן א טאסקע ניט גע־קענט בעגעהן, 15

יודעל, א ספור המעשה אין שירים, אין דיעזע ווערק איז אברא־מאָוויץ דורכגעגאנגען די גאנצע אידישע געשיכטע פון אָנ־פאנג ביז היינטיגען טאָג, 15

ישראליק דער משוגענער, א מייסטערהאפטע קריטיק איבער די לעצטע פּאָגראָמען אויף אידען אין רוסלאנד, 10

לעצטע שריפטען א זאמלונג פון זיינע לעצטע שריפטען. 35

פישקע דער קרומער, א מעשה פון אידישע אָרימע לייט, 15

דער פריזיוו, א דראמא אין 5 אקטען, 15

די קליאטשע אָדער צער בעלי החיים, דאָס איז די בעסטע מייס־טערווערק וואָס איז ארויס פון אבראמאָוויץ׳עס פעדער און האָט געמאכט א שטורם צווישען דעם לעזע־פּובליקום אין דער וועלט. „די קליאטשע” איז אויך איבערזעצט געוואָרען אין אלע וועלט שפּראכען און ווערט גערעכט פיר א ליטערא־רישען אוצר אין דער וועלט־ליטעראטור, 15

דאָס קליין מענשעלע, א מייסטערהאַפטע ווערק, וועלכע איז פולל מיט וויטץ, הומאָר און שאַרפזינן און דערביי איז עס א געוואלדיגע קריטיק איבער די אידישע שטאָדט־בעל־טובות, רעדעל־פיהרער און סתם בעלי־צדקות און גוטע אידען פון רוסלאַנד, 15

א רייזע־בעשרייבונג פון בנימין דעם דריטען, ווי ער איז אויף זיינע נסיעות פערגאַנגען גאַנץ ווייט, אַז אונטער די הרי חושך, און האָט זיך גענוג אָנגעזעהען און אָנגעהערט חדושים, שעהנע זאַכען, וועלכע זיינען זעהר אינטערעסאַנט צו לע־זען, 10

שלמה ר׳ חיים׳ס, א שילדערונג פון דעם אידישען לעבען אין דער ליטא, וועלכע איז זעהר אינטערעסאַנט, שפּאַנענד און בע־לעהרענד, און ווערט גערעכענט פיר איינע פון די בעסטע ווערק וואס מענדעלע מוכר ספרים האט אין דער לעצטער צייט ארויסגעגעבען, 10

עס איז ערשיענען פון דרוק דער בעריהמטער ראָמאַן

פריהלינג שטראמען

— פון —

א. טורגעניעוו

איבערזעצט פון לעאָן קאָברין

„פריהלינג שטראָמען" איז איינע פון די בעסטע ווערק וואָס דער גרויסער רוסישער שרייבער א. טורגעניעוו האט געשאפען. אין דיעזע ווערק גיט ער אונז א בילד פון איין עלטערען אונפערהייראַטען מאַן, וועלכער בערייעט זיין אויסגעלאַסענעם און פרייליכען לעבען אין דער יוגענד; עראינערונגען קומען איהם אין קאָפּ אזוי ווי פריהלינג־שטראָמען, זיי לאָזען איהם ניט רוהען און פערפאָלגען איהם ווי שווארצע שאָטענס, ער דערמאָהנט זיך ווי ער האָט אמאָל געלעבט, געליעבט און האָט געקענט פיהרען א גליקליכען פאמיליען־לעבען און האָט עס אליין צושטערט און פערניכטעט צוליעב זיינע דומע און רייצענדע פאנטאזיעס. אָט דיעזע געדאנקען דערטרינקט ער אין בערוישענדע געטרענקע.

„פריהלינג־שטראָמען" איז א מייסטערהאפטע שילדערונג. איהר זעהט ווי אין א שפּיגעל אלעס וואָס די ריינע פאנטאזיע פון פערפאַסער האט געוואָלט ארויסברייינגען, און איהר ווערט בעגייסטערט לעזענדיג.

„פריהלינג שטראָמען" איז געדרוקט אויף א שעהנעם פּאַפּיער און געפאסט אין א פּראַכטפאָלען קאָווער.

פּרייז 30 סענט

צו בעקומען ביי אלע בוכהענדלער, ווי אויך ביי די פערלעגער

HEBREW PUBLISHING COMPANY

New York.

וועלט־
בעריהמטע
אָפּעראַס
בעשריעבען און ערקלעהרט אין פליין אידיש פון
וויללִיאם עדלין.

דעם אינהאַלט פון דעם דראַמאַטישען סוזשעט און דער כאַראַקטער פון דער מוזיק פון די בעסטע פינף און צוואַנציג איטאַליענישע, פראַנצויזישע און דייטשע אָפּעראַס. סיי דער וואס געהט אין אָפּערא און סיי דער וואָס האָט ליעב לעזען וועגען די פראַכטפאָלע סוזשעטען פון די גרעסטע אָפּעראַס, קען אין דיעזען בוך געפינען פיעלעם וואס, פערשאפט דעם העכסטען עסטהעטישען פערגעניגען.

קויפט דעם בוך איבער דיא שעהנסטע קונסט

און זעהט וואס פאַר אַ וועלט פון געַנוס עס איז דאָ פאַר אַלע מענשען פון אַלע קלאַסען. דער בוך דאַרף זיך געפינען ביי יעדען וואָס האָט ליעב צו לעזען די בעסטע ראָמאַנען, דראַמאַס און פאָעזיע.

אינהאַלט פון די אָפּעראַס.

ריגאָלעטאָ פון ווערדי
טרובאַדור „
טראַוויאַטאַ „
אַאידא „
לא באָהעם פון פוטשיני
מאַדאַם באָטערפליי, פוטשיני
קאַוואַלעריא רוסטיקאַנאָ
פון מאַסקאַני
פאַליאַטשי פון לעאָנקאָוואַלאָ
לוציא די לאַמערמור,
פון דאָניצעטי
פיוריטאַני, פון בעליני
באַרבער פון סעוויל—ראַסיני
הוגענאָטען פון מייערבער

לע פראָפעט פון מייערבער
די יודין פון האַלעווי
פאַוסט פון גונאָ
קאַרמען, פון ביזעט
לא נאַווארעז פון מאַסענע
טאַנהייזער פון וואַגנער
לאָהענגרין פון וואַגנער
טריסטאַן און איזאָלדע
פון וואַגנער
פאַרסיפאַל, פון וואַגנער
דאָן זשואַן פון מאָצאַרטי
פידעליאָ פון בעטהאָווען
מלכה שבא פון גאָלדמאַרק
סאַלאָמע פון שטראוס

פרייז 35 סענט בראשירט און 50 סענט געבונדען.

HEBREW PUBLISHING COMPANY,
83-85 Canal Street, New York.

הערמאַלין׳ס עדיטאָריעלס.

ווער האט דאס ניט געלעזען די אַרטיקלען איבער דעם בוכשטאב „ה״ ?

פיעלע, פיעלע האבען זיי געלעזען.

די פּאָפּולאַריטעט פון דיעזע ארטיקלען האט דערגרייכט אין אלע ווינקלען, וואו מען לייענט אידיש.

די „היברו פּאַבלישינג קאָמפּאַניע״ האט ערזוכט דעם פּערפאַ־סער צו מאכען אן אויסוואהל פון אלע זיינע ארטיקלען, זיי אַראַנ־זשירען אין פערשיעדענע אבטהיילונגען איבער פערשיעדענע ענינים, און דערפון צוזאמענשטעלען א בוך.

דאס בוך ענטהאלט 500 זייטען און איז דאס בעסטע וואס דער פּערפאסער האט געשאפען אין זיין זשורנאַליסטישער קאַריערע.

טויזענדער האבען זיך געוואונשען צו האבען א געלעגענהייט צו לעזען הערמאַלין׳ס עדיטאָריעלס אין א בוך פאָרם. יעצט האבען זיי די געלעגענהייט.

הערמאַלינ׳ס עדיטאָריעלס זיינען ניט נאָר אינטערעסאַנט און אמוזאַנט, זאָנדערן אויך וויכטיג פאר יעדען מענשען און בעלעהרענד.

HEBREW PUBLISHING COMPANY
83-85-87 Canal St. New York.

יעקב גארדין'ס

דראמעס

אונבעקאנטער	20 ס.	יודישער קעניג ליער	20 ס.
אלישע בן אבויה	15 "	יתומה	15 "
אמת (ווארהייט)	20 "	מטורף	20 "
אמת'ע קראפט	20 "	מירעלע אפרת	15 "
גאט, מענש און טייוועל	25 "	סאפפא	20 "
געברידער לוריא	20 "	קרייצער סאנאטא	25 "
דבורה'לע מיוחסת	20 "	שחיטה	10 "
ווילדער מענש	20 "	שעהנע מרים	20 "

קירצליך וועלען ערשיינען פיעלע נייע דראמען

פון יעקב גארדין.

HEBREW PUBLISHING COMPANY,

83-85-87 Canal Street, New York.

דער אשמדאי

— פון —

לעאָניד אַנדרעיעוו

איבערזעצט פון מ. קאַטץ.

דיעזע דראמא איז די גרעסטע קונסט־ווערק וואָס איז בעשאַפען געוואָרען אין דיעזען יאָהר־הונדערט, עס איז אַ ווערק צו לערנען און שטודירען ערהאַבענע געדאַנקען, פילאָזאָפישע אָבהאַנדלונגען און אירדישע נייגונגען, און אַלעם איז ווי מיט אַ שלייער פערדעקט אום דער לעזער אָדער דער צושויער זאָל ניט מיט אַמאָל פערבלענ־דעט ווערען פון די גלענצענדע און שטראַהלענדע הערליכקייט וואָס ליעגט אין דיעזער ווערק.

ד ע ר א ש מ ד א י וועט פון אָנפאַנג פיר דעם לעזער זיין אַביסעל שווער צו פערשטעהן אָבער אַז ער וועט האָבען דורכגעלעזען די ערשטע סצענעם פּאָרזיכטיג וועט ער דאן שטופענווייז אָנפאַנגען צו פערשטעהן און בעגרייפען די גוואַלדיגע קונסט און קריטיק וואָס ליעגט בעהאַלטען אין דיעזער ווערק, און אַזוי ווי אַ מאַגנעטישע קראַפט וועט איהם ציהען צו לעזען אַלץ ווייטער און ווייטער צו דער־גרייכען די טיעפסטע געדאַנקען וואָס דער פערפאַסער האָט געוואָלט דורכפיהרען.

ד ע ר א ש מ ד א י איז ערשט מיט אַ יאָהר צוריק ערשיע־נען פון פערפאַסער'ס פעדער און אין דיעזער קורצער צייט איז עס שוין איבערזעצט געוואָרען אין אַלע וועלט־שפּראַכען און האָט געמאַכט די גרעסטע סענסיישאָן אין אַלע וועלט טהיילען, עס איז אויפגע־פיהרט געוואָרען אין די גרעסטע טהעאַטער־טעמפּלען און איבעראַל האָט עס געמאַכט דעם גרעסטען ערפאָלג.

ד ע ר אַ ש מ ד א י ווערט אויפגעפיהרט אויף אידישער ביהנע פון די ליפּצין טהעאַטער קאָמפּאַני מיט גרויס ערפאָלג.

ד ע ר אַ ש מ ד א י איז פיין געדרוקט אויף אַ שעהנעם פּאַפּיער און געבונדען אין אַ פּראַכטפאָלען באַנד.

פּרייז 30 סענט.

HEBREW PUBLISHING COMPANY

83-85-87 Canal St. New York.

גראף לעא טאלסטאי'ס ווערקע

בעארבייטעט אין אידיש, פון ד. מ. הערמאלין.

איוואן איליטש'עס טויט, א שילדערונג איבער דעם איבערגאנג פון לעבען צום טויט, וואס מען דענקט און פיהלט אין די לעצטע מינוטען פון לעבען, 10

איוואן דער נאר, דיעזער בוך שילדערט פאר אונז א בילד, וועלכעס עפענט אויף אונזערע אויגען צו זעהן א נייע וועלט מיט נייע מענשען, 3

איך און מיין מאן, א שילדערונג איבער דער אונגליכהייט אין פערהייראטהעטען לעבען, און וועלכע הייראטה עס פיהרט צו גליק, און וועלכע צו אונגליק, 10

אננא קארענינא, א שילדערונג איבער די ליידענשאפט פון א יונגע שעהנע פרוי, ווען זי פאלט אריין צו אן עלטערן אבגעלעבטען מאן אונד פערליעבט זיך ענדליך אין א פרעמדען יונגען און שעהנעם מאן, ווי אזוי זי ליעבט, ליידעט, געניסט פון איהר רייץ און פאלט ענדליך אלס אפפער פון דער ביטערער שלאנג — אייפערזוכט, 25

טאלסטאי'ס ביאגראפיע, א בעשרייבונג איבער זיין לעבען, ווירקען און איינפלוס איבער זיינע מיטמענשען, מיט א ביילאגע פון זיין בילד. 3

מיין ווידוי, א שילדערונג, צו וועלכען צוועק מענשען זיינען בעשאפען געווארען, לעבען אויף דער וועלט און ליידען צרות, 10

מיין פריינד'ס פרוי, א שילדערונג איבער די געמיינהייט און פערדארבענהייט וואס פאלשע ליעבע קען ארויסברייגגען, 10

דער נסיון, א שילדערונג איבער דעם קאמפף פון אנשטאנד מיט אויסגעלאסענהייט, פון מאראל מיט פערדארבענהייט, און פון עדעלען מענער־מוטה מיט ערניעדריגטער פרויען־שוואכקייט, 10

פאליקושקא, א בילד פון דעם בויערשען לעבען אין רוסלאנד, 10

די פערפיהרונג, אַ שילדערונג איבער אַזא סאָרט לעבען, וואָס איז פול מיט מענשליכער אויסגעלאַסענהייט און פערדאָרבענהייט, 10

די צוויי דורות, אַ שילדערונג פון דעם רוסישען לעבען, איבער זייער אונטערהאַלט, בעלער, חתונות, ציגיינער טענץ און קאָרטען שפּיעל, 10

די קרייצער סאָנאַטאַ, אַ שילדערונג איבער דער פערדאָרבענהייט אין פערהייראַטען לעבען, עס ווערט בעוויזען מיט פאַקטען, אַז קיין אמת'ע ליעבע עקזיסטירט גאָר ניט אין דער מענשהייט, עס איז נור בלויז ליידענשאַפט, פאַלשקייט און בעטרוג, 10

קריעג און פריעדען, אין דיעזען בוך ווערט געשילדערט דער בלוטיגער יאָהר 1812, ווען נאַפּאָלעאָן האָט איינגענומען גאַנץ אייראָפּאַ, די מפּלה פון דעם גרויסען קריעגס העלד אין מאָסקווא, און די גאַנצע פּאָליטיק פון אייראָפּאַ צו יענער צייט, דאָס איז דער גרעסטער און בעסטער ראָמאַן וואָס גראַף טאָלסטאָי האָט געשריעבען, 50

תחית המתים, אַ שילדערונג, ווי איין אַלטער בעל־עברה'ניק ווערט אַ בעל תשובה, און וויל גוט מאַכען זיינע אַלטע חטאים, 15

עמיל זאלא'ס קלאסישע ווערקע

בעארבייטעט אין אידיש פון
ד. מ. הערמאלין און אנדערע בעריהמטע אידישע שרייבער.

בלוטיגע חתונה, אדער די שלאכט ביי דער מיהל, א מייסטערהאפטע שילדערונג איבער די שרעקליכקייטען פון א מלחמה, 10

א גלח'ס זינד, א שילדערונג איבער די העכסטע ליעבעס־געפיהל אין דעם קאמפּף מיט די פינסטערע געדאנקען, 10

די דארפס־מיידעל, א רעאליסטישע שילדערונג איבער מעדכען־אונשולד און מענער פערדארבענהייט, 10

דער ווייבערשער גן־עדן, דאס איז א בוך וואס האט געמאכט דעם גרעסטען סענזאציאן אין אללע וועלט־שפּראכען און איז פערקויפט געווארען אין די הונדערט־טויזענדע עקזעמפּלארען, 25

זשערמינאל אדער נאנאס ברודער, אין דיעזען בוך ווערט געשילדערט נאטור־טרייא דאס לעבען און ווירקען פון דער ארבייטער־קלאסע און דער קאמפּף פיר זייער עקזיסטענץ, דאס איז דער גרעסטער און בעסטער ראמאן וואס עמיל זאלא האט אויפגעשריעבען, 40

טויט שלעגער, אדער נאנאס מוטער, אין דיעזען בוך ווערט געשילדערט ווי אזוי „נאנא", וועלכע איז געוועזען איין איינפאכע מיידעל פון פּראסטע עלטערן, איז געקומען צו דער שטופּע פון א בלענדענדער וועלט־דאמע, 30

די ליעבעס נאכט, דיעזער בוך דעקט אפּ דעם שלייער פון די פרומע נשמות פון דער אריסטאקראטיע און צייגט אונז ווי אונטער דער מאסקע פון רעליגיאן ליעגט בעהאלטען א וועלט מיט שמוץ, אויסגעלאסענהייט און פערדארבענהייט, 10

לעבען און טויט, א שילדערונג איבער די געפיהלע פון היהנערפלעט און ווי עס שמעקט בעגראבען צו ווערען לעבעדיגערהייט, 10

די מענשליכע בעסטיעס, אין דיעזען בוך צייגט אונז עמיל זאלא די בעסטיע אין מענשען־געשטאלט, די בלוט בעפלעקטע

הענד פון פראַנקרייך׳ס פאָלק און די מיט שמוטץ און עקעל־האַפטע מאַסקע וואָס פראַנקרייך׳ס גרויסע לייטע טראָגען. 15

נאַנאַ, אַ שילדערונג פון אַ געפאַלענע פרויענצימער, וועלכע מאַכט דורך אַללע שטופען פון אַן אויסגעלאַסענעם לעבען, אָנגעפאַנגען פון אַן איינפאַכע שטראַסען מיידעל ביז אַ בלענדענדע וועלט־דאַמע, פיר וועלכע פירסטען, פּרינצען, גראַפען און באַנקירען פאַלען צו די פיס ווען זיי קו־מען מיט איהר אין בעריהרונג. 35

נאַנטאַס אָדער דער געקויפּטער מאַן, אַ שילדערונג ווי אַזוי אַ יונגע און וואונדערשעהנע מעדכען איז געפאַלען צו דער געמיינהייט פון אַ פערפיהרער. 10

פערגיפטעטער קוס, אַ שילדערונג וועלכע איז אינטערעסאַנט, שפּאַנענד און ריהרענד און ווערט גערעכענט פיר איינע פון די בעסטע ווערק וואָס זאָלאַ האָט געשריעבען. 25

די פּאַריזער דאַמען, אין דיעזען בוך עפענט עמיל זאָלאַ די אויגען פון פיעלע דומע מענער, וואָס בעהויפּטען, אַז אונטער טוי־זענד פרויען גיבט קיין איינציגע אַ רעכטע, צו זעהן גראַדע דעם געגענטהייל, אַז אונטער טויזענד פרויען קען מען גע־פינען אַ סך רעכטע, וועהרענד אונטער טויזענד מענער קען מען ניט געפינען קיין איינציגען אַ רעכטען. 10

פון חופה צום קבר, אין דיעזען בוך ווערט בעשריעבען די גרוי־סע וועלט שטאָדט פּאַריז אין איהרע ריכטיגע פאַרבען, די דונקעלסטע פּלעטצער, ווי אויך די רייכסטע סאַלאָנען וואו די שטאָלצע אַריסטאָקראַטען, מיט זייער גאַנצער פערדאָר־בענהייט, טהוען אָפּ די שענדליכסטע גוואַלד טהאַטען. 10

פרויען־ליעבע, אַ שילדערונג איבער די געפיהלע פון אַ פרויענצי־מער און די אַנציהונגען צו איהר מאַן, וועלכע אונטערליעגען מערקווירדיגע וועקסלונגען. דער געניאַלער עמיל זאָלאַ בעווייזט ווי אַזוי אַ פרויענצימער איז אימשטאַנדע צו ליע־בען ניט נור איין מאַן, עס איז אונגעפעהר אַ בילד פון פּאָ־ליאַנדריע, (פיעל מענערײ), גראַדע ווי עס איז אין פּאָלי־גאַמיע (פיעל ווייבערײ). 10